

Instituti i Kosovës për Drejtësi
Kosovo Law Institute
Kosovski Institut Pravde

Article 13. Participation of society

1. Each State Party shall take appropriate measures, within its means and in accordance with fundamental principles of its domestic law, to promote the active participation of individuals and groups outside the public sector, such as civil society, non-governmental organizations and community-based organizations, in the prevention of and the fight against corruption and to raise public awareness regarding the existence, causes and gravity of and the threat posed by corruption. This participation should be strengthened by such measures as:

- (a) Enhancing the transparency of and promoting the contribution of the public to decision-making processes;
- (b) Ensuring that the public has effective access to information;
- (c) Undertaking public information activities that contribute to non-tolerance of corruption, as well as public education programmes, including school and university curricula;
- (d) Respecting, promoting and protecting the freedom to seek, receive, publish and disseminate information concerning corruption. That freedom may be exercised through the media, such as are provided for

RAPORTI I SHOQËRISË CIVILE

mbi zbatimin e Kapitullit II (Masat Parandaluese) &
Kapitullit V (Rikuperimi i Pasurisë) të

KONVENTËS SË KOMBEVE TË BASHKUARA KUNDËR KORRUPSIONIT

NË KOSOVË

nga Instituti i Kosovës për Drejtësi

Mirënjohje

Me qëllim për të kontribuar në shqyrtimin vendor të UNCAC në Kosovë në ciklin e tij të dytë, ky raport paralel është hartuar nga Instituti i Kosovës për Drejtësi, duke përdorur materialet udhëzuese dhe modelin e raportit të dizajnuar nga Koalicioni UNCAC dhe Transparency International. Realizimi i këtij raporti është mbështetur nga Koalicioni UNCAC, dhe është financuar nga Agjencia Norvegjeze për Bashkëpunim Zhvillimor (Norad) dhe Ministria e Punëve të Jashtme të Danimarkës (Danida).

Gjetjet në këtë raport janë ato të autorëve dhe jo domosdoshmërisht pasqyrojnë pikëpamjet e Koalicionit UNCAC dhe të donatorëve të cilët e kanë mundësuar realizimin e këtij raporti.

Është bërë çdo përpjekje për të verifikuar saktësinë e informacionit që përmban ky raport. Të gjitha informacionet besohet të ishin 13 Korrik 2024.

Autorë të këtij raporti janë Gzim Shala, Eranda Zekaj, dhe Betim Musliu nga Instituti i Kosovës për Drejtësi. Një rishikim i brendshëm është bërë brenda IKD-së nga Ehat Miftaraj. Raporti është shqyrtuar nga Ana Revuelta, Danella Newman dhe Miguel Feres Rodrigues nga Koalicioni UNCAC.

Instituti i Kosovës për Drejtësi

Rr. "Ilaz Agushi", Nr.146

Website: <https://kli-ks.org/>

Facebook: <https://www.facebook.com/KosovoLawInstitute>

Instituti i Kosovës për Drejtësi (IKD) është organizatë e pavarur jo-qeveritare dhe jo-fitimprurëse e specializuar në analizë ligjore, hulumtim të politikave dhe avokim në fushën e drejtësisë dhe avancimin e sundimit të ligjit.

Përmbajtja

Lista e Shkurtesave	1
Lista e Personave të Konsultuar	3
I. Hyrje	4
II. Përmbledhje Ekzekutive	6
III. Vlerësimi i Zbatimit të Dispozitave të Kapitullit II dhe Kapitullit V	16
3.1 Kapitulli II	16
3.1.1 Neni 5 – Politikat dhe praktikat parandaluese kundër korrupsionit	16
3.1.2 Neni 6 – Organi ose Organet Parandaluese të Korrupsionit	21
3.1.3 Neni 7.1 – Punësimi në Sektorin Publik	24
3.1.4 Neni 7.3 – Financimi Politik	30
3.1.5 Nenet 7, 8 dhe 12 – Kodet e Sjelljes, Konfliktet e Interesit dhe Deklarimet e Pasurisë.....	32
3.1.6 Nenet 8.4 dhe 13.2 – Mekanizmat e Raportimit dhe Mbrojtja e Sinjalizuesve	38
3.1.7 Neni 9.1 – Prokurimi Publik	42
3.1.8 Neni 9.2 – Menaxhimi i Financave Publike	47
3.1.9 Nenet 10 and 13.1 – Qasja në Informacion dhe Pjesëmarrja e Shoqërisë	51
3.1.10 Neni 11 – Gjyqësori dhe Shërbimet e Prokurorisë	59
3.1.11 Neni 12 – Transparenca e Sektorit Privat	67
3.1.12 Neni 14 – Masat për të Parandalur Pastrimin e Parave	71
3.2 Kapitulli V	75
3.2.1 Nenet 52 and 58 – Kundër Pastrimit të Parave	75
3.2.2 Nenet 53 dhe 56 – Masat për Rikthimin e Drejtpërdrejtë të Pronës; Neni 54 – Mjetet e Konfiskimit; Nenet 51, 54, 55, 56 dhe 59 – Bashkëpunimi Ndërkombëtar me Qëllim të Konfiskimit; Neni 57 – Kthimi dhe Asgjësimi i Pasurisë së Konfiskuar	78
IV. Zhvillimet e Fundit	87
V. Rekomandime	92
VI. Shtojcë	94

Lista e Shkurtesave

AAPSK	Agjencia për Administrimin e Pasurisë së Sekuestruar ose të Konfiskuar
APK	Agjencia për Parandalimin e Korrupsionit
AGK	Asociacioni i Gazetarëve të Kosovës
KKPE	Këshilli Konsultativ i Prokurorëve Evropianë
KPPRK	Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Kosovës
KPRK	Kodi Penal i Republikës së Kosovës
KQZ	Komisioni Qendror i Zgjedhjeve
KiE	Këshilli i Evropës
KMFP	Komisioni për Mbikëqyrjen e Financave Publike
KE	Komisioni Evropian
TFAF	Task Forca për Aksion Financiar
NjIF	Njësia e Inteligjencës Financiare
QRK	Qeveria e Republikës së Kosovës
KPM	Komisioni i Pavarur i Mediave
KPMSHCK	Këshilli i Pavarur Mbikëqyrës për Shërbimin Civil të Kosovës
AIP	Agjencia për Informim dhe Privatësi
ARBK	Agjencia e Regjistrimit të Bizneseve të Kosovës
KKRF	Këshilli i Kosovës për Raportim Financiar
KIESA	Agjencia për Investime dhe Përkrahjen e Ndërmarrjeve në Kosovë
IKAP	Instituti i Kosovës për Administratë Publike
KGJK	Këshilli Gjyqësor i Kosovës
IKD	Instituti i Kosovës për Drejtësi
KPK	Këshilli Prokurorial i Kosovës
KRPP	Komisioni Rregullativ i Prokurimit Publik
LKRFA	Ligji për Kontabilitet, Raportim Financiar dhe Auditim
LAPZKARK	Ligji për Auditorin e Përgjithshëm dhe Zyrën Kombëtare të Auditimit të Republikës së Kosovës
LAPK	Ligji për Agjencinë për Parandalimin e Korrupsionit
LQDP	Ligji për Qasje në Dokumente Publike
LNBBRK	Ligji mbi Ndarjet Buxhetore për Buxhetin e Republikës së Kosovës
LSHT	Ligji për Shoqëritë Tregtare
LGJ	Ligji për Gjykatat
LPDGjP	Ligji për Përgjegjësinë Disiplinore të Gjyqtarëve dhe Prokurorëve
LDPKPDh	Ligji për Deklarimin, Prejardhjen dhe Kontrollin e Pasurisë dhe Dhuratave

LKZKP	Ligji për Kompetencat e Zgjeruara për Konfiskimin e Pasurisë
LFSP	Ligji për Financimin e Subjekteve Politike
LPPA	Ligji për Procedurën e Përgjithshme Administrative
LZP	Ligji për Zgjedhjet e Përgjithshme
LBJNÇP	Ligji për Bashkepunim Juridik Ndërkombëtar në Çështjet Penale
LKMP	Ligji për Komisionin e Pavarur të Mediave
LNL	Ligji për Nisma Legjislative
LAPSK	Ligji për Administrimin e Pasurisë së Sekuestruar dhe të Konfiskuar
LPKIUFP	Ligji për Parandalimin e Konfliktit të Interesit në Ushtrimin e Funkcionit Publik
LPPPLFT	Ligji për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Luftimin e Financimit të Terrorizmit
LZP	Ligji për Zyrtarët Publikë
LPP	Ligji për Prokurimin Publik
LMS	Ligji për Mbrojtjen e Sinjalizuesve
PLBShVKPP	Projektligji për Byronë Shtetërore për Verifikimin dhe Konfiskimin e Pasurisë së Pajustificueshme
LPS	Ligji për Prokurorinë Speciale
LPSH	Ligji për Prokurorin e Shtetit
LPSP	Ligji për Pagat në Sektorin Publik
ZKARK	Zyra Kombëtare e Auditimit të Republikës së Kosovës
APKE	Asambleja Parlamentare e Këshillit të Evropës
BMAP	Bordi për Mbikëqyrjen e Auditimit Publik
RAP	Reforma e Administratës Publike
OShP	Organi Shqyrtues i Prokurimit
RrPQRK	Rregullore (QRK) - Nr. 17/2024 e Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës
PSRK	Prokuroria Speciale e Republikës së Kosovës
SSL	Strategjia për Sundimin e Ligjit
SShKK	Strategjia Shtetërore kundër Korrupsionit
UNCAC	Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit
UNMIK	Misioni i Administratës së Përkohshme të Kombeve të Bashkuara në Kosovë
UNODC	Zyra e Kombeve të Bashkuara për Drogat dhe Krimin

Lista e Personave të Konsultuar

Emri	Pozita	Institucioni	Data e konsultimit
Yll Buleshkaj	Drejtor	Agjencia për Parandalimin e Korrupsionit	Intervistë më 28/06/2024
Ngadhujim Arni	Gjyqtar	Gjyqësori	Kontribut me shkrim më 28/06/2024
Armend Hamiti	Prokuror	Prokurori i Shtetit	Kontribut me shkrim më 01/07/2024
Arbër Kabashi	Hulumtues	Iniciativa për Progres	Kontribut me shkrim më 01/07/2024
Eugen Cakolli	Hulumtues i lartë	Instituti Demokratik i Kosovës	Kontribut me shkrim më 30/07/2024

I. Hyrje

Kosova ende nuk e ka nënshkruar Konventën e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit (UNCAC). Megjithatë, rëndësia e Konventës thekson nevojën për të përmbushur standardet ndërkombëtare në formulimin dhe zbatimin e politikave dhe metodave për luftimin e korrupsionit.

Ky raport paralel shqyrton zbatimin e neneve të përzgjedhura të Kapitullit II (Masat parandaluese) dhe Kapitullit V (Rikthimi i pasurisë) të UNCAC nga Kosova. Raporti synon të kontribuojë në procesin e ardhshëm të shqyrtimit të zbatimit të UNCAC që mbulon këto kapituj.

1.1 Fushëveprimi i Hulumtimit

Nenet dhe temat e UNCAC që veçanërisht u kushtohet vëmendje në këtë raport janë ato që kanë të bëjnë me politikat dhe praktikën parandaluese kundër korrupsionit (Neni 5), organet parandaluese të korrupsionit (Neni 6), punësimi në sektorin publik (Neni 7.1), financimi politik (Neni 7.2), kodet e sjelljes, konfliktin e interesit dhe deklarin e pasurisë (Nenet 7, 8 dhe 12), mekanizmat raportues dhe mbrojtja e sinjalizuesve (Nenet 8.4 dhe 13.2), prokurimi publik (Neni 9.1), administrimin e financave publike (Article 9), qasjen në informacione dhe pjesëmarrjen e shoqërisë (Nenet 10 and 13.1), gjyqësori dhe shërbimet prokuroriale (Neni 11), transparencën e sektorit privat (Neni 12), dhe masat për parandalimin e pastrimit të parave (Neni 14) nën Kapitullin II. Në Kapitullin V, nenet dhe temat e UNCAC që veçanërisht u kushtohet vëmendje në këtë raport janë ato që kanë të bëjnë me luftën kundër pastrimit të parave (Nenet 52 dhe 58), masat për rikthimin e drejtpërdrejtë të pasurisë (Nenet 53 dhe 56), mjetet për konfiskim (Neni 54), bashkëpunimin ndërkombëtar për qëllimin e konfiskimit (Nenet 51, 54, 55, 56 dhe 59) dhe kthimin dhe asgjësimin e pasurisë së konfiskuar (Neni 57).

1.2 Struktura

Raporti fillon me një përmbledhje ekzekutive, duke përfshirë gjetjet e përmbledhura, përfundimet dhe rekomandimet në lidhje me procesin e rishikimit, disponueshmërinë e informacionit, si dhe implementimin dhe zbatimin e neneve të përzgjedhura të UNCAC. Pjesa vijuese trajton gjetjet e procesit të rishikimit në Kosovë si dhe çështjet e qasjes në informacion në mënyrë më të detajuar. Më pas, rishikohet zbatimi i Konventës dhe jepen shembuj të praktikave të mira dhe mangësive. Më pas, diskutohen zhvillimet e fundit dhe në fund jepen rekomandimet për veprime prioritare për përmirësimin e zbatimit të UNCAC.

1.3 Metodologjia

Raporti është përgatitur nga Instituti i Kosovës për Drejtësi me mbështetjen teknike dhe financiare nga Koalicioni UNCAC. Grupi ka bërë përpjekje të marrë informacione për raportet nga zyra qeveritare dhe të angazhohet në dialog me zyrtarë qeveritarë.

Raporti është përgatitur duke përdorur udhëzime dhe një model raporti të hartuar nga Koalicioni UNCAC dhe Transparency International për përdorim nga organizatat e shoqërisë civile (OSHC). Këto mjete kanë pasqyruar, por kanë thjeshtësuar listën kontrolluese të Zyrës së Kombeve të Bashkuara për Drogën dhe Krimin (UNODC) dhe

kanë kërkuar vlerësime relativisht të shkurtra në krahasim me listën zyrtare të kontrollit të vetëvlerësimit. Modeli i raportit ka përfshirë një sërë pyetjesh në lidhje me procesin e rishikimit dhe, në seksionin mbi zbatimin, ka kërkuar shembuj të praktikave të mira dhe fushave që kanë nevojë për përmirësim në nenet e Kapitullit II të UNCAC mbi parandalimin dhe Kapitullin V për rikthimin e pasurisë.

II. Përmbledhje Ekzekutive

Raporti paralel i shoqërisë civile shqyrton zbatimin nga Kosova të Kapitullit II mbi masat parandaluese, dhe Kapitullit V mbi rikthimin e pasurisë, të Konventës së Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit (UNCAC), në legjislacion dhe praktikë. Raporti synon të kontribuojë në zbatimin e ardhshëm të UNCAC, dhe rrjedhimisht, respektimin e parimeve të UNCAC në të ardhmen.

2.1 Përshkrim i Procesit Zyrtar të Rishikimit

Duke mos qenë shtet palë në Konventën e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit (UNCAC), Kosova nuk merr pjesë në procesin e rishikimit të Konventës. Megjithatë, vendi ka treguar përkushtimin e palëkundur për të luftuar korrupsionin përmes përpjekjeve legjislative dhe zbatuese në përputhje me parimet e UNCAC. Kosova, në përputhje me obligimet kontraktuale me Bashkimin Evropian përmes Marrëveshjes së Stabilizim Asociimit, ka ndjekur në mënyrë proaktive politika kundër korrupsionit duke integruar dispozitat përkatëse në legjislacionin dhe politikat e saj vendore. Janë miratuar ligje dhe rregullore të ndryshme për të forcuar kornizat institucionale, për të rritur transparencën dhe për të ndjekur penalisht veprat e korrupsionit.

Institucionet publike të Kosovës nuk kanë synuar të shmangin zbatimin e UNCAC; përkundrazi, janë bërë përpjekje dhe këmbëngulje sistematike për zbatimin e dispozitave të kësaj Konvente. Ky qëndrim proaktiv nënvizon përkushtimin e Kosovës në mënyrë deklarative për forcimin e qeverisjes, rritjen e transparencës dhe nxitjen e integritetit në institucionet e saj publike dhe shoqërinë në tërësi, edhe nëse nuk është e detyruar ligjërisht nga UNCAC.

Pavarësisht miratimit në vazhdimësi të ligjeve, strategjive dhe politikave të shumta kundër korrupsionit, probleme të mëdha vazhdojnë të ekzistojnë në zbatimin e tyre praktik. Rezultatet konkrete në luftën kundër korrupsionit mbeten të pakapshme. Edhe pse Kosova ka miratuar vazhdimisht ndryshime ligjore për të adresuar nevojën për rezultate të prekshme, rezultatet e dëshiruara ende nuk janë materializuar.

Në katër vitet e fundit, qeveria e Kosovës ka hasur në vështirësi të reja gjatë hartimit të legjislacionit në lidhje me reformën në drejtësi dhe përpjekjet kundër korrupsionit në linjë me standardet e veta kushtetuese dhe ndërkombëtare që promovojnë parimet e sundimit të ligjit dhe praktikat e të drejtave të njeriut. Shumë nga ligjet e hartuara nga qeveria e Kosovës dhe të miratuara nga Parlamenti i Kosovës janë vlerësuar kundërkushtetuese nga Gjykata Kushtetuese¹. Po ashtu, çfarë e ka karakterizuar qeverinë dhe legjislaturën e tanishme nuk janë reformat e premtuara por sulmet e vazhdueshme publike ndaj sistemit të drejtësisë, përfshirë intervenime në raste të caktuara.

2.2 Disponueshmëria e Informacionit

¹Njoftim për vendimin në çështjen KO46/23 të Gjykatës Kushtetuese, 2024, <https://gjk-ks.org/njoftim-per-vendim-ne-rastin-ko46-23/>; Vendimet në çështjet nr. KO100/22 dhe KO101/22 të Gjykatës Kushtetuese, https://gjk-ks.org/wp-content/uploads/2023/04/ko_100_101_22_agj_shq.pdf, qasur për herë të fundit më 2 korrik 2024.

Ky raport është shkruar në bazë të disa burimeve. Të gjitha ligjet kombëtare, aktet nënligjore, dhe rregulloret nga [Gazeta Zyrtare](#) të zbatueshme në fushën përkatëse janë konsultuar. Në rastet kur të dhënat nuk kanë qenë të publikuara në formate të kërkueshme, grupi punues përgjegjës për hulumtimin dhe hartimin e këtij raporti ka dërguar kërkesa për qasje në dokumente publike. Përderisa institucionet iu përgjigjën disa kërkesave, për shumicën e tyre ende nuk janë ofruar të dhëna. Burime të tjera relevante përfshijnë raportet e institucioneve publike, raportet e mediave dhe shoqërisë civile, raportet ndërkombëtare, hulumtimet nga autorët, kontributet me shkrim të zyrtarëve publikë dhe një intervistë e drejtpërdrejtë me drejtorin e APK-së. Të dhënat dhe informacionet e përfshira në këtë raport janë mbledhur nga janari 2024 deri në korrik 2024.

2.3 Zbatimi në Ligj dhe në Praktikë

Sa i përket politikave dhe praktikave parandaluese kundër korrupsionit, Kosova ka ndërmarrë hapa të rëndësishëm për të krijuar një kornizë ligjore gjithëpërfshirëse për parandalimin e korrupsionit. Si Kodi Penal (KPRK) ashtu edhe Kodi i Procedurës Penale (KPPRK) në parim përcaktojnë forma specifike të veprave penale të korrupsionit dhe ofrojnë një kornizë procedurale që siguron një procedurë të drejtë dhe efikase penale. Megjithatë, zbatimi efektiv i kornizës ligjore kundër korrupsionit mbetet kryesisht pezull. Edhe pse ka pasur vullnet politik për të rregulluar infrastrukturën ligjore përmes ligjeve bazë për parandalimin dhe luftimin e korrupsionit, praktika tregon se institucionet ligjzbatuese dështuan në arritjen e rezultateve të dëshiruara. Duhet përmendur se Kosova aktualisht po dështon të ofrojë një qasje strategjike dhe sistematike për luftimin e korrupsionit edhe për shkak se nuk ka Strategji Shtetërore kundër Korrupsionit që nga viti 2019. Është krijuar një grup punues për hartimin e strategjisë kundër korrupsionit, por rezultati i draftit ka disa çështje që shkelin standardet dhe parimet e UNCAC. Sipas raportit të Institutit të Kosovës për Drejtësi të publikuar në janar 2024, Draft Strategjia ka probleme që ndërlidhen me bazat e konceptit të sundimit të ligjit. Për shembull, draft strategjia synonte vendosjen e mbikëqyrjes së drejtpërdrejtë kushtetuese të akteve nënligjore dhe vendimeve të institucioneve të pavarura gjyqësore. Në sistemin kushtetues të Kosovës, Gjykata Kushtetuese nuk është pjesë e sistemit të rregullt gjyqësor. Në fakt, një mbikëqyrje e tillë nuk është në përputhje me natyrën e funksionimit të Gjykatës Kushtetuese si institucioni përfundimtar i interpretimit të kushtetutës. Gjithashtu, draft strategjia ka koncepte të përziera në lidhje me pronësinë përfituese dhe atë të medias. Përkundër faktit se Draft Strategjia nënvizon nevojën për t'u shtrirë vetëm në ato segmente që trajtohen nga mekanizmat dhe mjetet e qeverisë, ajo përmban çështje që janë në kompetencë të institucioneve të sistemit të drejtësisë.² Kjo strategji ende nuk është miratuar.

Ligji i miratuar së fundi për Agjencinë për Parandalimin e Korrupsionit përcakton rolin dhe autoritetin e agjencisë. APK është **organi kryesor i pavarur parandalues**

²Raporti i Institutit të Kosovës për Drejtësi: Kosova pa një Strategji Kundër Korrupsionit, 10 janar 2024, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2024/01/KLI_Kosovo-without-a-strategy-against-corruption_final_english.pdf

kundër korrupsionit në Kosovë për zbatimin e politikave shtetërore për parandalimin e korrupsionit. Mandati i APK-së shtrihet në kontrollin dhe verifikimin e deklarimeve të pasurisë, parandalimin dhe mbikëqyrjen e konfliktit të interesit, një politikë për trajtimin e pranimit të dhuratave në lidhje me kryerjen e detyrave zyrtare, si dhe mbrojtjen e sinjalizuesve. Pas ndryshimeve të fundit legjislative, në fushat që i përkasin mandatit të saj, APK-ja ka një mandat më të gjerë që përfshin kryerjen e hetimeve administrative dhe fillimin e procedurave parandaluese pas të cilave mund të vendosë gjopa dhe sanksione të tjera për mosrespektim. Agjencisë i janë dhënë mjete të reja për parandalimin e korrupsionit, duke përfshirë vlerësimin e korrupsionit në akte ligjore, vlerësimet e rrezikut të korrupsionit dhe monitorimin e planeve të integritetit në institucionet publike, siç detajohet nën 4.1.2. Kështu, përkundër përmirësimeve në performancën e APK-së, korniza parandaluese kundër korrupsionit ende nuk është zbatuar plotësisht, veçanërisht në miratimin e planeve të integritetit në institucionet publike,³ “vlerësimin” kundër-korrupsion të akteve ligjore dhe vlerësimet e rrezikut.

Punësimi në sektorin publik kryesisht rregullohet me Ligjin për Zyrtarët Publikë, i cili kohët e fundit është përballur me probleme kushtetuese, ku Gjykata Kushtetuese ka anuluar disa dispozita si jokushtetuese.⁴ Qeveria miratoi një kornizë strategjike të re për menaxhimin e financave publike dhe reformën e administratës publike, e cila megjithatë, nuk arriti të prodhojë përmirësime të dukshme deri tani. Këshilli i Pavarur Mbikëqyrës për Shërbimin Civil të Kosovës (KPMShCK) mbikëqyr zbatimin e rregullave dhe parimeve të përcaktuara me legjislacionin për shërbimin civil. Edhe Ligji për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit për KPMShCK-në iu nënshtrua shqyrtimit nga Gjykata Kushtetuese, e cila anuloi disa dispozita të tij, duke i cilësuar ato jokushtetuese.⁵ Në anën tjetër, sa i përket aftësisë profesionale të zyrtarëve publikë, Kosova ka themeluar Institutin e Kosovës për Administratë Publike (IKAP). Në praktikë, administrata publike në Kosovë është përballur me sfida serioze operative për një kohë të gjatë. Tendencë për të politizuar institucionet e pavarura mbetet një çështje e madhe shqetësuese. Pagat në sektorin publik rregullohen përmes Ligjit për Pagat në Sektorin Publik, i cili gjithashtu është konstatuar se ka shkelje kushtetuese, me disa dispozita të anuluar nga Gjykata Kushtetuese.⁶

Sa i përket **financimit politik**, miratimi i Ligjit për Financimin e Subjekteve Politike ishte një arritje e rëndësishme për Kosovën. Megjithatë, pavarësisht modifikimeve të njëpasnjëshme, transparencë dhe llogaridhënia e financimit për partitë politike dhe fushatat mbeti për t'u siguruar për vite. Një ndryshim i rëndësishëm ndodhi me amendamentin e fundit, i cili zhvendosi kompetencën për kryerjen e auditimeve të subjekteve politike nga Kuvendi Parlamentar në Zyrën e sapokrijuar për Regjistrimin,

³Lëvizja Fol, 28 institucione publike ende nuk i kanë dërguar Planet e tyre të Integritetit në Agjencinë për Parandalimin e Korrupsionit, <https://levizjafol.org/28-institucione-publike-nuk-i-kane-derguar-ende-planet-e-integritetit-ne-agjencine-per-parandalimin-e-korrupsionit>, qasur për herë të fundit më 8 gusht 2024.

⁴Gjykata Kushtetuese, vendim për vlerësimin e kushtetutshmërisë së Neneve 9, 12, 46 dhe 99 të ligjit nr. 08/L-197 për zyrtarët publikë, https://gjk-ks.org/wp-content/uploads/2023/09/ko_216_220_22_agj_shq_.pdf, qasur për herë të fundit më 2 korrik 2024.

⁵Njoftim për vendimin për çështjen KO232/23 dhe KO233/23, <https://gjk-ks.org/njoftim-per-vendim-ne-rastin-ko232-23-dhe-ko233-23/>, qasur për herë të fundit më 2 korrik 2024.

⁶Gjykata Kushtetuese, Vendim për vlerësimin e kushtetutshmërisë së ligjit nr. 08/L-196 për Pagat në Sektorin Publik, https://gjk-ks.org/wp-content/uploads/2023/09/ko_216_220_22_agj_shq_.pdf, qasur për herë të fundit më 2 korrik 2024.

Çertifikimin dhe Kontrollin Financiar të Subjekteve Politike pranë Komisionit Qendror të Zgjedhjeve (KQZ). Ndryshimet ligjore kanë qenë në përputhje me Opinionin e Komisionit të Venecias, edhe pse legjislacioni duhet të zbatohet në praktikë për të siguruar financim më të përgjegjshëm, transparent dhe të detyrueshëm për partitë dhe fushatat.

Korniza ligjore e Kosovës përmban dispozita lidhur me **kodet e sjelljes, konfliktet e interesit dhe deklaratimet e pasurisë**. APK është autoriteti qendror përgjegjës për mbikëqyrjen e zbatimit të dispozitave të tilla dhe mund të vendosë sanksione në rast shkeljesh. Sipas ligjit, zyrtarët publikë duhet të shmangin çdo konflikt interesi pavarësisht nëse është real, potencial apo i dukshëm dhe duhet të deklarojnë pasurinë e tyre në kohë. Edhe pse APK është e autorizuar të kryejë hetim të plotë për deklaratimin e pasurisë, në praktikë agjencia nuk ka prodhuar rezultate të mjaftueshme deri në këtë pikë. Sistemi i drejtësisë ka kontribuar në këtë problematikë duke adresuar në mënyrë të pamjaftueshme shkeljet ligjore në lidhje me deklaratimin e pasurisë dhe duke vendosur dënime jo-adekuate për rastet e mos-deklarimit, duke krijuar kështu një standard të pandëshkueshmërisë për shkelësit.

Ligji për Mbrojtjen e Sinjalizuesve (LMS) i vitit 2019 paraqet bazën për **mekanizmat e raportimit dhe mbrojtjen e sinjalizuesve** në sektorin publik dhe privat në Kosovë. Legjislacioni përcakton tre lloje të sinjalizimit: raportimin e brendshëm, të jashtëm dhe publik. Gjithashtu, ai përcakton dispozita për mbrojtjen e sinjalizuesve dhe mbrojtjen e konfidencialitetit të raportuesve, gjë që është sfiduar në praktikë. Përmirësimi i kuadrit ligjor për sinjalizimin ka pasur një ndikim thelbësor në mbrojtjen e sinjalizuesve dhe ka rritur ndërgjegjësimin e publikut për këtë mjet efektiv në parandalimin e korrupsionit. Ky ndryshim pozitiv është gjithashtu i dukshëm nga numri i rritur i raportimeve të sinjalizuesve në APK që nga hyrja në fuqi e LMS. Megjithatë, deri më tani nuk janë raportuar suksese të posaçshme në zbulimin e rasteve të korrupsionit si rezultat i LPS. Fatkeqësisht, pavarësisht ekzistencës së këtij ligji, janë dokumentuar raste të sinjalizuesve që janë përballur me ndëshkime nga institucionet publike.

Në ushtrimin e aktiviteteve të **prokurimit publik**, autoritetet kontraktuese në Kosovë janë të obliguara të zbatojnë dhe respektojnë Ligjin për Prokurimin Publik. Kuadri ligjor për prokurimin publik është pjesërisht në përputhje me legjislacionin e BE-së për prokurimin publik të vitit 2014⁷, por i mungojnë dispozitat për prokurimin elektronik. Miratimi i projektligjit të ri për prokurimin publik është shtyrë deri në gjashtë herë që nga viti 2020 kur filloi të hartohej. Sipas Programit Legjislativ të Qeverisë për vitin 2024, ky projektligj pritej të miratohej në Qeveri më 20 mars 2024; megjithatë, ai nuk u miratua në atë datë. Afatet e miratimit të këtij projektligji janë ndryshuar vazhdimisht nga qeveria çdo vit, pa dhënë asnjë sqarim lidhur me ecurinë e procesit apo arsyet e vonesës. Prandaj, finalizimi i draftit është thelbësor për të krijuar udhëzime ligjore që adresojnë sfidat praktike në prokurimin elektronik dhe për të zgjidhur çështjet e efikasitetit në lidhje me OShP.⁸ Agjencia përgjegjëse për mbikëqyrjen e përgjithshme të prokurimit publik në Kosovë është Komisioni Rregullativ i Prokurimit Publik (KRPP), ndërsa Organi Shqyrtues i Prokurimit (OSHP) pranon ankesa lidhur me pretendimet për shkelje të ligjit. Ekziston një nevojë urgjente për një ligj të ri për prokurimin publik

⁷Shih Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata per Zgjerimi, Raporti i Kosovës 2023, fq. 71.

⁸Kontribute me Shkrim nga Arbër Kabashi, hulumtues në INPO. 01.07.2024.

në Kosovë dhe miratimin e masave për të garantuar funksionimin e plotë të platformës së prokurimit elektronik dhe sa më shumë efikasitet në punën e OShP-së.

Menaxhimi i financave publike dhe korniza ligjore për ndarjet buxhetore bazohet në Ligjin për Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë (LMFPP), i miratuar në vitin 2008 dhe i ndryshuar gjashtë herë që atëherë. Në përgjithësi, sistemi i klasifikimit të financave publike i Kosovës mbetet në përputhje me standardet ndërkombëtare. Kosova poashtu ka miratuar edhe Ligjin për Auditorin e Përgjithshëm dhe Zyrën Kombëtare të Auditimit të Republikës së Kosovës (LAPZKARK). Megjithatë, në shumë raste Prokurori i Shtetit nuk i ka trajtuar në mënyrë adekuate gjetjet e Zyrës Kombëtare të Auditimit të Republikës së Kosovës (ZKARK). Në një sërë rastesh, ZKARK ka tejkaluar kompetencat e saj, duke cenuar pavarësinë e sistemit të drejtësisë.

E drejta për **qasje në informacion dhe pjesëmarrje të shoqërisë** është e paraparë me Kushtetutën e Kosovës. Gjithashtu, një kuadër ligjor gjithëpërfshirës u krijua me miratimin e ligjeve të veçanta që rregullonin këto çështje. Ligji për Qasje në Dokumente Publike përshkruan procedurat për individët që të kërkojnë qasje në lloje të veçanta të dokumenteve publike të mbajtura nga institucionet publike. Ligji gjithashtu themelon Agjencinë për Informim dhe Privatësi (AIP) si institucionin përgjegjës për të trajtuar ankesat dhe për të asistuar në llogaridhënien dhe transparencën e institucioneve publike. Legjislacioni për qasje në informacion është gjerësisht në përputhje me standardet e BE-së, por të dhënat se sa institucionet po i përmbushin detyrimet e tyre nuk janë të kënaqshme. Kur është fjala për pjesëmarrjen e shoqërisë, Rregullorja e Qeverisë së Republikës së Kosovës (QRK) e vitit 2016 për Procesin e Konsultimit Publik përcakton standardet minimale për konsultim publik dhe përshkruan udhëzime të qarta për autoritetet publike kur angazhohen me qytetarët, palët e interesuara dhe komunitetet e prekura. Kjo rregullore ka qenë në fuqi deri më 29 qershor 2024, kur ka hyrë në fuqi Rregullorja Nr. 17/2024 e Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës. Megjithatë, në shumë raste, detyrimet lidhur me përfshirjen e publikut në procesin legjislativ nuk janë zbatuar. Për më tepër, Kushtetuta e Kosovës dhe Ligji për Nisma Legjislative përcaktojnë të drejtën e nismës legjislative, por kjo metodë ka parë përdorim shumë të kufizuar në Kosovë.⁹

Shërbimet gjyqësore dhe prokuroriale ushtrohen nga gjykatat dhe konkretisht nga prokurorët si institucione të pavarura kushtetuese. Pushteti gjyqësor ushtrohet nga gjykatat, me Gjykatën Supreme si autoriteti më i lartë gjyqësor në tërë territorin e Republikës së Kosovës.¹⁰ Prokurori i Shtetit është institucion i pavarur me autoritet dhe përgjegjësi për ndjekjen e personave të dyshuar për kryerjen e veprave penale dhe veprave tjera të përcaktuara me ligj. Kushtetuta parasheh themelimin e Këshillit Gjyqësor të Kosovës (KGJK) dhe Këshillit Prokurorial të Kosovës. Prej prillit të vitit 2022, Prokurori i Shtetit është duke funksionuar me ushtruesin e detyrës së Kryeprokurorit të Shtetit. Në këtë drejtim, KPK-së i mungonte vullneti për të zhvilluar një proces emërimi të bazuar në merita me integritet të pakontestueshëm.¹¹ Për sa i

⁹Naim Jakaj, Manual Nismat Legjislative të Qytetarëve, 2023, <https://kli-ks.org/doracak-nismat-legjislative-per-qytetare/>, qasur për herë të fundit në korrik.

¹⁰Po aty, neni 103, par. 2

¹¹IKD, GLPS, FOL, integriteti i procesit të përzgjedhjes së kryeprokurorit të shtetit, mars 2022, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2022/03/KLI-GLPS-FOL_Raporti-Final_Procesi-per-Kryeprokuror-te-Shtetit-1.pdf, qasur për herë të fundit më 10 janar 2024.

përket llogaridhënies, sistemi prokurorial është plotësisht i pavarur në raport me pushtetet legjislative apo ekzekutive. Sipas ligjit për KPK-në, këshilli prokurorial është përgjegjës që të përgatisë raporte vjetore për aktivitetet dhe shpenzimet e Prokurorit të Shtetit dhe Këshillit, si dhe t'i raportojë publikut për zbatimin e objektivave të tij të përcaktuara konkretisht dhe bazuar në tregues të matshëm. Gjithashtu, Kryetari i KPK-së është i obliguar që në baza vjetore t'i dorëzojë Kuvendit të Kosovës raport me shkrim lidhur me funksionimin dhe shpenzimet e sistemit prokurorial. Për sa i përket transparencës dhe llogaridhënies, Opinioni i Komisionit të Venecias theksonte se “KPK-ja aktuale është pothuajse tërësisht e përbërë nga prokurorë dhe për këtë arsye është e prirur ndaj rrezikut të korporatizimit”. Në praktikë, KPK-ja ka vepruar me këtë qasje korporatiste, duke treguar mungesë të theksuar transparence dhe llogaridhënieje. Gjatë vitit 2022, shumica e rasteve disiplinore ndaj prokurorëve në KPK përfunduan me masa të lehta disiplinore, si paralajmërime me shkrim publike dhe jopublike, ndërsa masa më e rëndë e shqiptuar është transferimi i përhershëm i një prokurori në një prokurori tjetër. Gjatë monitorimit të KPK-së, IKD ka vërejtur mungesë të theksuar të transparencës në KPK¹². Një shembull i mungesës së llogaridhënies brenda sistemit prokurorial është mosgatishmëria e KPK-së për të siguruar llogaridhënie lidhur me dështimet e Prokurorit të Shtetit për të mbrojtur një grua që u vra nga ish-bashkëshorti i saj, i cili më pas vrau veten. Ky rast u adresua nga KPK vetëm pasi Gjykata Kushtetuese konstatoi shkelje të së drejtës për jetë. Megjithatë, vendimi ishte thuhet një amnisti: KPK i vendosi prokurorit të përfshirë në këtë rast vetëm një ulje të pagës me 30% për 12 muaj¹³. Pavarësisht sfidave, një situatë më e mirë vërehet në rastin e KGJK-së. Sa i përket llogaridhënies, nga 17 vendime disiplinore, masa më e rëndë e shqiptuar ka qenë ulja në detyrë dhe transferimi i përhershëm i dy gjyqtarëve. Gjatë vitit 2022, kryetarët e gjykatave kanë dorëzuar raporte me shkrim dhe janë ftuar të raportojnë para anëtarëve të Këshillit. Gjithashtu, KGJK-ja ka përmbushur mbi 98% të detyrimit të saj ligjor për vlerësimin e performancës së gjyqtarëve. Megjithatë, sa i përket llogaridhënies, problematika janë edhe brenda KGJK-së. Për shembull, IKD-ja gjeti se KGJK-ja në mënyrë të paligjshme ka amnistuar gjuhën seksiste të përfshirë në një vendim të Gjykatës Themelore në Gjilan. Sa i përket transparencës, raportet tregojnë se KGJK-ja ka bërë progres të dukshëm gjatë viteve të fundit. Në këtë drejtim, problemet më të shquara janë trajtimi i kërkesave për qasje në dokumente publike, të cilave KGJK-ja dhe gjykatat nuk arrijnë t'u përgjigjen në mënyrë adekuate¹⁴.

Sa i përket **transparencës së sektorit privat**, Kosova ka bërë progres në përmirësimin e mjedisit biznesor. Baza është e përcaktuar nga Ligji për Shoqëritë Tregtare, i cili specifikon llojet e ndryshme të bizneseve si dhe kushtet dhe proceset për regjistrimin dhe çregjistrimin e tyre. Megjithatë, Kosova duhet të miratojë një ligj të ri për shoqëritë tregtare për të harmonizuar më tej sistemin e saj ligjor me acquis të BE-së, duke përfshirë çështjen e transparencës dhe raportimit të korporatave. Sektori privat i nënshtrohet ndëshkimeve që rrjedhin nga ligji në fuqi dhe nga Kodi Penal, në

¹²IKD, Keqadministrimi i sistemit prokurorial, <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2023/04/Monitoring-of-the-KPK-report-for-2022-FINAL-12.04.2023-1.pdf>, qasur për herë të fundit më 12 gusht 2024.

¹³Betimi për Drejtësi, IKD dhe familja Morina, KPK amnistoi prokuroren, nga neglizhenca e së cilës vdiq Sebahate Morina, <https://betimiperdrejtesi.com/ikd-dhe-familja-morina-kpk-amnstoi-prokuroren-neglizhenca-e-te-ciles-vrau-sebahate-morinen/>, qasur për herë të fundit më 12 gusht 2024.

¹⁴IKD, Sfidat në administratën gjyqësore, <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2023/04/Monitoring-of-the-KGJK-report-for-2022-FINAL.pdf>, qasur për herë të fundit më 12 gusht 2024.

rastet e shkeljeve të caktuara. Gjykata Komerciale u krijua për të përmirësuar efektivitetin e sistemit ligjor në zgjidhjen e mosmarrëveshjeve biznesore. Gjykata filloi të funksionojë në gusht 2022, por problematika të shumta vazhdojnë të ekzistojnë duke pasur parasysh numrin e madh të çështjeve të pazgjidhura që kjo gjykatë trajton.

Sa i përket **masave për parandalimin e pastrimit të parave**, ligji kryesor në këtë fushë është Ligji për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Luftimin e Financimit të Terrorizmit (LPPPLFT). Ky ligj themelon Njësinë e Inteligjencës Financiare (NjIF) si një institucion qendror të pavarur që ka për detyrë t'u kërkojë autoriteteve përkatëse, të marrë, analizojë dhe zbulojë të dhëna informacioni mbi pastrimin e mundshëm të parave dhe financimin e terrorizmit. Ligji gjithashtu rendit 10 kategori të subjekteve raportuese dhe u cakton atyre detyrime specifike raportuese. Përveç kësaj, korniza ligjore e Kosovës përfshin KPRK-në dhe Strategjinë Kombëtare për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimin e Parave, Financimin e Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2019-2023. Megjithatë, Kosova ka nevojë për zhvillim të mëtejshëm ligjor për të përmbushur standardet ndërkombëtare. Në praktikë, Kosova ka gjithashtu një ngecje në fushën e parandalimit, hetimit dhe ndjekjes penale të pastrimit të parave. Autoriteteve të vendit ende u mungon një kuptim gjithëpërfshirës i rreziqeve që lidhen me pastrimin e parave dhe terrorizmin. Një shembull konkret i kësaj është se gjyqtarët dhe prokurorët nuk janë në dijeni se rastet e pastrimit të parave mund të ndiqen penalisht pavarësisht nga sjelljet e tjera kriminale. Gjithashtu, kërkohet bashkëpunim më i fortë ndërinstitucional dhe efikasitet më i lartë në trajtimin e rasteve të pastrimit të parave.

Kosova ka një kornizë ligjore të kënaqshme për **rikthimin e pasurisë** që nga hyrja në fuqi e Kodit të Procedurës Penale (KPPRK) dhe Ligjit për Kompetencat e Zgjeruara për Konfiskimin e Pasurisë (LKZKP). Sipas KPPRK dhe LKZKP, përveç konfiskimit të pasurisë dhe pronës pas shpalljes fajtor për vepër penale, Kosova synon të krijojë një sistem të konfiskimit pa një dënim penal. Megjithatë, ka një debat të gjerë lidhur me Projektligjin për Byronë Shtetërore për Verifikimin dhe Konfiskimin e Pasurisë së Pajustificueshme (PLBShVKPP) dhe nevojën e miratimit të një sistemi të tillë konfiskimi. Në ndërkohë, Projektligji për sistemin e konfiskimit civil është duke u shqyrtuar nga Gjykata Kushtetuese. Në praktikë, çekuilibri i madh ndërmjet ngrirjes, sekuestrimit dhe konfiskimit të pasurisë paraqet një problem real.

Tabela 1: Përmbledhje e implementimin dhe zbatimit

Nenet e UNCAC	Statusi i implementimit në ligj	Statusi i implementimit dhe zbatimit në praktikë
Neni 5 – Politikat dhe praktikat parandaluese kundër korrupsionit	Në masë të madhe i implementuar	Mesatar
Neni 6 – Organi apo organet parandaluese të korrupsionit	Plotësisht i implementuar	Mesatar
Neni 7.1 – Punësimi në sektorin publik	Plotësisht i implementuar	Dobët
Neni 7.3 – Financimi politik	Plotësisht i implementuar	Dobët

Nenet 7, 8 dhe 12 – Kodet e sjelljes, konfliktet e interesit dhe deklaratimet e pasurisë	Plotësisht i implementuar	Dobët
Nenet 8.4 dhe 13.2 – Mekanizmat raportues dhe mbrojtja e sinjalizuesve	Në masë të madhe i implementuar	Dobët
Neni 9.1 – Prokurimi publik	Pjesërisht i implementuar	Dobët
Neni 9.2 – Administrimi i financave publike	Në masë të madhe i implementuar	Mesatar
Nenet 10 dhe 13.1 – Qasja në informacione dhe pjesëmarrja e shoqërisë	Plotësisht i implementuar	Mesatar
Neni 11 – Shërbimet gjyqësore dhe prokuroriale	Pjesërisht i implementuar	Dobët
Neni 12 – Transparenca e sektorit privat	Pjesërisht i implementuar	Dobët
Neni 14 – Masat për parandalimin e pastrimit të parave	Pjesërisht i implementuar	Dobët
Nenet 52 dhe 58 – Kundër pastrimit të parave	Pjesërisht i implementuar	Dobët
Nenet 53 dhe 56 – Masat për rikthimin e drejtpërdrejtë të pasurisë	Plotësisht i implementuar	Dobët
Neni 54 – Mjetet për konfiskim	Plotësisht i implementuar	Dobët
Nenet 51, 54, 55, 56 dhe 59 – Bashkëpunimi ndërkombëtar për qëllimin e konfiskimit	Plotësisht i implementuar	Dobët
Neni 57 – Kthimi dhe asgjësimi i pasurisë së konfiskuar	Plotësisht i implementuar	Dobët

Tabela 2: Performanca e institucioneve kryesore të përzgjedhura

Emri i institucionit	Performanca në lidhje me përgjegjësitë e mbuluara nga raporti	Koment i shkurtër mbi performancën (për shembull, burime të pamjaftueshme, mungesë pavarësie, ekspertizë e fortë)
Agjencia për Parandalimin e Korrupsionit	Mesatar	Mungesa e burimeve njerëzore dhe financiare për të përmbushur mandatin e saj, si dhe një qasje selektive ndaj rasteve të konfliktit të interesit.

Organi Shqyrtues i Prokurimit	Dobët	Një mungesë e dukshme e pavarësisë, transparencës dhe objektivitetit në trajtimin e çështjeve.
Agjencia për Informim dhe Privatësi	Mirë	Ekspertizë e fortë në zbatimin e LQDP dhe sigurimin e llogaridhënies institucionale.
Këshilli Gjyqësor i Kosovës	Mesatar	Ofrimi i llogaridhënies mesatare në rastet e shkeljeve disiplinore.
Këshilli Prokurorial i Kosovës	Dobët	Mungesa e pavarësisë dhe llogaridhënies, veçanërisht në rastet e shkeljeve disiplinore.
Agjencia për Administrimin e Pasurisë së Sekuestruar ose të Konfiskuar	Mesatar	Sfidat në menaxhimin efektiv të përgjegjësive për sekuestrimin dhe konfiskimin e aseteve.
Prokurori i Shtetit	Dobët	Mungesa e ekspertizës në luftimin e korrupsionit përmes masave adekuate.
Njësia e Inteligjencës Financiare	Mesatar	Kapacitete të pamjaftueshme për të adresuar fenomenin e pastrimit të parave.
Zyra Kombëtare e Auditimit të Republikës së Kosovës	Mesatar	Auditimi joadekuat që rezulton me parregullsi të shumta financiare dhe tejkalim të kompetencave të tij.

2.4 Rekomandime për Veprime Prioritare

1. Të përfundohet dhe të miratohet Strategjia Shtetërore kundër Korrupsionit.
2. Të zbatohet në mënyrë adekuate Ligji për Deklarimin, Prejardhjen dhe Kontrollin e Pasurisë dhe Dhuratave.
3. Të promovohet zbatimi i vendimeve të Gjykatës Kushtetuese
4. Të promovohet transparenca në hartimin e ligjeve dhe koncept dokumenteve duke shfrytëzuar aktivisht procesin e konsultimit publik në hartimin e politikave, në përputhje me Rregulloren e Qeverisë Nr. 17/2024.
5. Të zbatohet legjislacioni për financat politike dhe të rritet ndërgjegjësimi për rregulloret e financimit të fushatës.
6. Të vendosën sanksione për mosdeklarimin e pasurisë në përputhje me dispozitat e Kodit Penal të Republikës së Kosovës.
7. Të miratohen dhe zbatohen procedurat e brendshme të sinjalizuesit në institucionet publike dhe private.
8. Të miratohet ligji i ri për prokurimin publik për të siguruar funksionalizimin e plotë të sistemit të prokurimit elektronik dhe punë më efikase nga Organi Shqyrtues i Prokurimit.
9. Të respektohen detyrimet e institucioneve publike që rrjedhin nga legjislacioni për qasje në informacion.
10. Të ndalohet presioni politik mbi mediat dhe organizatat joqeveritare.
11. Të ndalohen ndërhyrjet politike në pavarësinë e sistemit gjyqësor dhe prokurorial.

12. Të miratohet ligji i ri për shoqëritë tregtare për të përfshirë dispozitat për transparencën dhe raportimin e korporatave.
13. Të forcohen strukturat e mbikëqyrjes së auditimit për të siguruar ekzekutimin e plotë të mandatit të tyre.
14. Të rishikohet dhe forcohet Ligji për pastrimin e parave dhe luftimin e financimit të terrorizmit për ta harmonizuar atë me praktikat më të mira ndërkombëtare.
15. Të trajnohen gjyqtarët dhe prokurorët për luftën kundër pastrimit të parave për t'u siguruar që ata janë të gatshëm për të menaxhuar në mënyrë efektive rastet komplekse.
16. Të zbatohet Ligji për Kompetencat e Zgjeruara për Konfiskimin e Pasurisë në mënyrë sistematike kur trajtohen rastet e korrupsionit.

III. Vlerësimi i Zbatimit të Dispozitave të Kapitullit II dhe Kapitullit V

Ky kapitull analizon zbatimin e dispozitave të Kapitullit II të UNCAC në lidhje me masat parandaluese dhe Kapitullit V në lidhje me rikthimin e pasurisë në Kosovë përmes zbatimit të ligjeve, rregulloreve dhe praktikave, duke theksuar si praktikën e mira edhe fushat për përmirësim. Edhe pse Kosova nuk është nënshkruese e UNCAC, rëndësia e Konventës thekson nevojën për të përmbushur standardet ndërkombëtare në formulimin dhe zbatimin e politikave dhe qasjeve për luftimin e korrupsionit.

3.1 Kapitulli II

3.1.1 Neni 5 – Politikat dhe praktikat parandaluese kundër korrupsionit

Kosova ka ndërmarrë hapa të rëndësishëm për të krijuar një kornizë ligjore gjithëpërfshirëse që synon parandalimin dhe luftimin e korrupsionit në përputhje me nenin 5 të UNCAC. Një aspekt thelbësor i përpjekjeve të Kosovës kundër korrupsionit është miratimi i Ligjit për Agjencinë për Parandalimin e Korrupsionit (LAPK).¹⁵ Kjo kornizë përfshin gjithashtu Ligjin për Parandalimin e Konfliktit të Interesit në Ushtrimin e Funkcionit Publik dhe Ligjin për Mbrojtjen e Sinjalizuesve. Këto ligje synojnë kolektivisht të krijojnë një sistem të fortë që trajton aspekte të ndryshme të korrupsionit, duke filluar nga konfliktet e interesit deri te mbrojtja e atyre që raportojnë keqberje. Kodi Penal¹⁶ (KPRK) dhe Kodi i Procedurës Penale të Republikës së Kosovës¹⁷ (KPPRK) gjithashtu luajnë një rol të rëndësishëm, me dispozita specifike që targetojnë veprat penale të lidhura me korrupsionin, dhe forcimin e procedurave penale.

Krahas përpjekjeve legislative, LAPK u miratua në korrik 2022, duke zëvendësuar një ligj të vitit 2010.¹⁸ ILAPK përshkruan rolin dhe autoritetin e Agjencisë për Parandalimin e Korrupsionit në zbatimin e rregulloreve dhe sanksioneve që kanë për synim rritjen e integritetit dhe transparencës institucionale në Kosovë. Kjo Agjenci ka marrë përsipër kompetencat nga Agjencia Kundër Korrupsionit. LAPK ka sqaruar kompetencat e APK-së dhe ka konsoliduar kompetencat e Agjencisë siç përcaktohen në ligje të tjera, si për shembull me ato që kanë të bëjnë me konfliktin e interesit dhe mbrojtjen e sinjalizuesve. Ndryshe nga përgjegjësia e mëparshme e kufizuar¹⁹, Agjencia aktuale ka kompetenca për të inicuar hetime administrative të korrupsionit dhe për të vendosur sanksione. Për më tepër, Agjencisë i janë dhënë mjete të reja për parandalimin e korrupsionit, duke përfshirë vlerësimin e korrupsionit në akte ligjore, vlerësimet e rrezikut të korrupsionit dhe monitorimin e planeve të integritetit në institucionet publike, siç detajohet nën 4.1.2.

¹⁵Ligji Nr. 08/L-017 për Agjencinë për Parandalimin e Korrupsionit, 2022, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=60591&langid=2>, qasur për herë të fundit më 27 shkurt 2024.

¹⁶Kodi Penal Nr. 06/L-074 i Republikës së Kosovës, 2019, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18413>, qasur për herë të fundit më 20 qershor 2024.

¹⁷Kodi i Procedurës Penale Nr. 08/L-032 i Republikës së Kosovës, 2022, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61759>, qasur për herë të fundit më 20 qershor 2024.

¹⁸Ligji Nr. 03/L-159 për Agjencinë Kundër Korrupsionit, 2010, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=60591&langid=2>, qasur për herë të fundit më 27 shkurt 2024.

¹⁹Neni 5 i Ligjit për Agjencinë Kundër Korrupsionit, 2010, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=60591&langid=2>, qasur për herë të fundit më 27 shkurt 2024.

Agjencia për Parandalimin e Korrupsionit është gjithashtu përgjegjëse për mbikëqyrjen e deklaramit të pasurisë dhe pranimit të dhuratave në lidhje me kryerjen e detyrave zyrtare, siç përcaktohet me Ligjin për Deklarimin, Prejardhjen dhe Kontrollin e Pasurisë dhe Dhuratave (LDPKPDh).²⁰ Për të përmbushur qëllimin e tij për forcimin e integritetit të institucioneve publike dhe parandalimin e korrupsionit dhe konfliktit të interesit, LDOCAG shton kategori të reja zyrtarësh publikë të detyruar të deklarojnë pasurinë, informacion dhe të dhëna më të plota të pasurisë, dhe prezanton një sistem online për deklaramin e pasurisë. Megjithatë, zbatimi i tij mbetet kryesisht pezull.²¹ Gjithashtu, kur detyrimi për deklaramin e pasurisë nuk përmbushet, institucionet përgjegjëse shpeshherë dështojnë t'i mbajnë individët përgjegjës. Kjo çështje shpjegohet më tej në seksionin 4.1.5.

Sa i përket strategjisë kundër korrupsionit, Kosova kishte zbatuar disa strategji me qëllim të parandalimit dhe luftimit e korrupsionit deri në vitin 2019. Megjithatë, rezultatet e dëshiruara nuk u arritën në praktikë. Që nga viti 2019, Kosova nuk ka në fuqi asnjë strategji kundër korrupsionit. Qeveria e Republikës së Kosovës vendosi në shkurt të vitit 2023 të themelojë një grup punues për hartimin e Strategjisë Shtetërore dhe Planit të Veprimit kundër Korrupsionit. Grupi punues përbëhej nga aktorë shtetërorë, agjenci të pavarura dhe aktorë të tjerë relevantë, përfshirë shoqërinë civile. IKD ka marrë pjesë në të gjitha takimet në të cilat ishte ftuar si pjesë e këtij grupi punues për hartimin e Strategjisë Shtetërore kundër Korrupsionit dhe Planit të Veprimit 2023-2026, si dhe ka dërguar komente me shkrim, me qëllim që të kontribuojë në hartimin e një Strategjie që i përgjigjet në mënyrë efektive nevojës për të luftuar korrupsionin. Megjithatë, procesi nuk ka përparuar më tej përkundër finalizimit të supozuar të strategjisë më 1 dhjetor 2023, dhe Kosova ende nuk ka një Strategji, duke i lënë qytetarët pa një qasje të qartë qeveritare për luftimin e korrupsionit. Drafti i Strategjisë iu prezantua IKD-së dhe palëve të tjera të interesuara vetëm në mbledhjen e fundit, e cila u mbajt më 7 nëntor 2023, gjatë së cilës IKD konsideroi se duhet të rishikohet për të përmbushur standardet e kërkuara: Strategjia duhet të respektojë Kushtetutën dhe konceptet bazike të rendit kushtetues; të shmanget cenimi i pavarësisë së sistemit gjyqësor dhe prokurorial; të mos përfshijë çështje që tashmë janë të rregulluara me ligj; të bazohet në të dhëna të sakta analitike dhe thelbësore, dhe t'i nënshtrohet procesit të konsultimeve publike.²² Deri më tani grupi punues nuk ka pranuar ende ndonjë draft të Strategjisë.

Në këtë kuptim, IKD ka dorëzuar komente dhe rekomandime me shkrim, për të cilat nuk ka marrë përgjigje nga qeveria dhe i ka publikuar në formë analize.²³ Në fillim të vitit 2024, grupi punues ndërmorri takime për të rishikuar plotësisht Strategjinë Shtetërore kundër Korrupsionit dhe Planin e Veprimit të saj. IKD ka vazhduar përfshirjen e saj në grupet punuese dhe, me pëlqimin e grupit punues, edhe ka hartuar një nga kapitujt e Strategjisë. Megjithatë, procesi i miratimit të Draft Strategjisë nuk ka avancuar më tej. Prandaj, mund të konstatohet se gjatë pesë viteve të fundit, Kosova

²⁰Ligji Nr. 08/L-108 për Deklarimin, Prejardhjen dhe Kontrollin e Pasurisë dhe Dhuratave, 2022, <https://qzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61304>, qasur për herë të fundit më 28 shkurt 2024.

²¹Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata per Zgjerimi, Raporti i Kosovës 2023, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/760aacca-4e88-4667-8792-3ed08cdd65c3_en_D65c3_2002%53200000% pdf, qasur për herë të fundit më 28 shkurt 2024, fq.28.

²²Gzim Shala, IKD, "Kosova pa Strategji kundër Korrupsionit", janar 2024, <https://kli-ks.org/kosova-pa-strategji-kunder-korrupsion/>, qasur për herë të fundit më 4 mars 2024, fq. 17.

²³Po aty,, fq. 7.

ka dështuar në miratimin e një Strategjie Shtetërore Kundër Korrupsionit, pavarësisht se kjo është një kërkesë ligjore. Me përfundimin e mandatit të qeverisë aktuale të Republikës së Kosovës, asaj ende i mungon një Strategji Shtetërore për Luftimin e Korrupsionit.

KPRK dhe KPPRK formojnë një kornizë ligjore gjithëpërfshirëse të krijuar për të luftuar korrupsionin. KPRK përcakton dhe përkufizon veprat penale që kanë të bëjnë me korrupsionin. Dispozitat e Kapitullit XXXIII të KPRK-së kriminalizojnë disa vepra, duke përfshirë mashtrimin në detyrë, ryshfetin, keqpërdorimin e pozitës zyrtare dhe konfliktin e interesit. Në të njëjtën kohë, KPPRK-ja ofron një kornizë procedurale që siguron procedura penale të drejta dhe efikase. Duke njohur sfidat unike të paraqitura nga hetimet e korrupsionit, KPPRK-ja inkorporon dispozita specifike që synojnë forcimin e proceseve hetimore dhe prokuroriale.

Ndërkohë që vendi ka bërë përparime në zhvillimin e politikave kundër korrupsionit në përputhje me parimet e tij ligjore dhe vlerat e integritetit, transparencës dhe llogaridhënies, ai është përballur me sfida në krijimin dhe promovimin e plotë të praktikave efektive që synojnë parandalimin e korrupsionit, sipas kërkesave të nenit 5 të UNCAC. Përpjekjet për të koordinuar politikat dhe për të përfshirë shoqërinë janë të dukshme, megjithatë ka një boshllëk në efektivitetin dhe shtrirjen e këtyre masave parandaluese.

Sipas raportit të Institutit të Kosovës për Drejtësi për Ndekjen dhe Gjykimin e Korrupsionit gjatë vitit 2023²⁴, numri i madh i rasteve të pazgjidhura të korrupsionit në prokurori dhe gjykata vazhdon të jetë një çështje shqetësuese. Gjatë periudhës janarshtator 2023, Prokurori i Shtetit ka arritur të zgjidhë raste me 731 persona të akuzuar për korrupsion, ndërsa gjatë të njëjtës periudhë raportuese ka pranuar raste të reja të korrupsionit me 1,157 persona të përfshirë. Kjo do të thotë se Prokurori i Shtetit nuk ka mundur t'i zgjidhë rastet në masën që ka pranuar. Pra, ndërkohë që Zyrtari Shtetëror ka pranuar rastet kundër 1,157 personave, ky institucion ka arritur të zbardhë rastet kundër 731 personave. Për këtë arsye, krahasuar me fundin e vitit 2022, numri i rasteve të pazgjidhura është rritur sërish. Kjo pasi në fund të vitit 2022 Prokuroria e Shtetit kishte lëndë të pazgjidhura kundër 1337 personave, ndërsa më 30 shtator 2023 ky numër u rrit në 1763.²⁵

IKD ka identifikuar një trend në trajtimin e rasteve të korrupsionit të profilit të lartë: Zyrtarët shpesh akuzohen vetëm pas largimit nga detyra. Aktakuza e ish-zyrtarëve si karakteristikë e ndjekjes penale të korrupsionit të profilit të lartë është theksuar në vitin 2023. Kjo pasi nga 13 persona të profilit të lartë, aktakuza janë ngritur vetëm kundër tre (3) prej tyre gjatë mandatit të tyre si zyrtarë.²⁶

Në anën tjetër, IKD ka gjetur se nga 20 aktakuza të analizuara për këtë raport, të ngritura në vitin 2023, Prokurori i Shtetit ka kërkuar sekuestrimin ose konfiskimin e pasurisë së fituar në mënyrë të paligjshme vetëm në katër raste. Provat e përdorura për të mbështetur ndjekjen penale të korrupsionit gjithashtu konsiderohen si problematike në vërtetimin e aktakuzave të ngritura. IKD ka analizuar 20 aktakuza nga

²⁴Lavdim Makshana, Ndjekja dhe gjykimi i korrupsionit, 2023, <https://kli-ks.org/ndjekja-dhe-gjykimi-i-korrupsionit-2023/>, qasur për herë të fundit më 30 qershor 2024.

²⁵Po aty, fq.10.

²⁶Po aty, fq.10.

Prokurori i Shtetit të përzgjedhura në mënyrë rastësore për të identifikuar llojin e provave të përdorura për të argumentuar pretendimet në aktakuza. Rezultati i kësaj analize është se në asnjë nga rastet e analizuara nuk janë zbatuar masa të fshehta hetimore. Prandaj, IKD konsideron se Prokurori i Shtetit duhet të ndryshojë fokusin e hetimit sa i përket provave të kërkuara dhe të shqyrtuara në secilën procedurë penale për të siguruar që hetimi penal i korrupsionit të mos kthehet në hetim të natyrës administrative.²⁷

Përkundër afateve ligjore për trajtimin e lëndëve penale, monitorimi i IKD-së ka identifikuar rastet e korrupsionit që mbeten aktive në gjykata edhe pse aktakuzat janë ngritur qysh në vitin 2008 (16 vite më parë). Konkretisht, janë nëntë raste të korrupsionit me aktakuza të ngritura ndërmjet viteve 2008 dhe 2016 që akoma nuk kanë arritur në një përfundim në gjykatë.²⁸

Politika ndëshkimore e Kosovës mbetet gjithashtu e butë. E shprehur në përqindje, mbi 65% e dënimeve kanë qenë me gjobë dhe me kusht. ²⁹Çështja e politikës së dënimeve është trajtuar edhe në Raportin e Progresit për Kosovën për vitin 2023, ku ndër të tjera theksohet se Udhëzimet e Gjykatës Supreme për Politikën e Dënimeve nuk zbatohen sistematikisht nga gjykatat dhe se politika ndëshkimore për krimin e organizuar dhe korrupsionin mbeten jokonsistente.³⁰

Sfida kryesore në rastet e korrupsionit është sigurimi i ndjekjes penale të shpejtë. Një zhvillim pozitiv në vitin 2023 ishte se shumica e aktakuzave kishin të bënin me vepra të dyshuara kriminale të korrupsionit të kryera relativisht kohët e fundit. Kjo qasje demonstroi reagimin e shpejtë të Prokurorit të Shtetit dhe respektimin e dispozitave të KPPRK-së, konkretisht me afatet e paracaktuara për ndërmarrjen e veprimeve të nevojshme deri në ngritjen e aktakuzës.³¹ Afatet e kufizuara të gjykimeve shpesh rezultojnë në dështimin e prokurorëve në përmbushjen e tyre, duke rritur rrezikun e parashkrimit absolut të rasteve. IKD ka identifikuar aktakuza për veprat që dyshohet se kanë ndodhur nëntë vite më parë. Për shembull, një menaxher i prokurimit publik u akuzua për keqpërdorim të pozitës së tij zyrtare për të fituar EUR 220,000. Ky krim i supozuar i vitit 2014 çoi në një aktakuzë më 26 tetor 2023, me rrezikun që afati i parashkrimit të përfundojë më 19 nëntor 2024.³²

Sa i përket zbatimit të dispozitave të KPPRK-së, shqiptimi i dënimeve plotësuese është një nga mjetet më të forta të gjyqësorit në luftën efektive kundër korrupsionit. Kjo shërben edhe si masë e fuqishme për parandalimin e recidivizmit, pasi dënimi kryesor për vepra të tilla penale është i pamjaftueshëm për të arritur qëllimin e synuar të dënimit.³³ Fatkeqësisht, këto dënime vazhdojnë të zbatohen për veprat penale të

²⁷ Po aty, fq.15.

²⁸ Po aty, fq.20.

²⁹ Po aty, fq. 22.

³⁰ Shih Drejtoria e Përgjithshme për Negociatat e Fqinjësisë dhe Zgjerimit, Raporti i Kosoves 2023, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/Document/download/760aacca-4e88-4667-8792-3ed08cddddd65c3_en?_0.pdf, qasur për herë të fundit më 22 qershor 2024, fq. 23.

³¹ Lavdim Makshana, Ndjekja dhe gjykimi i korrupsionit, 2023, <https://kli-ks.org/ndjekja-dhe-gjykimi-i-korrupsionit-2023/>, qasur për herë të fundit më 30 qershor 2024, fq.12.

³² Po aty, 11. Shih edhe Gzim Shala dhe Lavdim Makshana “Dështimi i Drejtësisë në luftën kundër korrupsionit”, 2023, <https://kli-ks.org/ndjekja-dhe-gjykimi-i-korrupsionit-2023/>, qasur për herë të fundit më 30 qershor 2024, fq.6

³³ Informacioni i marrë përmes kontributeve me shkrim të gjyqtarit Ngadhujm Arri. 28 qershor 2024.

korrupsionit si masa fakultative, pavarësisht që legjislacioni mandaton zbatimin e tyre të detyrueshëm në dënime, jo thjesht sipas diskrecionit të gjyqtarëve.³⁴

Në anën tjetër, përkundër sqarimit të KPRK-së për statusin e zyrtarëve publikë³⁵, prokurorët kanë dështuar që të dallojnë identitetin e individëve të akuzuar për vepra penale të korrupsionit në disa raste. Sipas përpjekjeve monitoruese të IKD-së, ka pasur raste kur janë ngritur aktakuza për vepra penale të korrupsionit zyrtar ndaj individëve që nuk ishin zyrtarë publikë dhe nuk kishin asnjë autoritet publik.³⁶ Është shkak për shqetësim që këto aktakuza kanë kaluar gjithashtu nëpër filtra gjyqësorë. Kjo jo vetëm që anashkalon KPPRK-në, por edhe shpërfill UNCAC, i cili përcakton qartë "zyrtarët publikë".³⁷

Praktikat e mira

- Kosova ka krijuar një kornizë ligjore gjithëpërfshirëse që synon parandalimin dhe luftimin e korrupsionit.
- Agjencia për Parandalimin e Korrupsionit ka përforcuar kompetencat dhe mjetet e reja për të parandaluar korrupsionin, duke përfshirë vlerësimin e korrupsionit, vlerësimin e rrezikut të korrupsionit, dhe monitorimin e planeve të integritetit në institucione.
- Ligji i ri për Deklarimin, Prejardhjen dhe Kontrollin e Pasurisë dhe Dhuratave është në përputhje me acquis të Bashkimit Evropian.
- Shoqëria civile bashkëpunon drejtpërdrejt me Ministrinë e Drejtësisë dhe merr pjesë në proceset ligjvënës.

Mangësitë

- Strategjia kombëtare kundër korrupsionit dhe plani i veprimit nuk janë finalizuar, gjë që pengon një qasje sistematike për parandalimin e korrupsionit.
- Ligji për Deklarimin, Prejardhjen dhe Kontrollin e Pasurisë dhe Dhuratave nuk zbatohet në mënyrë adekuate.
- Ka një trend të vazhdueshëm të mos trajtimit të rekomandimeve të shoqërisë civile gjatë hartimit të strategjive shtetërore dhe legjislacionit në përgjithësi.
- Ekziston një mungesë e theksuar e efikasitetit në trajtimin e rasteve të korrupsionit.
- Një karakteristikë e ndjekjes penale të rasteve të korrupsionit të profilit të lartë është se zyrtarët e lartë akuzohen vetëm pas mbarimit të mandatit të tyre.
- Prokurorët vetëm në raste të jashtëzakonshme kërkojnë sekuestrimin ose konfiskimin e pasurisë që rrjedhin nga kryerja e një vepre penale.
- Hetimet e kryera nga prokurorët në rastet e korrupsionit u ngjajnë më shumë hetimeve administrative sesa penale.
- Politika ndëshkimore nuk është në përputhje me Ligjin dhe Udhëzimet e Gjykatës Supreme mbi Politikën Ndëshkimore.
- The judiciary considers supplementary sentencing optional, even though the Law mandates it in cases of guilty verdicts.

³⁴Po aty, fq. 24

³⁵Neni 113, par.2. i KPRK.

³⁶Shih: Ndjekja dhe gjykimi i korrupsionit, 2023, <https://kli-ks.org/ndjekja-dhe-gjykimi-i-korrupsionit-2023/>, qasur për herë të fundit më 30 qershor 2024, fq.12.

³⁷Neni 2.a i UNCAC.

3.1.2 Neni 6 – Organi ose Organet Parandaluese të Korrupsionit

Agjencia për Parandalimin e Korrupsionit (APK) është organi kryesor i pavarur dhe i specializuar për implementimin e politikave shtetërore për parandalimin e korrupsionit në Kosovë. Në veçanti, APK është përgjegjëse për implementimin e LDPKPDh dhe Ligjit për Mbrojtjen e Sinjalizuesve. Kompetencat e APK përfshijnë verifikimin dhe kontrollin e deklaramit të pasurisë, mbikëqyrjen dhe parandalimin e rasteve të konfliktit të interesit, pranimit të dhuratave, opinionet në lidhje me konfliktin e interesit, dhe mbikëqyrjen e dhuratave në lidhje me kryerjen e detyrave zyrtare. Po ashtu, APK mbikëqyr dhe merr masat e nevojshme për mbrojtjen e sinjalizuesve.

Në përputhje me ligjin e ri, APK tani kryen hetime administrative në fushat brenda kompetencës së saj dhe nis procedurat parandaluese, nga ku vendos gjoba dhe masa të tjera. Në rast të kundërvajtjes administrative, Agjencia ia përcjell lëndën organit administrativ, ndërsa në rast të veprës penale, kallëzimet penale i referon prokurorisë së shtetit.

APK mund të shqiptojë gjoba, qortime publike dhe jopublike dhe të publikojë opinione për personat fizikë dhe juridikë. Kundër një vendimi të tillë, palët kanë të drejtë në ankesë sipas dispozitave të legjislacionit në fuqi.³⁸ Për më tepër, APK ka mandatin që të zbatojë mjete të tilla si korigjimi i legjislacionit kundër korrupsionit, vlerësimi i rrezikut të korrupsionit dhe monitorimi i planeve të integritetit të institucioneve publike.

Në kuadër të përgjegjësisë së saj për korigjimin e legjislacionit kundër korrupsionit, APK ofron ndihmë profesionale dhe teknike në formë të rekomandimeve dhe opinioneve për projektligjet që kanë të bëjnë me parandalimin e korrupsionit Kuvendit dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës. Gjithashtu, për të krijuar parakushte për eliminimin e rreziqeve shtesë dhe për të krijuar një vlerësim të rrezikut të korrupsionit, Agjencia ka filluar veprimet përgatitore për të siguruar një analizë krahasuese të akteve ligjore dhe nënligjore ekzistuese.

Prandaj, organi kundër korrupsionit, në përputhje me parimet e tij ligjore dhe i ngarkuar me zbatimin e politikave dhe rritjen e ndërgjegjësimit, është zhvilluar në përputhje me Nenin 6 të UNCAC. Megjithatë, pavarësisht përmirësimeve në APK, Kosova ka kaluar vështirësi për të krijuar dhe promovuar plotësisht praktika parandaluese efektive. Mjetet kryesore, të tilla si planet e integritetit në institucionet publike, verifikimi legjislativ dhe vlerësimet e rrezikut, mbeten të pak të zbatuara.³⁹

Me miratimin e Metodologjisë për Planet e Integritetit,⁴⁰ më 26 qershor 2023, është forcuar detyrimi për aprovimin e planeve të integritetit nga Institucionet Publike. Në pajtim me Nenin 25 të LDPKPDh, pas aprovimit të metodologjisë së lartpërmendur, institucionet publike janë obliguar të miratojnë Planet e Integritetit brenda gjashtë (6) muajsh. Megjithatë, pavarësisht trajnimit të ofruar APK, si dhe komunikimeve dhe rekomandimeve të vazhdueshme, institucionet ende nuk kanë arritur që të finalizojnë këtë procedurë duke miratuar planet e tyre të integritetit. Nga 140 institucione që

³⁸Neni 23, i Ligjit Nr. 08/L-017 për Agjencinë për Parandalimin e Korrupsionit, 2022, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=60591&langid=2>, qasur për herë të fundit më 27 shkurt 2024.

³⁹Shih Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata per Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, fq.24.

⁴⁰APK, Metodologjia për planet e integritetit, 2023, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=78702>, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024.

kërkohej të miratojnë planet e integritetit, 100 iu kanë përmbajtur afatit deri në fund të vitit 2023. Sipas APK, disa nga këto plane ishin jo të duhura, duke dështuar që të identifikojnë dobësitë e integritetit dhe thjeshtë duke përmbushur kërkesat sipas metodologjisë. Agjencia ka dërguar komente për rishikim të të gjitha institucionet me plane të pamjaftueshme.⁴¹

Sipas kompetencave të saj të reja për të vlerësuar rrezikun e korrupsionit dhe korigjimin e legjislacionit, Agjencia ka ndërmarrë veprime përgatitore për të përmbushur përgjegjësitë e saj ligjore.⁴² APK ka prezantuar një akt nënligjor që përshkruan një metodologji për vlerësimin e korrupsionit potencial në legjislacion. Një njësi e specializuar për Analizën dhe Vlerësimin e Riskut brenda APK-së do të zbatojë këtë metodologji, duke analizuar aktet ligjore dhe nënligjore për eliminimin e fushave të rrezikut dhe boshllëqeve ligjore. Kjo njësi ka trajtuar tashmë një akt ligjor dhe aktualisht është duke identifikuar sektorët e korrupsionit me rrezikshmëri më të lartë për rishikim të fokusuar legjislativ.⁴³

Agjencia udhëhiqet nga drejtori, me mandat pesëvjeçar pa të drejtë rizgjedhjeje. Drejtori i Agjencisë ka disa përgjegjësi dhe kompetenca për organizimin dhe mbikëqyrjen e punës në Agjenci.⁴⁴ Zgjedhja e drejtorit fillon me shpalljen e konkursit nga Kuvendi Parlamentar. Vlerësimi i kandidatëve bëhet nga Komisioni përkatës i Kuvendit, i cili zhvillon edhe intervista me kandidatët që plotësojnë kushtet e kërkuara. Siç e parashikon ligji, procesi është transparent dhe mund të monitorohet nga palët e interesuara, përfshirë shoqërinë civile. Kuvendi vendos për dy kandidatët e propozuar nga Komisioni me shumicën e vetme të votave të të gjithë deputetëve të pranishëm.⁴⁵

Mandati i drejtorit përfundon pas një periudhe 5 vjeçare dhe në situata të tjera të përcaktuara me Nenin 13 të LAPK-së, si shkarkimi nga Kuvendi i Republikës së Kosovës që mund të rezultojë nga mospërmbushja e mandatit ligjor. Situata të tjera në të cilat mund të përfundojë mandati i drejtorit përfshijnë kur ai/ajo dënohet me vendim të formës së prerë (me përjashtim të veprave penale të kryera nga pakujdesia), në rast të emërimit ose zgjedhjes së një pozicioni tjetër me pëlqimin e drejtorit, humbjes së përhershme të zotësisë për të vepruar për kryerjen e funksionit etj.⁴⁶ Në rast se kundër drejtorit ngrihet aktakuzë, ai pezullohet nga detyra në pritje të vendimit përfundimtar.⁴⁷

Organizimi i brendshëm i APK-së, përveç drejtorit, përfshin departamente dhe divizione sipas Rregullores Nr. 01/2013 për Organizimin e Brendshëm dhe Sistematizimin e Vendeve të Punës në Agjencinë Kundër Korrupsionit⁴⁸ dhe

⁴¹Intervistë me Drejtorin e APK, Yll Buleshkaj. 28.06.2024.

⁴² Raporti Vjetor i APK, 2023, https://apk-rks.net/index.php/ova_doc/raporti-vjetor-2023-agjencia-per-parandalimin-e-korrupsionit/, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024. fq. 36-37.

⁴³Intervistë me Drejtorin e APK, Yll Buleshkaj. 28.06.2024.

⁴⁴Shih Ligjin Nr. 08/L-017 për Agjencinë për Parandalimin e Korrupsionit, 2022, neni 12.

⁴⁵Shih Ligjin Nr. 08/L-017 për Agjencinë për Parandalimin e Korrupsionit, 2022, neni 11.

⁴⁶Shih Ligjin Nr. 08/L-017 për Agjencinë për Parandalimin e Korrupsionit, 2022, neni 13.

⁴⁷Shih Ligjin Nr. 08/L-017 për Agjencinë për Parandalimin e Korrupsionit, 2022, neni 13.2.

⁴⁸Agjencia Kundër Korrupsionit, Rregullorja Nr. 01/2013 për organizimin e brendshëm dhe sistematizimin e vendeve të punës në Agjencinë Kundër Korrupsionit, 2013, [https://akk-ks.org/assets/cms/uploads/files/Agjencia/Legjislacioni%20vendas/Rregullore_nr_01-2013_\(1\).pdf](https://akk-ks.org/assets/cms/uploads/files/Agjencia/Legjislacioni%20vendas/Rregullore_nr_01-2013_(1).pdf), qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024.

Rregulloren Nr. 01/2019 për Ndryshimin dhe Plotësimin e Rregullores Nr. 01/2013 për Organizimin e Brendshëm dhe Sistematizimin e Vendeve të Punës në Agjencinë Kundër Korrupsionit.⁴⁹ Departamentet e Agjencisë janë të ndara në këto fusha tematike: lufta kundër korrupsionit, parandalimi i korrupsionit, parandalimi i konfliktit të interesit dhe financa dhe puna e përgjithshme.

Në kuadër të procedurës administrative të hetimeve paraprake, Agjencia ka trajtuar gjithsej 66 raste gjatë periudhës raportuese nga janari deri në dhjetor 2023. Prej tyre, 59 janë dorëzuar në Prokurori për procedim të mëtutjeshëm dhe 7 janë përfunduar. Në vitin 2023 janë bartur 65 raste nga viti 2022.

Nuk është e mundur të krahasohet numri i rasteve të trajtuara në hetimet paraprake me vitet e mëparshme për shkak të ndryshimeve ligjore. Konkretisht, me hyrjen në fuqi të LAPK-së u ndërpre roli i Agjencisë në zhvillimin e procedurave të hetimeve paraprake, të cilat më parë u mundësonin individëve që dyshonin për korrupsion të raportonin në Agjenci. Çështjet e trajtuara në vitin 2023 në këtë procedurë janë bartur nga viti paraardhës, të cilat KMSH-ja ka qenë e detyruar t'i trajtojë sipas mandatit të saj në momentin e fillimit të çështjeve.

Në kuadër të mandatit të saj për parandalimin e konfliktit të interesit, Agjencia ka trajtuar gjithsej 216 raste potenciale të konfliktit të interesit në vitin 2023. Në 102 raste, Agjencia ka dhënë këshilla dhe opinione. Prej tyre, 46 raste kanë rezultuar me shmangie të konfliktit të interesit, 40 raste kanë rezultuar se nuk ka pasur konflikt, tri lëndë janë përcjellë në gjykatën kompetente dhe dy lëndë janë referuar për hetim paraprak. Ndërkohë, 23 lëndë të pa përfunduara gjatë vitit 2023, janë transferuar në vitin 2024.⁵⁰

Agjencia është përgjegjëse edhe për mbikëqyrjen e deklaramit të pasurisë që bëhet në momentet e mëposhtme: me marrjen e detyrës publike, nëse kërkohet nga Agjencia; pas përfundimit ose shkarkimit nga detyra. Statistikat mbi deklaratat e pasurisë, veçanërisht përputhja ose mospërputhja me këtë detyrim, do të diskutohet më poshtë në seksionin 4.1.5, ndërsa detaje të mëtejshme mbi rastet e sinjalizimit mund të gjenden në seksionin 4.1.6, ku analizohet puna e APK-së gjatë viteve në trajtimin e niveleve të raportimit.

Pavarësisht rritjes së përgjegjësive të APK-së, organi legjislativ ka parashikuar vetëm një rritje minimale të buxhetit të APK-së. Sipas Ligjit mbi Ndarjet Buxhetore për Buxhetin e Republikës së Kosovës për vitin 2023, buxheti i APK-së ishte paraparë të jetë EUR 557,844.00, krahasuar me buxhetin e vitit paraprak prej 545,778.00. U nënkuptua se kjo do ta bënte të pamundur për APK-në të përmbushë detyrimet e

⁴⁹Agjencia Kundër Korrupsionit, Rregullorja Nr. 01/2019 për ndryshimin dhe plotësimin e rregullores nr. 01/2013 për organizimin e brendshëm dhe sistematizimin e vendeve të punës në agjencinë kundër korrupsionit, 2019, <https://akk-ks.org/assets/cms/uploads/files/Dokumente/ALB%20Rregullore%20Nr%2001%202019%20per%20ndryshimin%20dhe%20plotesimin%20e%20rregullores%2001....pdf>, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024.

⁵⁰Përgjigja e APK-së për kërkesën e IKD-së për qasje në informata për të dhënat në deklaramin e pasurisë, konfliktin e interesit dhe rastet e sinjalizimit, dorëzuar më 19 prill 2024.

veta.⁵¹ E njëjta gjë vlen për kapacitetet njerëzore të APK-së, pasi ajo vazhdon të punojë me stafin që kishte para ndryshimeve dhe shtesave të reja ligjore, pra, 43 punëtorë, ndërkohë që kërkesa për staf shtesë vazhdon të mbetet e pa miratuar nga institucionet kompetente.⁵²

Për më tepër, sipas detyrimeve të saj ligjore, APK-ja ofron ndihmë profesionale për Qeverinë e Republikës së Kosovës në hartimin e Strategjisë Shtetërore Kundër Korrupsionit (SShKK). Pasi SShKK miratohet, APK-ja do të jetë përgjegjëse për monitorimin dhe përfshirjen e të dhënave mbi zbatimin e Strategjisë në raportin e saj vjetor. Për shkak të mos-miratimit të Strategjisë deri në kohën e hartimit të këtij raporti, këto të dhëna mungojnë në raportin e APK-së për vitin 2023.⁵³

Praktikat e mira

- APK është një organ i pavarur që i raporton Kuvendit (Parlamentit) dhe ka një mandat të zgjeruar në fushën e parandalimit të korrupsionit.
- APK bashkëpunon me autoritetet e tjera kompetente për trajtimin e rasteve të korrupsionit.
- Raportet vjetore të publikuara nga APK përmbajnë informacione statistikore dhe substanciale mbi rastet e trajtuara, si dhe prioritete që duhet të merren parasysh në të ardhmen.

Mangësitë

- Pavarësisht rritjes së përgjegjësive të APK-së me ligjin e ri, buxheti i saj ka përjetuar vetëm një rritje minimale. Kërkesa për staf shtesë dhe zhvillim të kapaciteteve në APK vazhdon të mbetet e pa miratuar nga institucionet kompetente.

3.1.3 Neni 7.1 – Punësimi në Sektorin Publik

Punësimi në sektorin publik rregullohet kryesisht nga Ligji për Zyrtarët Publik⁵⁴ (LZP), i cili ka pasur një mungesë të theksuar të stabilitetit kohëve të fundit. Fillimisht, sektori publik në Kosovë është rregulluar nga ligji i parë i miratuar mbi këtë çështje, Ligji Nr. 03/L-149 për Shërbimin Civil të Republikës së Kosovës, i cili hyri në fuqi në korrik 2010. Në mars 2019, ky ligj u shfuqizua përmes Ligjit Nr. 06/L-114 për Zyrtarët Publik. Në korrik 2020, Gjykata Kushtetuese shpalli se ligji i ri ndikon në pavarësinë e institucioneve të sistemit të drejtësisë dhe institucioneve kushtetuese të pavarura dhe vendosi që ky ligj nuk do të zbatohet për këto institucione.⁵⁵ Në shtator 2023, u miratua Ligji Nr. 08/L-197 për Zyrtarët Publik, i cili zëvendëson ligjin e mëparshëm. Megjithatë nuk kishte hyrë ende në fuqi, ligji i ri ishte objekt shqyrtimi nga Gjykata Kushtetuese.

⁵¹Lëvizja FOL, “Kapacitetet e Agjencisë për Parandalimin e Korrupsionit në Përbushjen e Detyrimeve Ligjore”, korrik 2023, <https://levizjafol.org/wp-content/uploads/2023/08/Agency-for-the-Prevention-of-Corruption-ALB-1.pdf>, fq. 13

⁵²Po aty, fq.17.

⁵³Raporti Vjetor i APK, 2023, https://apk-rks.net/index.php/ova_doc/raporti-vjetor-2023-agjencia-per-parandalimin-e-korrupsionit/, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

⁵⁴Ligji Nr.08/L-197 për Zyrtarët Publikë, 2023, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=81430>, qasur për herë të fundit më 22 qershor 2024.

⁵⁵Aktgjykimi në Çështjen Nr. KO203/19, Parashtrues Institucioni i Avokatit të Popullit, Vlerësimi i Kushtetutshmërisë së Ligjit Nr. 06/L-114 për zyrtarët publikë, korrik 2020, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=29923>, qasur për herë të fundit më 27 shkurt 2024.

Në aktgjykimin e dhënë, Gjykata shpalli disa nene si të papajtueshme me Kushtetutën dhe nuk lejoi miratimin e dekretit për këto nene, duke obliguar Kuvendin të ndër marrë veprimet e nevojshme për të përfunduar dhe ndryshuar disa nene të projektligjit brenda gjashtë muajve nga hyrja në fuqi e aktgjykimit.

Në mars 2024, Qeveria e Republikës së Kosovës miratoi Projektligjin për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr. 08/L-197 për Zyrtarët Publik. Megjithatë, nuk pati transparencë në procesin e miratimit. Ky Projektligj nuk respektoi Rregulloren e Qeverisë për Standardet Minimale në Procesin e Konsultimit Publik dhe nuk u publikua për konsultim publik.⁵⁶ Për më tepër, Projektligji shkel detyrimet e vendosura nga Gjykata Kushtetuese në lidhje me menaxherët e mesëm dhe të ulët. Sipas Ligjit të mëparshëm, menaxherët e mesëm dhe të ulët kishin siguruar pozitat e tyre me mandat të përjetshëm. Ndërkohë, projektligji i ri i kthen këto pozita me një mandat të përcaktuar. Gjykata Kushtetuese thekson se kufizimi i mandatit për personat që tashmë kanë një mandat të përhershëm është një shkelje e Kushtetutës. Kjo është për shkak se nëse mandati i tyre është i kufizuar, megjithëse ata kanë një mandat të përhershëm, atëherë pritarja e ligjshme në kontekstin e të drejtës së pronës shkelet.⁵⁷ Aktualisht, Ligji Nr. 08/L-197 për Zyrtarët Publik (LZP) është në fuqi dhe zbatohet për të gjithë zyrtarët publik, përveç rasteve që parashihen ndryshe shprehimisht.⁵⁸

Kategoritë e zyrtarëve publikë sipas LZP janë: 1. Punëtorët e shërbimit civil; 2. Punëtorët e shërbimit publik; 3. Krijues dhe interpretuesit e artit dhe kulturës; 4. Nëpunësit e administratës teknike dhe mbështetëse; Zyrtarët e kabinetit. Sipas ligjit, për katër kategoritë e para, pranimi bazohet në parimin e meritokracisë, mundësive të barabarta, profesionalizmit dhe integritetit, mos-diskriminimit dhe përfaqësimit të drejtë e të barabartë të gjinisë dhe komuniteteve, përmes një procedure të hapur dhe konkurruese, përveç për zyrtarët e kabinetit të cilët emërohen drejtpërdrejt nga kreu i kabinetit përkatës.⁵⁹ Për t'u pranuar si zyrtar publik në cilëndo kategori, çdo person duhet të përmbushë tetë kushte të përgjithshme: shtetësia, zotësia për të vepruar, njohja e një prej gjuhëve zyrtare (shqip ose serbisht), aftësia për të kryer detyrën përkatëse, të mos jetë i/e dënuar për një vepër penale të qëllimshme, të mos ketë një masë disiplinore në fuqi për një shkelje të rëndë në një institucion publik, të ketë arsimimin, përvojën profesionale dhe/ose aftësitë e kërkuara për pozitat, kategoritë, klasat ose grupet përkatëse, dhe të kalojë me sukses procedurat e pranimi të përcaktuara në ligj.⁶⁰

Sistemi i Informacionit për Menaxhimin e Burimeve Njerëzore u krijua për administrimin e zyrtarëve publik. Ai është sistemi elektronik qendror që shërben për menaxhimin e burimeve njerëzore për të gjitha institucionet publike të Republikës së Kosovës. Ndër të tjera, ky sistem përdoret në procedurat e konkurrencës dhe emërimit të zyrtarëve publik.⁶¹

⁵⁶Gazeta Scanner, Shala për Projektligjin për Zyrtarët Publikë: Qeveria duhej ta vendoste në konsultim publik, mars 2024, <https://gazetascanner.com/shala-per-projektligjin-per-zyrtaret-publike-qeveria-eshte-dashur-qe-ta-vendose-ne-konsultim-publik/>, qasur për herë të fundit më 27 shkurt 2024.

⁵⁷Projektligji për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit nr. 08/L-197 për Zyrtarët Publik, Neni 17.3.

⁵⁸Neni 2 i Ligjit Nr.08/L-197 për Zyrtarët Publikë, Shtator 2023, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=81430>, qasur për herë të fundit më 27 shkurt 2024.

⁵⁹Po aty, neni 7.

⁶⁰Po aty, neni 9.

⁶¹Po aty, neni 19; Sistemi Informativ i Menaxhimit të Burimeve Njerëzore, <https://konkursi.rks-gov.net>).

Çdo institucion që punëson zyrtarë publikë përgatit një plan vjetor të stafit të ndërlidhur me procesin e planifikimit të buxhetit. Plani vjetor i stafit përmban nevojën për personel kompetent dhe të kualifikuar për të arritur misionin dhe objektivat e institucionit.⁶²

Vlerësimi i rezultateve në punë është një proces i vazhdueshëm, i cili përfshin vlerësimin e realizimit të objektivave të paracaktuara, vlerësimin e aftësive profesionale, metodologjike, personale dhe sociale të shërbyesit civil në realizimin e objektivave dhe përmbushjen e përgjegjësive të përgjithshme të njësisë. Procedura e vlerësimit të rezultateve të punës përfshin dy faza kryesore: 1) mbikëqyrjen e vazhdueshme të rezultateve nga mbikëqyrësi i drejtpërdrejtë, dhe 2) vlerësimin vjetor të rezultateve nga mbikëqyrësi i drejtpërdrejtë dhe përfaqësuesi i njësisë së burimeve njerëzore.⁶³

Një ndryshim i marrëdhënies së punës brenda shërbimit civil mund të ndodhë për arsye të ndryshme, siç janë vendosja e një mase disiplinore, transferimi, pezullimi ose përfundimi i marrëdhënies së punës, ose ristrukturimi i institucionit.⁶⁴ Përfundimi i marrëdhënies së punës brenda shërbimit civil mund të ndodhë për arsye të ndryshme, siç janë humbja e shtetësisë, dënimi për një vepër penale të qëllimshme, vlerësimet e performancës, ose pensionimi.⁶⁵ Sa i përket pensionimit, ligji gjithashtu njeh pensionimin e parakohshëm, i cili mund të ndodhë me kërkesë të shërbyesit civil ose me vendim të institucionit në rast të reduktimit të stafit, pas një ristrukturimi, bashkimi me një institucion tjetër, mbylljen e institucionit, ose përfundimin e pozitave.⁶⁶

Në Kosovë, Këshilli i Pavarur Mbikëqyrës për Shërbimin Civil të Kosovës (KPMShCK) funksionon si një institucion kushtetues.⁶⁷ Për të mbikëqyrur zbatimin e rregullave dhe parimeve të përcaktuara nga legjislacioni i shërbimit civil, KPMShCK ka këto funksione themelore: 1) shqyrtimin dhe marrjen e vendimeve mbi ankesat e shërbyesve civilë dhe kandidatëve për pranimin në shërbimin civil; 2) mbikëqyrjen e procedurës së përzgjedhjes dhe vendosjen nëse emërimet e shërbyesve civilë në nivelin e menaxhimit të lartë dhe në nivelin e menaxhimit janë kryer në përputhje me rregullat dhe parimet e legjislacionit të shërbimit civil; dhe 3) monitorimin e institucioneve të administratës publike që punësojnë shërbyes civilë në lidhje me zbatimin e rregullave dhe parimeve të legjislacionit të shërbimit civil.

Për trajnimin profesional, Kosova ka krijuar Institutin e Kosovës për Administratën Publike (IKAP). Ky institut është përgjegjës për zbatimin e politikave dhe strategjive për trajnimin, zhvillimin profesional dhe zhvillimin e kapaciteteve në Shërbimin Civil.⁶⁸ IKAP ofron programe trajnimi si afatshkurtra ashtu edhe afatgjata për të përmirësuar njohuritë dhe aftësitë e stafit të administratës publike në sektorë të ndryshëm, duke përfshirë menaxhimin, administratën, burimet njerëzore, ligjin, dhe të tjera. Të gjitha

⁶²Po aty, neni 17.

⁶³Po aty, neni 52.

⁶⁴Po aty, kreu IV.

⁶⁵Po aty, kapitulli V.

⁶⁶Po aty, neni 76.2.

⁶⁷Neni 101 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës, prill 2008, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702>, qasur për herë të fundit më 27 shkurt 2024.

⁶⁸Neni 2.1 i Ligjit Nr. 04/L - 221 për Institutin e Kosovës për Administratë Publike, Prill 2014, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=9446>, qasur për herë të fundit më 27 shkurt 2024.

kategoritë e punëtorëve të shërbimit civil janë të mbuluara nga programet e trajnimit, të cilat jepen nga instruktorë të administratës publike, profesorë kolegji, këshilltarë nga sektori privat dhe shoqëria civile, si dhe ekspertë vendas dhe të huaj. Në zhvillimin dhe zbatimin e programeve të trajnimit, IKAP bashkëpunon me institucionet e shërbimit civil. Çdo muaj, publikohen planet e trajnimit, të cilat përcaktojnë detaje të datave dhe kurseve.⁶⁹

Për një kohë të gjatë, funksionimi i administratës publike në Kosovë është përballur me sfida të mëdha. Ndër të tjera, koordinimi i dobët ndërmjet ministrive, politizimi në proceset e emërimeve, stafi i mbingarkuar në institucione, dhe përpjekjet për përfshirjen politike në rekrutimin e shërbyesve civilë të nivelit të lartë janë disa nga problemet kryesore që janë identifikuar në raportet e ndryshme lokale⁷⁰ dhe ndërkombëtare.⁷¹ Përderisa këto vështirësi nuk e kanë ndikuar në mënyrë të ndjeshme në ofrimin e shërbimeve për qytetarët dhe bizneset, ato gjithashtu luajnë një rol në dobësimin e besimit të qytetarëve në institucionet publike dhe qeverinë. Nga viti 2022 deri në fund të vitit 2023, perceptimi i korrupsionit në administratën qendrore/qeveri u rrit nga 13.9% në 24.9%.⁷²

Për më tepër, Bashkimi Evropian ka bërë thirrje të vazhdueshme për reforma në sektorin e administratës publike në Raportet e Shteteve të Komisionit Evropian të dedikuara për Kosovën.⁷³ Në vitet e fundit, institucionet e Kosovës kanë miratuar disa dokumente dhe strategji të lidhura me këtë reformë. Megjithatë, zbatimi i këtyre dokumenteve dhe reforma e punësimit në sektorin publik vazhdon të jetë e kufizuar, dhe shumica e problemeve mbeten të paadresuara.⁷⁴

Një Ligj i miratuar së fundmi, i sponsorizuar nga Zyra e Kryeministrit, ka hapur dyert për rreziqe të politizimit në sektorin publik. Më 12 tetor 2023, Kuvendi i Republikës së Kosovës miratoi në leximin e dytë Ligjin për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit për KPMSHCK. Përmes këtij ligji, Kuvendi e bëri të pavlefshëm rolin e një institucioni kuazi-gjyqësor si KPMSHCK, i cili, sipas Kushtetutës, siguron respektimin e rregullave dhe parimeve që rregullojnë shërbimin civil. Miratimi i këtij ligji ngushton funksionin e KPMSHCK-së, shkel rëndë autoritetin e këtij mekanizmi kushtetues dhe shkakton

⁶⁹Shih faqen, <https://ikap.rks-gov.net/news-category/18>, qasur për herë të fundit më 22 qershor 2024

⁷⁰Pips dhe Lëvizja FOL, Raporti përmbledhës për reformën e administratës publike të Kosovës, 2021, shih linkun: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj8kO-azuSFaxW4_7slHcqPClqQFnoECBcQAQ&url=https%3A%2F%2Fpips-ks.org%2FDesktopModules%2FEasyDNNNews%2FDocumentDownload.ashx%3Dutic%246%idleid%3D4197%26documentid%3D4091&usq=AOvVaw1dmBXKLNlnAvFbQ8MWBLN9&opi=8997844_9, qasur për herë të fundit më prill 1, 2024.

⁷¹Drejtorja e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, nëntor 2023, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/760aacca-4e88-4667-8792-3ed08cdd65c3_en?filename=SWD_2023_692%20Kosovo%20report_0.pdf, qasur për herë të fundit më 27 prill 2024, fq.11-14.

⁷²UNDP, Përmbledhje e Pulsit Publik V, 2023, https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-02/Public%20Pulse_ENG_2024_final2.pdf, last qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024, fq .21.

⁷³Po aty, fq.11.

⁷⁴Pips dhe Lëvizja FOL, Raporti përmbledhës për reformën e administratës publike të Kosovës, 2021, shih linkun: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj8kO-azuSFaxW4_7slHcqPClqQFnoECBcQAQ&url=https%3A%2F%2Fpips-ks.org%2FDesktopModules%2FEasyDNNNews%2FDocumentDownload.ashx%3Dutic%246%idleid%3D4197%26documentid%3D4091&usq=AOvVaw1dmBXKLNlnAvFbQ8MWBLN9&opi=8997844_9, qasur për herë të fundit më prill 1, 2024. fq.6.

pasiguri ligjore dhe arbitraritet ndaj zyrtarëve publikë.⁷⁵ IKD theksoi problemet kushtetuese të projektligjit të miratuar nga Kuvendi në një analizë të publikuar në tetor 2022. Problemet e identifikuar përfshinin shkeljen e Kushtetutës, integritetin dhe pavarësinë e shërbimit civil, dhe sigurinë ligjore të shërbyesve civilë. IKD e shpërnda analizën me të gjithë deputetët e Kuvendit të Kosovës, por institucioni nuk i adresoi çështjet e ngritura.⁷⁶ Ky ligj iu nënshtrua shqyrtimit kushtetues nga Gjykata Kushtetuese, e cila konfirmoi gjetjet e IKD-së dhe shpalli të pavlefshme disa nene të këtij projektligji, duke i cilësuar si të papajtueshme me Kushtetutën.⁷⁷

Një strategji e re për Reformën në Administratën Publike (RAP) (2022-2027) dhe një plan veprimi për zbatimin e saj u miratuan nga Ministria e Punëve të Brendshme, duke forcuar bazën strategjike për RAP. Megjithatë, zbatimi dhe mbikëqyrja e kuadrit ligjor të RAP nëpër ministritë e linjës mbeten të pashtjelluara. Në përgjithësi, RAP nuk arriti të prodhojë përmirësime të dukshme. Si mekanizmi kryesor i mbikëqyrjes politike mbi reformën në administratën publike, Këshilli i Ministrave nuk është në gjendje të koordinohet efektivisht me organet kyçe për të drejtuar procesin e RAP. Ky këshill, i cili është mekanizmi kryesor i mbikëqyrjes dhe koordinimit në nivel politik për reformën në administratën publike, zakonisht takohet vetëm një herë në vit për të miratuar raportet vjetore nën kuadrin strategjik të RAP. Ky mekanizëm është i pasuksesshëm në sigurimin e koordinimit ndërmjet organeve kyçe për të udhëhequr procesin e RAP. Për më tepër, Ministria e Punëve të Brendshme (MPB), që udhëheq reformat teknike, dhe ministritë e linjës kanë kapacitete të kufizuara për të mbikëqyrur, menaxhuar dhe kryer analizë të bazuar në të dhëna mbi proceset e reformës. Nga ana tjetër, edhe pse është zhvilluar dhe testuar, platforma në internet për monitorimin e RAP nuk është ende funksionalisht e qëndrueshme.⁷⁸

Në lidhje me pagat, Ligji Nr. 08/L-196 për Pagat në Sektorin Publik u miratua në shkurt 2023. Ky ligj kishte probleme të shumta kushtetuese, siç është analizuar nga IKD.⁷⁹ Pas miratimit të ligjit, IKD ka dorëzuar një kërkesë në Avokatin e Popullit, duke kërkuar që Gjykata Kushtetuese të vlerësojë kushtetutshmërinë e Ligjit Nr. 08/L-196.⁸⁰ IKD theksoi se ligji shkel sigurinë juridike të punëtorëve të sektorit publik duke mos përcaktuar vlerën monetare të koeficientëve. Në mungesë të këtij përcaktimi, asnjë zyrtar publik nuk ka mundësinë të dijë se cila është paga e tij. Për këtë arsye, në aspektin e respektimit të parimit të sigurisë juridike, i cili përfshin parimin e parashikueshmërisë së ligjit, një konkluzion i tillë ligjor është i paevitueshëm. Për më

⁷⁵IKD, “Miratimi i Projektligjit për KPMSHCK-në, Qeveria dhe Kuvendi shkelin Kushtetutën”, tetor 2023, <https://kli-ks.org/ikd-miratimi-i-projektligjit-per-kpmschck-qeveria-dhe-kuvendi-shkelen-kushtetuten/>, qasur për herë të fundit më 27 shkurt 2024.

⁷⁶IKD, “Tendencat për politizimin e KPMSHCK-së”, tetor 2022, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2022/10/Draft-Raporti_Tendencat-per-nderhyrje-kunderkushtetuese-ne-KPMSHCK-PDF.pdf, qasur për herë të fundit më 27 shkurt 2024.

⁷⁷Njoftim për vendimin për çështjen KO232/23 dhe KO233/23, <https://gjk-ks.org/njoftim-per-vendim-ne-rastin-ko232-23-dhe-ko233-23/>, qasur për herë të fundit më 2 korrik, 2024.

⁷⁸Shih Drejtorja e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/Document/download/760aacca-4e88-4667-8792-3ed08cddddd65c3_en?_0.pdf, qasur për herë të fundit më 22 qershor 2024, fq.11-12.

⁷⁹IKD, “Pagat në Sektorin Publik”, dhjetor 2022, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2022/12/IKD_Projektligjin-per-Pagat-ne-Sektorin-Publik-1.pdf, qasur për herë të fundit më 27 shkurt 2024.

⁸⁰ <https://kli-ks.org/ikd-ka-deponuar-kerkesen-tek-avokati-i-popullit-qe-ta-procedoje-liqjin-per-pagat-ne-sektorin-publik-ne-gjykatën-kushtetuese/>

tepër, ligji përmban dispozita që përfaqësojnë trajtim të pabarabartë të punëtorëve të sektorit publik dhe dispozita që shkelin pavarësinë funksionale të sistemit të drejtësisë.⁸¹ Fatmirësisht, pas kërkesës së IKD-së dhe shumë ankesave të tjera të dorëzuara, Avokati i Popullit e dërgoi Ligjin Nr. 08/L-196 për Pagat në Sektorin Publik për vlerësim në Gjykatën Kushtetuese.⁸² Gjykata Kushtetuese nxori një vendim me të cilin anuloi dispozitat e papajtueshme me Kushtetutën dhe e detyroi Kuvendin të adresojë problemet e identifikuara.⁸³

Dështimi për të plotësuar pozitat në qeveri është një çështje tjetër. Në tetor 2022, "Betimi për Drejtësi," një emision televiziv i fokusuar në sundimin e ligjit i lansuar nga OJQ-ja Instituti i Kosovës për Drejtësi, raportoi se shumica e pozitave të larta në qeveri dhe agjencitë e tjera ekzekutive dhe rregullative të pavarura vazhdojnë të mbahen nga zyrtarë të përkohshëm ose zëvendësues. Nga 58 pozitat e udhëheqjes në nivel të lartë, 47 mbahen nga zyrtarë të përkohshëm, që përbën 81.03% të pozitave. Kjo situatë tregon një mungesë të konsolidimit në administratën publike, duke e karakterizuar qeverinë si një "qeveri të zyrtarëve të përkohshëm."⁸⁴

Praktikat e mira

- Kosova ka miratuar legjislacion gjithëpërfshirës në lidhje me zyrtarët publikë.
- Këshilli i Pavarur Mbikëqyrës për Shërbimin Civil të Kosovës funksionon si një institucion Kushtetues që siguron përputhshmërinë me rregullat dhe parimet që rregullojnë shërbimin civil, të cilat reflektojnë diversitetin e popullit të Republikës së Kosovës.
- Instituti i Kosovës për Administratën Publike ofron trajnim profesional në mbështetje të nevojave për trajnim në administratën publike, i cili bazohet në kurse të shkurtra dhe programe trajnimi afatgjata. Trajnimi është i fokusuar në rritjen e njohurive dhe aftësive të punonjësve të administratës publike në fushat e menaxhimit, administratës, legjislacionit, burimeve njerëzore, buxhetit dhe financave, teknologjisë së informacionit, qeverisjes lokale dhe Bashkimi Evropian.
- Gjykata Kushtetuese shpalli disa nene të Ligjit për Pagat si të papajtueshme me Kushtetutën pas denoncimeve nga organizatat e shoqërisë civile dhe të tjera.

Mangësitë

- Koordinimi i dobët ndërmjet ministrive, rreziku i mundshëm i politizimit në proceset e emërimeve, stafi i mbingarkuar në institucione dhe përpjekjet për përfshirje politike në rekrutimin e shërbyesve civilë të nivelit të lartë.

⁸¹IKD, "IKD ka dorëzuar kërkesë në Institucionin e Avokatit të Popullit për të proceduar me Ligjin për Pagat në Sektorin Publik në Gjykatën Kushtetuese", dhjetor 2022, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2022/12/IKD_Projektligjin-per-Pagat-ne-Sektorin-Publik-1.pdf, qasur për herë të fundit më 27 shkurt 2024.

⁸²Betimi për Drejtësi, Institucioni i Avokatit të Popullit dërgon në Gjykatën Kushtetuese Ligjin për Pagat, prill 2023, <https://betimiperdrejtesi.com/avokati-i-popullit-e-dergon-ligjin-e-pagave-ne-gjykatene-kushtetuese/>, qasur për herë të fundit më 27 shkurt 2024.

⁸³Aktgjykimi në Rastin Nr. KO79/23, Parashtrues Avokati i Popullit, Vlerësim i kushtetutshmërisë së Ligjit nr. 08/L-196 për Pagat në Sektorin Publik, janar 2024, https://gjk-ks.org/wp-content/uploads/2024/01/ko_79_23_agj_ang.pdf, qasur për herë të fundit më 27 shkurt 2024.

⁸⁴Betimi për Drejtësi, "Qeveria në detyrë: Mbi 80% e Pozitave të Larta të mbajtura nga Zëvendësues", 2022, <https://betimiperdrejtesi.com/qeverisja-me-ushtues-detyre-mbi-80-te-pozitave-te-larte-me-zevendesues/>, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024.

- Legjislacioni themelor për punësimin në sektorin publik ka qenë së fundmi i paqëndrueshëm.
- Mungesa e transparencës ishte evidente në rastin e miratimit të Projektligjit për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit për Zyrtarët Publik.
- Qeveria nuk e ka zbatuar vendimin e Gjykatës Kushtetuese në rastin e miratimit të Projektligjit për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit për Zyrtarët Publik.
- Përmes Projektligjit për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit për KPMSHCK, Qeveria dhe Kuvendi e minojnë rolin e këtij institucioni.
- Qeveria dhe Kuvendi e shkelën Kushtetutën kur miratuan Ligjin për Pagat, i cili përmbante dispozita që më vonë Gjykata Kushtetuese i anuloi.
- Ka një tendencë për politizimin e administratës publike përmes shkeljeve të Kushtetutës në projektligjet e miratuara.
- Më shumë se 80% e pozitive të larta udhëheqëse në Qeveri nuk janë të plotësuara, por operohen nga zyrtarë të përkohshëm.

3.1.4 Neni 7.3 – Financimi Politik

Çështja e financimit të partive dhe kushtet nën të cilat një parti politike mund të pranojë donacione ishin fillimisht të mbuluara nga rregullimi i Misionit të Përkohshëm të Administratës Ndërkombëtare të Kombeve të Bashkuara në Kosovë (UNMIK).⁸⁵ Zyra për Regjistrimin e Partive Politike brenda UNMIK-ut gradualisht ia kaloi kompetencat institucioneve të Kosovës ndërmjet vitit 2006 dhe 2008, kur Ligji për Zgjedhjet e Përgjithshme⁸⁶ (LZP) ishte miratuar. Në lidhje me financimin e partive politike, Kosova shenoi progres të rëndësishëm me hyrjen në fuqi të Ligjit Nr. 03/L-174 për Financimin e Subjekteve Politike (LFSP) në vitin 2010.⁸⁷

LFSP rregullon kushtet e financimit, mbikëqyrjen, transparencën dhe raportimin mbi shpenzimet dhe të ardhurat e pasurisë së subjekteve politike. Sipas këtij ligji, subjektet politike janë të obliguara të ushtrojnë kontrollin financiar të brendshëm, përveç kontrollit financiar që ushtrohet nga Komisioni Qendror i Zgjedhjeve (KQZ). Ky i fundit bëhet sipas raportit financiar vjetor që paraqet rezultatet paraprake dhe raportin përfundimtar të auditimit të partisë politike të regjistruar. Në këtë mënyrë, në rastin e pranimit të mjeteve financiare në kundërshtim me dispozitat e ligjit, ose nëse nuk dorëzohet raporti financiar vjetor, ndër të tjera shkelje sipas legjislacionit në fuqi, subjektet politike mund të ndëshkohen sipas Nenes 21 të LFSP-së.

Duke marrë parasysh nevojën për transparencë më të lartë, Kuvendi i Kosovës miratoi në vitin 2013 Ligjin Nr. 04/L-212 për plotësimin dhe ndryshimin e Ligjit Nr. 03/L-174 për financimin e subjekteve politike. Sipas ndryshimeve të reja, raportet financiare vjetore dhe raportet financiare të fushatës të dorëzuara nga partitë politike në KQZ do të auditohet nga një auditor i zgjedhur nga Kuvendi i Kosovës, përmes Komisionit për Mbikëqyrjen e Financave Publike. Pas pranimit të rezultateve të kontrollit nga KQZ,

⁸⁵Direktiva Administrative e UNMIK 2004/01, për zbatimin e Rregullores së UNMIK 2000/16 mbi Regjistrimin dhe Veprimtarinë e Partive Politike në Kosovë, http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/03albanian/A2004regs/RA2004_11.pdf, qasur për herë të fundit më 27 shkurt 2024.

⁸⁶Ligji nr. 03/L-073 për zgjedhjet e përgjithshme në Republikën e Kosovës, 2008, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2544&langid=2>, qasur për herë të fundit më 22 qershor 2024.

⁸⁷Ligji Nr. 03/L-174 për Financimin e Partive Politike, tetor 2010, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2705>, qasur për herë të fundit më 27 shkurt 2024.

subjekti politik duhet të dorëzojë raportin financiar të rishikuar dhe shpjegimet në lidhje me çdo gabim të identifikuar nga auditorët brenda pesë (5) ditëve të punës.⁸⁸ Për më tepër, KQZ i dërgon raportin financiar të fushatave të kryera nga subjektet politike së bashku me raportin përfundimtar të auditimit të subjekteve politike në Agjencinë Kundër Korrupsionit, për shqyrtim të mëtejshëm.⁸⁹ Kjo përfaqësoi një nga ndryshimet më të rëndësishme, pasi më parë askush nuk verifikonte në detaje origjinën e donacioneve.

Pavarësisht ndryshimeve ligjore në vitin 2013, auditimet e pavarura të financave të partive politike nuk u kryen. Sipas raportit të Komisionit Evropian për Kosovën nga viti 2016, Kuvendi vazhdimisht dështoi të kryente një auditim të financimit të partive politike, ndërsa shumica e partive politike nuk po publikonte raportet e tyre financiare siç kërkohej nga ligji.⁹⁰ Prandaj, transparenca dhe përgjegjshmëria në financimin e partive politike dhe financimin e fushatave kanë mbetur të pamjaftueshme për vite me radhë.

Duke marrë parasysh mungesën e zbatimit të disa detyrimeve ligjore, Kuvendi miratoi ndryshime të reja në kuadrin ligjor për partitë politike dhe financimin e fushatave zgjedhore. Ligji Nr. 08/L-122 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr. 03/L-174 për financimin e partive politike⁹¹ u miratua në vitin 2022, në përputhje me Opinioni i Komisionit të Venecias. Sipas Raportit të Progresit të Komisionit Evropian për Kosovën në vitin 2023, një element që mungon nga ligji është kërkesa për raportim të përkohshëm të të ardhurave dhe shpenzimeve të kandidatëve politikë gjatë periudhës së fushatës.⁹² Kjo për shkak se sipas legjislacionit mbi financimin politik (përfshirë ligjin e ri), detyrimi për raportimin financiar zgjerohet vetëm për subjektet politike, por jo për kandidatët e tyre, megjithëse ata marrin donacione dhe shpenzojnë sasi të konsiderueshme gjatë fushatave zgjedhore.⁹³

Qëllimi i ndryshimeve në ligj ishte të siguronte raportim të plotë, mbikëqyrje të rëndësishme dhe përgjegjësi për çdo parregullsi. Në këtë mënyrë, u arritën ndryshime të rëndësishme në lidhje me auditimin e financave të partive politike (Raportet Financiare Vjetore dhe Raportet e Financimit të Fushatës), pasi kompetenca për kryerjen e auditimeve kaloi nga Kuvendi në Zyrën e krijuar së fundmi për Regjistrimin, Certifikimin dhe Kontrollin Financiar të Subjekteve Politike në KQZ. Kjo Zyrë është

⁸⁸Neni 19 i ligjit nr. 04/l-212 për plotësimin dhe ndryshimin e ligjit nr. 03/l-174 për financimin e subjekteve politike, gusht 2013, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2705>, qasur për herë të fundit më 27 prill 2024.

⁸⁹Po aty, neni 19.11.

⁹⁰Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2016, Nëntor 2016, <https://dialogue-info.com/wp-content/uploads/2020/11/Kosovo-Report-2016.pdf>, qasur për herë të fundit më 27 prill 2024, fq.18.

⁹¹Ligji nr. 08/l-122 për ndryshimin dhe plotësimin e ligjit nr. 03/l-174 për financimin e partive politike, i ndryshuar dhe plotësuar me ligjin nr. 04/l-058 dhe ligjit nr. 04/l-122 dhe ligjit nr. 03/l-073 për zgjedhjet e përgjithshme në Republikën e Kosovës, i ndryshuar dhe plotësuar me ligjin nr. 03/l-256, 2022, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2705&langid=2>, qasur për herë të fundit më 22 qershor 2024.

⁹²Shih Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/760aacca-4e88-4667-8792-3ed08cdd65c3_en?filename=SWD_2023_692%20Kosovo%20report_0.pdf, qasur për herë të fundit më 22 qershor 2024, fq. 29.

⁹³ Kontribute me shkrim nga Eugen Cakolli, Hulumtues i Lartë në KDI, 30.07.2024.

përgjegjëse për regjistrin e subjekteve politike, certifikimin e të gjitha subjekteve politike që do të përfshihen në listën e votimeve, si dhe për kufizimin e shpenzimeve të fushatës dhe për mbikëqyrjen dhe kontrollin e financave të subjekteve politike. Zyra gjithashtu heton shkeljet e ligjit dhe, kur është e aplikueshme, i raporton këto shkelje autoriteteve përkatëse. Zyra gjithashtu shqipton gjopa, megjithëse ky shqiptim është pa paragjykim të ndonjë ndëshkimi penal ose pasojave të tjera që mund të aplikohen.⁹⁴ Ajo gëzon pavarësi funksionale në ushtrimin e kompetencave të saj, siç janë kontrollimi i raporteve financiare vjetore dhe raporteve të financimit të fushatës, angazhimi i auditorëve të jashtëm për të kryer auditime, dhe nxjerrja e raporteve vjetore që përbëjnë bazën për ndarjen e fondeve publike nga Kuvendi për subjektet politike.

Në përputhje me objektivat e UNCAC, Kosova ka miratuar masa të përshtatshme ligjore dhe administrative; megjithatë, zbatimi i ligjit për partitë politike dhe financimin e fushatave ka qenë i pamjaftueshëm. Kuvendi nuk ka kryer auditime në mënyrë të rregullt në vitet e fundit dhe KQZ ka aplikuar sanksione selektive, që kanë rezultuar në mbikëqyrje të paplotë. Shumica e subjekteve politike nuk kanë rregulla të kontrollit financiar të brendshëm dhe shumë burime të të ardhurave dhe shpenzimeve nuk raportohen.⁹⁵ Rrjedhimisht, ka një nevojë të menjëhershme për të respektuar ligjin në praktikë dhe Nenin 7.3 të UNCAC për të siguruar një financim më të përgjegjshëm, transparent dhe të detyrueshëm për partitë politike dhe fushatat.

Praktika të mira

- Ligji Nr. 08/L-122 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr. 03/L-174 për financimin e partive politike është në përputhje me Opinioni i Komisionit të Venecias.
- Zyra për Regjistrimin, Certifikimin dhe Kontrollin Financiar të Subjekteve Politike është krijuar dhe ka kompetencën për të kryer auditime.

Mangësitë

- Zbatimi i përgjithshëm i legjislacionit dhe ndërgjegjësimi mbi rregullat e financimit të fushatave mungojnë.
- Partitë politike nuk kanë paraqitur raportet e financimit të fushatave në vitet e fundit.
- Sanksionet selektive të KQZ-së kanë rezultuar në një mbikëqyrje të paplotë të partive politike dhe financimit të fushatave.
- Rregullat e kontrollit financiar të brendshëm nuk janë krijuar nga shumica e subjekteve politike.

3.1.5 Nenet 7, 8 dhe 12 – Kodet e Sjelljes, Konfliktet e Interesit dhe Deklarimet e Pasurisë

Kushtetuta e Republikës së Kosovës përcakton kompetencat e institucioneve publike dhe rrjedhimisht zgjedhjen dhe mandatin e zyrtarëve publikë në kuadër të kornizës së këtyre institucioneve. Kushtetuta i konsideron kushtet për shkarkimin e disa kategorive

⁹⁴Neni 3, Ligji Nr. 08/L-122 për ndryshimin dhe plotësimin e ligjit nr. 03/L-174 për financimin e partive politike miraton, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2705>, qasur për herë të fundit më 14 prill 2024.

⁹⁵Shih Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, fq. 26.

të zyrtarëve publikë⁹⁶, por jo edhe për emërimin e tyre, të cilat përcaktohen me ligje të veçanta të çdo institucioni publik.

Kështu, Kushtetuta e Kosovës parasheh që prokurorët dhe gjyqtarët mund të shkarkohen nga detyra për shkak të dënimit për vepër të rëndë penale ose për mosrespektim të rëndë të detyrave të tyre.⁹⁷ Mirëpo, emërimi i tyre është përcaktuar me ligje të veçanta, përkatësisht me Ligjin për Gjykatat (LGJ) dhe Ligjin për Prokurorin e Shtetit (LPSH). Ndër të tjera, kandidatët për këto dy pozicione duhet të kenë reputacion të lartë profesional dhe integritet personal, të mos kenë qenë të dënuar për vepër penale me përjashtim të veprave penale të kryera nga pakujdesia, të kenë të paktën tre vjet përvojë në fushën juridike dhe të kenë kaluar provimet për gjyqtarë dhe prokurorë.⁹⁸

Zyrtarët më të lartë publikë si Presidenti, Kryeministri, Ministrat, etj., nuk janë pjesë e rregullimit të Ligjit për Zyrtarët Publikë. Kushtet për emërim në këto pozita janë pjesë e Kushtetutës së Republikës së Kosovës, Ligjit për Presidentin, Ligjit për Qeverinë, etj.

Për zyrtarët e tjerë publikë në institucionet publike të Republikës së Kosovës, për të cilët zbatohet Ligji Nr. 08/L-197 për Zyrtarët Publikë (LZP), ekzistojnë disa parakushte për emërimin dhe shkarkimin e tyre. Ky ligj përcakton në mënyrë specifike rregullat dhe parimet që rregullojnë pranimin, klasifikimin e pozitave, ndryshimin, përfundimin e marrëdhënies së punës, të drejtat dhe detyrimet në lidhje me marrëdhënien e punës të zyrtarit publik. Kriteret e përgjithshme që duhet të plotësojë një person në procedurën e rekrutimit për t'u pranuar si zyrtar publik në çdo kategori apo nivel janë të paracaktuara në nenin 9 të këtij ligji. Ndër tetë kriteret e përgjithshme, njëri është mosdënimi për kryerjen e një vepre penale me dashje dhe një tjetër është mospasja e masës disiplinore për shkelje të rëndë në një institucion publik.⁹⁹

LPZ parasheh disiplinimin e zyrtarëve publikë, në rastet kur ata shkelin detyrat dhe përgjegjësitë e tyre. Parashihen shkelje të lehta dhe të rënda, të cilat sjellin masa disiplinore përkatëse sipas specifikave të rastit dhe që mund të përfundojnë me largim nga shërbimi civil.¹⁰⁰

Sa i përket parandalimit të konfliktit të interesit, LZP përcakton edhe detyrimin për shmangien e konfliktit të interesit, duke paraparë se “zyrtari publik duhet të shmangë konfliktin e interesit pavarësisht nëse ai është real, potencial apo i dukshëm.”¹⁰¹ Dispozita të tilla kushtuar konfliktit të interesit janë të pranishme në të gjitha ligjet specifike që rregullojnë këto institucione shtetërore.

⁹⁶Shih nenin 104 dhe 109 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës.

⁹⁷Po aty.

⁹⁸Neni 24 i Ligjit Nr. 08/L-167 për Prokurorin e Shtetit, maj 2023, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=74943>; Neni 30 i Ligjit Nr. 06/L-054 për Gjykatat, dhjetor 2018, <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18302>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024.

⁹⁹Neni 9 i Ligjit Nr. 08/L-197 për Zyrtarët Publikë, Shtator 2023, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=81430>, qasur për herë të fundit më 15 prill 2024.

¹⁰⁰Po aty, Neni 57.2.2.7.

¹⁰¹Po aty, Neni 32.

Në vitin 2018 u miratua një ligj i veçantë për forcimin e integritetit të sektorit publik dhe ushtrimin e funksionit publik në mënyrë objektive, të paanshme dhe transparente – Ligji nr. 06/l -011 për Parandalimin e Konfliktit të Interesit në Ushtrimin e Funksionit Publik (LPKIUFP)-.¹⁰² Përveç rregullit të përgjithshëm mbi detyrimin për të parandaluar dhe zgjidhur konfliktet e mundshme të interesit, LPKIUFP përcakton në mënyrë specifike të gjitha veprimet e ndaluara për zyrtarët publikë (Neni 9), punët e ndaluara (Neni 11), kufizimin e zyrtarëve të lartë në detyrë aktive (Neni 12), papajtueshmëritë me ushtrimin e funksionit publik (Neni 13), dhe kufizimet pas ushtrimit të detyrës publike (Neni 18).

Sa i përket konflikteve të interesit, parandalimi i tyre i përket në radhë të parë zyrtarit me marrjen e detyrës. Për çdo situatë konflikti ndërmjet interesave publike dhe private të tij/saj, zyrtari publik duhet ta zgjidhë atë situatë në mënyrën më efektive të mundshme, duke informuar njëkohësisht eprorin ose organin menaxhues të institucionit.¹⁰³ Në situatat kur ekziston dyshimi për një konflikt interesi, por që nuk mund të verifikohet nga institucioni përkatës, institucioni i drejtohet Agjencisë për Parandalimin e Korrupsionit (APK) për vendimmarrje në atë rast. APK është autoriteti qendror përgjegjës për mbikëqyrjen e zbatimit të dispozitave të këtij ligji, dhe rrjedhimisht është përgjegjës për vendosjen e sanksioneve në rast të konfliktit të interesit. Në rastet kur shkeljet e ligjit nuk përbëjnë vepër penale sipas Kodit Penal të Republikës së Kosovës, ato paraqesin kundërvajtje dhe APK mund të shqiptojë gjoba nga EUR 1000 deri në EUR 2000, dhe ta dyfishoj këtë shumë në rast të përsëritjes të shkeljes së provuar.¹⁰⁴ APK mund të shqiptojë edhe masën mbrojtëse të ndalimit të ushtrimit të funksionit publik me kohëzgjatje nga gjashtë muaj deri në dy vjet.¹⁰⁵

Siç u tha më sipër, ekzistenca e një konflikti interesi mund të përbëjë vepër penale. Kodi Penal i Republikës së Kosovës i kriminalizon veprimet e “personit zyrtar i cili merr pjesë në ndonjë çështje zyrtare personalisht duke e ditur ose duke qenë dashur ta dijë, se anëtarët e familjes së tij, apo ndonjë person tjetër përkatës juridik kanë interes pasuror në të”.¹⁰⁶ Veprimi i tillë dënohet me gjobë dhe me burgim deri në tre vjet. Ndërsa, në rastet kur rasti zyrtar ka të bëjë me një veprim të prokurimit ose me ankand publik, kryerësi dënohet me burgim nga një deri në pesë vjet.

Korniza ligjore për parandalimin e konflikteve të interesit është në fuqi që nga viti 2018, por ende ka nevojë për zbatim të plotë. Raporti i Progresit i Komisionit Evropian për Kosovën nga viti 2023 vë në pah se APK vazhdon të identifikojë funksionarë që mbajnë disa pozita në kundërshtim me ligjin.¹⁰⁷

Në vitin 2023, numri i kërkesave nga institucionet të dorëzuara në APK për opinione mbi konfliktet e interesit u dyfishua në krahasim me vitin 2021, megjithatë, ka një rënie të lehtë krahasuar me vitin 2022. Agjencia ka trajtuar gjithsej 216 raste të mundshme

¹⁰²Ligji Nr. 06/l -011 për parandalimin e konfliktit të interesit në ushtrimin e funksionit publik, prill 2018, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=16314>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024.

¹⁰³Po aty, neni 8.

¹⁰⁴Po aty, neni 23.1.

¹⁰⁵Po aty, neni 23.2.

¹⁰⁶Neni 417 i KPRK-së, 2019, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18413>, qasur për herë të fundit më 24 qershor 2024.

¹⁰⁷Shih Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Progresit të Kosovës 2023, fq.28.

të konfliktit të interesit në vitin 2023. Në 102 raste, Agjencia ofroi këshilla dhe opinione. Në rastet e tjera, rezultatet janë si më poshtë: 46 raste rezultuan në shmangien e një konflikti të interesit, 40 raste rezultuan në mungesë të konfliktit të interesit, tre (3) raste u transferuan në gjykatën kompetente, dhe dy (2) raste u referuan për hetim paraprak. Ndërkohë, 23 raste janë transferuar në vitin 2024.¹⁰⁸

Megjithatë, në praktikë, kanë ekzistuar situata kur dispozitat lidhur me konfliktet e interesit nuk janë zbatuar. Në kundërshtim me LPKIUFP dhe me parimet e integritetit që ruajnë meritatokracinë dhe besimin publik në sistemin prokurorial, janë bërë promovime të shumta të prokurorëve. Shumë prokurorë gjithashtu kanë përfutur ndihma financiare, dhe në disa raste përtej normave të lejuara nga ligji.¹⁰⁹ Këto avancime janë theksuar kryesisht në Zyrën e Kryeprokurorit të Shtetit, ndërsa parregullsitë janë evidentuar gjithashtu në shumë institucione të tjera brenda sistemit të drejtësisë.¹¹⁰

Kryeprokurori i Prokurorisë Speciale të Republikës së Kosovës (PSRK) u zgjodh pavarësisht ekzistencës së një konflikti interesi, ndërsa në rrethana të ngjashme dhe për të njëjtat arsye, një nga kandidatët për Kryeprokuror të Shtetit nuk vazhdoi garën. Mungesa e vazhdimet të garës nga ana e këtij kandidati erdhi si rezultat i një opinioni të lëshuar nga APK në mars të vitit 2022. Sipas këtij opinioni, emërimi eventual i ish-anëtarëve të KPK në pozitën e Kryeprokurorit të një prokurorie përpara kalimit të një periudhe dyvjeçare nga përfundimi i mandatit të anëtarit të KPK do të përbënte një konflikt interesi dhe, për rrjedhojë, do të ishte në kundërshtim me LPKIUFP.¹¹¹ Në të njëjtën situatë, në rastin e emërimit të Kryeprokurorit të PSRK-së, APK nuk e ka trajtuar çështjen. Mund të konsiderohet se APK ka ndjekur një qasje selektive, duke mbetur në heshtje në rastin e parë, ndërsa ka konstatuar ekzistencën e një konflikti interesi në rastin e dytë.¹¹²

Në korrik 2022, Kosova miratoi Ligjin e ri për Deklarimin, Prejardhjen dhe Kontrollin e Pasurisë dhe Dhuratave (LDPKPDh).¹¹³ Ky ligj shton kategori të reja të funksionarëve publikë të obliguar për të deklaruar pasuritë dhe përfshin informacione dhe të dhëna më të plota që duhet të deklarohen nga funksionarët. Për më tepër, është vendosur një sistem elektronik i deklarimit, i cili lehtëson procedurën e deklarimit dhe dorëzimit dhe përmirëson saktësinë dhe transparencën në monitorimin dhe verifikimin e pasurisë.

¹⁰⁸Përgjigja e APK-së ndaj kërkesës për qasje të IKD-së.

¹⁰⁹Shih Neni 37 i Ligjit për Prokurorin e Shtetit.

¹¹⁰Shih: IKD, Ligjshmeria e avancimeve dhe përfitimeve në zyrën e kryeprokurorit të shtetit, 2021 <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2021/02/Ligjshmeria-e-avancimeve-dhe-perfitimeve-ne-ZKPSH-13.02.2021.pdf>; IKD, Konflikti i interesit në avancime dhe përfitime në këshillin gjyqësor dhe prokurorial, 2021, <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2021/04/Raporti-per-shtesat-ne-KGJK-KPK-1.pdf>, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024.

¹¹¹Neni 18 i LPKIUFP.

¹¹²Betimi për Drejtësi, Integriteti i kontestuar i procesit të zgjedhjes së Kryeprokurorit të Shtetit, mars 2022, <https://betimiperdrejtesi.com/betimi-per-drejtesi-272-integritetin-e-kontestuar-i-procesit-te-zgjedhjes-se-kryeprokurorit-te-shtetit/>, qasur për herë të fundit më 1 Prill 2024.

¹¹³Ligji Nr. 08/L-108 për Deklarimin, Prejardhjen dhe Kontrollin e Pasurisë dhe Dhuratave, gusht 2022, <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=61304>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024

Sipas ligjit, gjatë periudhës nga 1 mars deri më 31 mars të vitit të ardhshëm, funksionarët publikë dorëzojnë deklaratën e tyre të rregullta vjetore të pasurisë në APK. Përveç mbikëqyrjes së deklaratës vjetore të rregullt, APK është gjithashtu përgjegjëse për mbikëqyrjen e deklaratës në momentin e marrjes së detyrës, deklaratës nëse kërkohet nga Agjencia, dhe deklaratës pas përfundimit ose shkarkimit nga detyra. Gjatë tre viteve të fundit, përgjegjësia e funksionarëve të lartë publikë për të deklaruar pasuritë e tyre brenda afatit ligjor është rritur. Në vitin 2021, nga 4,892 funksionarë, 4,783 (97.77%) i përmbushën afatet, ndërsa 109 (2.23%) nuk e bënë këtë. Në vitin 2022, nga 4,748 funksionarë, 4,687 (98.72%) e dorëzuan deklaratën në kohë, me 61 (1.28%) që e humbën afatin. Deri në vitin 2023, nga 4,709 funksionarë, vetëm 11 e humbën afatin.¹¹⁴

Ndërkohë që APK ka mandatin për të kryer hetim të plotë në lidhje me deklaratën e pasurisë, deri tani kjo nuk ka sjellë rezultate të mjaftueshme. Një nga problemet e përmendura është pamundësia për Këshillin Gjyqësor të Kosovës (KGJK) dhe Këshillin Prokurorial të Kosovës (KPK) që të përdorin deklaratën dhe kontrollin e pasurisë në rastin e emërimit të gjyqtarëve dhe prokurorëve të rinj apo në rastin e promovimeve të gjyqtarëve dhe prokurorëve që janë në sistem. Nuk ka mekanizma të mjaftueshëm ligjorë brenda këtyre institucioneve për të vlerësuar deklaratën e pasurisë së kandidatëve dhe për të kontrolluar ato.

Edhe pse sistemi i deklarimit të pasurisë është forcuar në përputhje me kërkesat e Komisionit të Venecias,¹¹⁵ Komisionit Evropian dhe standardeve ndërkombëtare, zbatimi efektiv mbetet kryesisht në pritje, veçanërisht nga Prokuroria dhe Gjykatat kur trajtojnë raste të kësaj natyre. Trajtimi i papërshtatshëm i rasteve të mosdeklarimit të pasurisë nga prokurorët dhe gjykatat vazhdimisht krijon një standard të pandëshkueshmërisë dhe amnistisë për kryesit e këtij krimi.

Në vitin 2023, janë vendosur 25 gjopa, 6 vendime për qortime publike dhe 5 vendime për qortime jo-publike për deklarim të gabuar ose të mosdeklarim të pasurisë, ndërsa 59 raste janë referuar në prokurori.¹¹⁶

Në anën tjetër, në bazë të rasteve të nisura fillimisht nga APK-ja dhe më pas nga Prokurori i Shtetit, gjykatat nxorën 38 dënime, 2 shpallje të pafajshme dhe 7 heqje dorë nga aktakuzat. Dënimet kryesisht rezultuan në gjopa.¹¹⁷ Përveç dënimeve të shqiptuara nga gjykatat, një numër më i vogël rastesh për mosdeklarimin e pasurisë u referuan në prokurori, duke treguar një rritje të ndërgjegjësimit të zyrtarët në lidhje me kërkesën për deklarimin e pasurisë. Krahasuar me vitin e kaluar, në 2022, 178 raste u referuan në prokurori dhe polici për hetime të mëtejshme, duke rezultuar në 37 dënime dhe një shpallje të pafajshme nga 38 vendime gjyqësore.¹¹⁸

¹¹⁴Raporti Vjetor i APK, 2023, https://apk-rks.net/index.php/ova_doc/raporti-vjetor-2023-agjencia-per-parandalimin-e-korrupsionit/, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

¹¹⁵Komisioni i Venecias, Projekt-Opinion mbi koncept dokumentin për verifikimin e gjyqtarëve dhe prokurorëve dhe projekt-amendamentet e kushtetutës, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL\(2022\)005](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL(2022)005), qasur për herë të fundit më 25 qershor 2024, par.44-50.

¹¹⁶Përgjigja e APK-së ndaj kërkesës së IKD-së për qasje në informata. 25 prill 2024.

¹¹⁷Raporti Vjetor i APK, 2023, https://apk-rks.net/index.php/ova_doc/raporti-vjetor-2023-agjencia-per-parandalimin-e-korrupsionit/, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024, fq. 20.

¹¹⁸Përgjigja e APK-së ndaj kërkesës së IKD-së për qasje në informata. 25 prill 2024.

Meqenëse gjykatat kryesisht kanë shqiptuar gjoba në rastet e mosdeklarimit të pasurisë, në vitin 2022 IKD ka analizuar punën e prokurorisë dhe gjykatave lidhur me aktakuzat e ngritura dhe dënimet e shqiptuara, duke u fokusuar në veçanti në politikën ndëshkuese në këto raste. Sipas të dhënave të marra, prokuroria nuk ka mundur të zbardhë numrin e madh të rasteve që ka pranuar për mosdeklarim të pasurisë.¹¹⁹ Nga 152 lëndë (100 të sapo pranuar dhe 52 të bartura nga vitet paraprake), 94 lëndë janë zgjidhur. Gjatë vitit 2022, gjykatat kanë nxjerrë 37 aktgjykime fajësuese dhe një (1) lirues. Pas analizimit të rasteve, IKD arriti në përfundimin se gjykatat zbatojnë masa të pamjaftueshme ndëshkuese, shpesh duke zgjedhur dënime standarde të buta që përfshijnë gjoba dhe dënime me kusht. Është e qartë se dënimi bie në diskrecionin e gjykatës; megjithatë, numri i konsiderueshëm i rrethanave rënduese që nuk merren parasysh ndërsa rrethanat lehtësuese dyfishohen, jep përshtypjen e një përfitimi të padrejtë për të pandehurin. Kjo arsyetohet edhe me mungesën e dënimit me burg nga 37 aktgjykimet fajësuese.¹²⁰

Sipas pikës 1 të nenit 430 të Kodit Penal, vepra penale e mosdeklarimit të pasurisë ndodh kur zyrtari nuk i deklaron fare këto pasuri ose i deklaron pas skadimit të afatit ligjor për deklarim. Në raste të tilla, LPKIUFP parasheh sanksione, si gjoba ose burgimi. Në rast të të dhënave të pavërteta ose jo të plota (nuk paraqiten të gjitha të dhënat e nevojshme sipas pikës 2 të nenit 430), parashihet një dënim kumulativ, me gjobë dhe me burgim. Megjithatë, në praktikën gjyqësore, një dënim i tillë zakonisht është shndërruar në një dënim me kusht. Ky ka qenë rasti në të gjitha rastet e monitoruara nga IKD, kur vepra penale ishte kualifikuar, sipas pikës 2 të nenit 430, si deklarime të pavërteta ose të paplota të pasurisë dhe gjykatat shqiptuan dënime me kusht.¹²¹ IKD gjithashtu ka vërejtur se disa raste që lidhen me mosdhënien e informacionit të kërkuar ishin kualifikuar sipas pikës 1 të nenit 430 të Kodit Penal (e cila parashikon një dënim më të butë), në vend të pikës 2 që parashikon një dënim më të rëndë.¹²² Në fund, gjykata ka shqiptuar vetëm një gjobë në disa raste kur vepra e mosdeklarimit ishte kryer tri herë radhazi, e cila dukej si një dënim i pamjaftueshëm.¹²³

Fakti që dënimet e shqiptuara nga Gjykata nuk kanë arritur efektin e synuar dhe nuk janë trajtuar me seriozitetin e kërkuar mund të ilustron me shembuj praktikë. Për shembull, një zyrtar publik u dënua me një gjobë prej EUR 800 nga Gjykata për veprën penale të mosdeklarimit të pasurisë. Megjithatë, vetëm disa muaj më vonë, Këshilli Drejtues i një universiteti publik e zgjodhi të njëjtin individ si rektor të universitetit.¹²⁴

Për ta përmbledhur, Kosova ka miratuar legjislacion që përputhet me nenet 7, 8, dhe 12 të UNCAC, duke trajtuar deklarimet e pasurisë, menaxhimin e konfliktit të interesit,

¹¹⁹IKD, Mosdeklarimi i pasurisë, krim në letër, kundërvajtje në praktikë, dhjetor 2023, <https://klics.org/mos-deklarimi-i-pasurise-krim-ne-leter-kundervajtje-ne-praktike/>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, fq. 7.

¹²⁰Po aty, fq. 15.

¹²¹Po aty, fq.9.

¹²²Po aty, fq.15.

¹²³Po aty.

¹²⁴Betimi për Drejtësi 358: "Kontrabandimi" i rektores në Universitetin e Mitrovicës, 2024, <https://betimiperdrejtesi.com/betimi-per-drejtesi-358-kontrabandimi-i-rektores-ne-universitetin-e-mitrovices/>, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024.

dhe kodet e sjelljes. Megjithatë, përmirësimi i mekanizmave të llogaridhënies dhe politikës së dënimit është thelbësor për të luftuar me sukses korrupsionin dhe për të ruajtur integritetin.

Praktikat e mira

- Sistemi i deklarimit të pasurisë është forcuar në përputhje me kërkesat e Komisionit të Venecias, Komisionit Evropian dhe standardeve ndërkombëtare.
- U krijua një sistem elektronik i deklarimit të pasurisë, i cili ka lehtësuar procedurën e deklarimit dhe dorëzimit dhe ka rritur më tej qasjen publike në to.
- Nga viti 2021 deri në vitin 2023, përqindja e zyrtarëve publikë të lartë që kanë deklaruar pasurinë e tyre brenda afatit ligjor ka pasur një rritje të qëndrueshme.
- Ekziston legjislacion në fuqi për deklarimin e pasurisë dhe konflikteve të interesit, i cili parashikon sanksione në rastet e shkeljeve.

Mangësitë

- APK kryen hetim të plotë në lidhje me deklarimin e pasurisë në një numër të vogël të rasteve.
- Trajtimi i papërshtatshëm nga gjykatat dhe prokurorët në rastet e mosdeklarimit të pasurisë, përfshirë sanksionet e buta për recidivistët, krijojnë një kulturë të pandëshkueshmërisë dhe amnistisë.
- Këshilli Gjyqësor i Kosovës dhe Prokuroria e Kosovës nuk kanë mekanizma ligjorë për të vlerësuar deklarimin dhe kontrollin e pasurisë së gjyqtarëve dhe prokurorëve që janë kandidatë për emërimet ose promovimet.
- Në shumë raste, në kundërshtim me LPKIUFN, prokurorët u promovuan ndërsa aktorët brenda sistemit të drejtësisë morën shpërblime.
- APK ka treguar një qasje selektive duke mbetur e heshtur gjatë procesit të përzgjedhjes për Kryeprokuror, ndërsa, në rrethana të ngjashme, ka ndaluar një kandidat të kandidojë në një proces tjetër.

3.1.6 Nenet 8.4 dhe 13.2 – Mekanizmat e Raportimit dhe Mbrojtja e Sinjalizuesve

Derisa në vitin 2011, Kosova nuk kishte legjislacion për mbrojtjen e personave që raportojnë shkelje brenda institucioneve publike. Në shtator 2011, ka hyrë në fuqi Ligji Nr. 04/L-043 për Mbrojtjen e Sinjalizuesve, duke krijuar një bazë ligjore për inkurajimin e zyrtarëve për të raportuar veprimet e paligjshme dhe sigurimin e mbrojtjes së sinjalizuesve nga çdo formë tjetër keqtrajtimi.¹²⁵ Ai ka mbetur në fuqi deri më 2 janar 2019, kur u miratua Ligji Nr. 06/L-085 për Mbrojtjen e Sinjalizuesve dhe hyri në fuqi. Ky ligj ka të bëjë me raportimin e shkeljeve në sektorët publik dhe privat, si dhe me mbrojtjen e informatorëve.¹²⁶ Një rëndësi e veçantë i është dhënë gjithashtu sektorit privat, për të cilin dispozitat përkatëse janë zbatuar që nga janari 2020.¹²⁷

Me këtë ligj, Kosova ka ndërtuar një sistem për raportimin e shkeljeve në institucione publike ose private në përputhje me Nenin 8.4 të UNCAC. Ligji përcakton fushat që mund të raportohen, adresat ku duhet të drejtohet një sinjalizues, procedurat për

¹²⁵Ligji nr.04/L-043 për Mbrojtjen e Informatorëve, Shtator 2011, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2763>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, Neni 1.

¹²⁶Ligji nr.06/L-085 për Mbrojtjen e Sinjalizuesve, Dhjetor 2018, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18303>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, Neni 1.

¹²⁷Po aty, neni 32.

raportimin, të drejtat e informatorëve, përfshirë edhe personat e tjerë të lidhur me sinjalizuesin, mbrojtjen gjyqësore të informatorëve, dhe çështje të tjera të rëndësishme.

Sipas Ligjit për Mbrojtjen e Sinjalizuesve (LMS), raportimi i shkeljeve mund të marrë formën e një raporti ose një shpërndarjeje informacioni në interes të publikut. Për më tepër, raportimi mund të ndodh në tri periudha të rëndësishme: kur ka ndodhur shkelja, kur është duke ndodhur, ose kur është e mundshme të ndodhë. Përveç krimeve dhe kundërvajtjeve, fushat e tjera të përshtatshme për raportimin janë keq-administrimi i drejtësisë, menaxhimi i dobët i institucionit, dhe shkeljet e shëndetit dhe ambientit. Një person që dëshiron të raportojë ose të shpërndajë informacion ka tre kanale për raportim: te punëdhënësi (i njohur si raportimi të brendshëm), te autoriteti kompetent, ose raportim të jashtëm dhe publik (përmes internetit, mediave, OJQ-ve, etj).

Punëdhënësit janë të detyruar të caktojnë një zyrtar përgjegjës për rastet e sinjalizuesve. Entitetet publike duhet të emërojnë një zyrtar nëse kanë më shumë se 15 punonjës, ndërsa entitetet private duhet të emërojnë një zyrtar nëse kanë më shumë se 50 punonjës.¹²⁸ Në rastet kur punëdhënësi nuk ka një zyrtar përgjegjës ose nuk ka përcaktuar dhe publikuar procedurat e brendshme për pranimin dhe trajtimin e raporteve dhe shpërndarjeve nga sinjalizuesit, sinjalizuesi mund të drejtohet drejtpërdrejt te punëdhënësi. Ai/ajo mund ta bëjë këtë gjithashtu në rastin kur ka dyshime të arsyeshme se zyrtari përgjegjës mund të jetë i përfshirë në rast, ose kur hetimi është i pasuksesshëm.¹²⁹ Në praktikë, sipas statistikave të APK-së, të gjitha institucionet e sektorit publik kanë emëruar një zyrtar për rastet e raportimeve të brendshme nga sinjalizuesit. Problemi i vetëm ndodh kur zyrtarët largohen nga posti para se të emërohet një i ri, por ky problem është zgjidhur në përgjithësi në institucionet publike.¹³⁰

Nëse raportimi nga sinjalizuesi ka të bëjë me liderin e punëdhënësit, është i natyrës urgjente, përfshin dyshime për veprime të dëmshme ndaj sinjalizuesit, ose ka të bëjë me mundësinë e fshehjes së provave, sinjalizuesi mund të raportojë çështjen jashtë.¹³¹ Sinjalizuesit në sektorin publik mund të raportojnë jashtë te APK, ndërsa sinjalizuesit në sektorin privat duhet të raportojnë te rregullatorët e fushave përkatëse.¹³² Në rastet kur personi që raporton ka arsye të justifikueshme të besojë se do të jetë subjekt i hakmarrjes nëse bën një raportim të brendshëm ose të jashtëm, ai/ajo mund të shpërndajë informacionin në publik, duke raportuar kështu publikisht. Raportimi publik gjithashtu mund të bëhet nëse sinjalizuesi dyshon se provat e tij/sa mund të fshihen ose shkatërrohen, percepton kërcënime për jetën, shëndetin publik, sigurinë ose ambientin, ose nëse ka dëm të gjerë ose të pa riparueshëm. Për më tepër, është e lejuar nëse autoritetet përgjegjëse për raportimin e brendshëm dhe të jashtëm kanë dështuar të ndërmarrin veprimet e duhura.¹³³

¹²⁸Po aty, neni 17.

¹²⁹Po aty, neni 17.4.

¹³⁰Intervistë me Drejtorin e APK, Yll Buleshkaj. 28.06.2024.

¹³¹Neni 18 i LPS.

¹³²Po aty.

¹³³Po aty, neni 20.

Procedura për trajtimin e rasteve të raportuara kryhet përmes një hetimi administrativ, sipas asaj që përcakton LMS. Nëse, pas shqyrtimit dhe verifikimit të pretendimeve të ngritura nga sinjalizuesi, pranohet një shkelje ligjore, punëdhënësi e informon organin kompetent dhe merr masa të menjëhershme për të parandaluar vazhdimin e veprimeve të dëmshme.¹³⁴

Pjesa tjetër e procedurës, që nuk rregullohet nga LMS, rregullohet nga Ligji për Procedurën e Përgjithshme Administrative.¹³⁵

LMS përcakton dispozita për mbrojtjen e interesave të ligjshme të sinjalizuesve. Për shembull, sinjalizuesi ka të drejtën të mbrojë identitetin e tij/saj gjatë procesit, të ruajë sekretin e burimit të informacionit dhe të jetë i mbrojtur nga hakmarrja dhe veprimet e dëmshme. Në këtë drejtim, raportimi është gjithashtu i mbrojtur nga dispozitat për kundërvajtje dhe penale. Neni 27 i LMS përcakton nivelin e dënimeve për kundërvajtje në rast të veprimeve të dëmshme ndaj informatorit dhe procesit të raportimit, me gjoba deri në EUR 20,000.¹³⁶

Ligji për Mbrojtjen e Sinjalizuesve (LMS) kërkon nga Qeveria miratimin e një akti nënligjor për të përcaktuar procedurën për pranimin dhe trajtimin e rasteve të sinjalizimit. Sipas Nenit 30.1, aktet nënligjore për zbatimin e LMS-së duhet të miratohen brenda gjashtë muajve nga dita e hyrjes në fuqi të LMS-së. Ky afat ligjor nuk është respektuar nga Ministri i Drejtësisë, i cili nuk e ka dërguar draft-rregulloren në Qeveri deri në vitin 2021. Ky obligim ligjor u përmbush vetëm më 30 prill 2021, kur Qeveria miratoi Rregulloren (QRK) - Nr. 03/2021 për përcaktimin e procedurës për pranimin dhe trajtimin e rasteve të sinjalizimit.¹³⁷ Kjo Rregullore zbatohet për të gjithë personat në kontekstin e marrëdhënies së punës, si dhe për institucionet publike, për përcaktimin e procedurave për pranimin dhe trajtimin e rasteve të sinjalizimit. Për më tepër, e njëjta përmban dispozita mbi të drejtat dhe përgjegjësitë e zyrtarëve të caktuar për të pranuar dhe menaxhuar raportet në çdo institucion.

Në të njëjtën kohë, mbrojtja e sinjalizuesve është inkorporuar në Kodin Penal të Republikës së Kosovës, e mbrojtur nga dispozitat penale. Hakmarrja është e ndëshkueshme. E kuptuar si një veprim i dëmshëm ndaj një personi që raporton ose zbulon informacion në lidhje me veprimet dhe mosveprimet që paraqesin një kërcënim ose shkelje të interesit publik, ajo ndëshkohet me një gjobë ose deri në dy vjet burgim.¹³⁸

Në pajtim me Nenin 13.2 të UNCAC, Kosova ka siguruar dispozita ligjore që mbrojnë konfidencialitetin e sinjalizuesve. Vendi ka marrë masa për të bërë të njohur organet anti-korrupsion në publik dhe ofron kanale të qasshme për raportimin, përfshirë raportimin anonim të ndonjë incidenti që mund të përbëjë vepra penale në kuadër të kësaj Konvente.

¹³⁴Po aty, neni 16.

¹³⁵Po aty, neni 16.11.

¹³⁶Po aty, neni 27.

¹³⁷Rregullore (QRK) - Nr. 03/2021 për Përcaktimin e Procedurës për Pranimin dhe Trajtimin e Rasteve të Sinjalizimit, miratuar me vendim të Qeverisë së Kosovës, nr. 01/10 më datë 30.04.2021, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18303>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024.

¹³⁸Kodi Penal Nr.06/L-074 i Republikës së Kosovës, janar 2019, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18413>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, neni 388, par. .2.

Megjithatë, ruajtja e konfidencialitetit të sinjalizuesve dhe sinjalizimeve ka hasur në sfida praktike për arsye teknike. Në veçanti, mungesa e zyrave të specializuara për trajtimin e këtyre rasteve dhe sigurimi i magazinimit për dosjet e sinjalizimeve rrezikojnë shkeljen e parimit të konfidencialitetit. Për më tepër, zyrat e përbashkëta nga shumë punëtorë dhe qasja email adresave të sinjalizuesve nga stafi i teknologjisë së informacionit e bëjnë edhe më të pamundur sigurimin e konfidencialitetit.¹³⁹

Shoqëria civile është vazhdimisht e angazhuar në përmirësimin e kuadrit ligjor dhe zbatimin e tij në praktikë. Në këtë drejtim, publikimi i manualeve është një mjet efektiv për kuptimin e legjislacionit. Me këtë qëllim, organizata joqeveritare Lëvizja FOL ka publikuar një manual për sinjalizimin në sektorin privat.¹⁴⁰ Ky manual përmban referenca konkrete për punëtorët në sektorin privat mbi atë se si të ushtrojnë të drejtat e tyre si sinjalizues. Manuale të tilla, përveç se ndihmojnë në kuptimin e LMS-së, shërbejnë gjithashtu si udhëzues për hartimin e politikave të brendshme për zbatimin e ligjit.

Përmirësimi i kuadrit ligjor që u arrit përmes LMS-së ka ndikuar ndjeshëm në mbrojtjen e sinjalizuesve, përfshirë rritjen e vetëdijes te qytetarët mbi këtë mjet efektiv në parandalimin e korrupsionit. Ky përmirësim reflektohet në trendin pozitiv të rritjes së rasteve të sinjalizimit të raportuara në APK që nga hyrja në fuqi e LMS-së. Nga viti 2020 deri në vitin 2023, janë raportuar gjithsej 53 raste të sinjalizimit, me një rritje nga 5 raste në vit në 18 raste të trajtuara në vitin 2023.

Sipas APK-së, në vitin 2023 janë pranuar dhe regjistruar gjithsej 20 raste, prej të cilave 18 janë përfunduar dhe 2 të tjera kanë kaluar në procedurën e hetimit për vitin 2024. Nga këto 18 raste të raportuara në vitin 2023, 11 janë refuzuar, tre janë mbyllur, dy janë dërguar në Prokurorinë e Shtetit dhe dy janë dërguar si kërkesa për procedura të mëtejshme në organin përkatës.¹⁴¹

Tabla 3: Numri i rasteve të sinjalizimit të raportuara në Agjencinë për Parandalimin e Korrupsionit gjatë viteve 2020-2023

2020	2021	2022	2023
5 raste	13 raste	17 raste	18 raste

Megjithatë, deri më tani, nuk ka pasur raste të rëndësishme suksesi që rezultojnë nga procesi i sinjalizimit. Përkundrazi, janë dokumentuar raste të hakmarrjes ndaj sinjalizuesve. Për shembull, një zyrtar publik u shkarkua për raportimin e dyshimeve të tij për parregullsi në Ministrinë e Industrisë, Ndërmarrësisë dhe Tregtisë në lidhje me procedurat për blerjen e rezerva shtetërore¹⁴².

¹³⁹Lëvizja FOL, Ligji për Mbrojtjen e Sinjalizuesve, sfidat e zbatimit në praktikë, 2020, <https://levizjafol.org/wp-content/uploads/2020/06/Raport-Ligji-per-Mbrojtjen-e-Sinjalizuesve-1.pdf>, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024, fq.18.

¹⁴⁰Lëvizja FOL, Manual për sinjalizimin në sektorin privat, <https://levizjafol.org/wp-content/uploads/2020/11/Udh%C3%ABzues-p%C3%ABr-sinjalizimi-n%C3%ABr-sektorin-privat.pdf>

¹⁴¹Përgjigja e APK-së ndaj kërkesës për qasje të IKD-së.

¹⁴²Betimi për Drejtësi, sinjalizuesi i MINT i shkarkuar, thotë se kjo është hak për çështjen e rezervave shtetërore, <https://betimiperdrejtesi.com/largohet-nga-puna-sinjalizuesi-i-mint-it-thote-se-kjo-eshte-hak-per-ceshtjen-e-rezervave-shteterore/>, qasur për herë të fundit më 12 gusht 2024.

Praktikat e mira

- Ligji për Mbrojtjen e Sinjalizuesve (LMS) përcakton procedurën për pranimin dhe trajtimin e rasteve të sinjalizimit dhe është në përputhje me acquis të Bashkimi Evropian.
- Shoqëria civile përmirëson dhe lehtëson zbatimin e kuadrit ligjor përmes publikimit të Manualeve/Udhëzimeve për mbrojtjen e sinjalizuesve.
- Zhvillimi i kuadrit ligjor ka rritur ndërgjegjësimin e shoqërisë për sinjalizimin në interes të publikut dhe për nevojën për të mbrojtur sinjalizuesit.
- Dorëzimi i rasteve të sinjalizimit është rritur së bashku me trendin e Agjencisë në trajtimin e më shumë rasteve të raportimit.

Mangësitë

- Institucionet relevante (përfshirë sektorin privat) nuk i kanë adoptuar dhe zbatuar siç duhet procedurat e brendshme për sinjalizimin dhe planet e integritetit.
- Kufizimet teknike të institucioneve kanë sfiduar ruajtjen e konfidencialitetit në procesin e sinjalizimit.
- Nuk ka pasur raste të rëndësishme të suksesit që kanë zbuluar korrupsionin si rezultat i sinjalizimit.
- Janë dokumentuar raste të hakmarrjes ndaj sinjalizuesve.

3.1.7 Neni 9.1 – Prokurimi Publik

Në rendin juridik të Republikës së Kosovës, përdorimi i fondeve publike rregullohet nga Ligji Nr. 04/L-042 për Prokurimin Publik në Republikën e Kosovës (LPPRK).¹⁴³ Ky ligj shërben si baza për përdorimin e fondeve publike në të gjitha aktivitetet e prokurimit të autoriteteve publike, dhe kriteret dhe procedurat përkatëse janë të detajuara në legjislacionin dytësor. Rrjedhimisht, gjatë ushtrimit të aktiviteteve të prokurimit, autoritetet kontraktuese të sektorit publik dhe koncesionarët janë të detyruar të zbatojnë dhe respektojnë kërkesat procedurale dhe substanciale të këtij ligji.

LPPRK mbështetet në parimet e përgjithshme të transparencës, efikasitetit dhe drejtësisë në shpërndarjen e fondeve publike. Prandaj, të gjitha autoritetet kontraktuese janë të obliguara të përzgjedhin ofertat që janë efektive në kosto dhe efikase dhe që respektojnë parimet e barazisë në trajtim dhe transparencës kur shpërndajnë fonde dhe burime publike.¹⁴⁴

LPPRK përfshin rregulla që qeverisin specifikimet teknike dhe dosjet e tenderëve, të cilat ofrojnë të gjitha informacionet e rëndësishme në lidhje me kontratën përkatëse. Këto rregulla kërkojnë përfshirjen e të gjitha kushteve materiale, procedurave të prokurimit të zbatueshme, kërkesave për kualifikim ose kriterëve të përzgjedhjes, procedurave për ankesa dhe informacion të tjera në përputhje me ligjin. Për më tepër, specifikimet teknike përkatëse, standardet e performancës, përmasat për variacione dhe informacioni mbi nënkontraktimin duhet të përfshihen në dosjet e tenderit.¹⁴⁵

¹⁴³Ligji Nr. 04/L-042 për Prokurimin Publik në Republikën e Kosovës, shtator 2011, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2772>, qasur për herë të fundit më 13 mars 2024.

¹⁴⁴Po aty, Neni 6 dhe 7.

¹⁴⁵Po aty, Neni 27.

Gjatë procesit të prokurimit me qëllim ndarjen e një kontrate publike, mund të përdoret një procedurë e hapur ose një procedurë e kufizuar.¹⁴⁶ Në raste të veçanta, mund të përdoren procedura të negociuara pas publikimit të njoftimit të kontratës në lidhje me aktivitetin e prokurimit.¹⁴⁷ Në situatat kur procedurat e negociuara mund të zhvillohen pa publikimin e njoftimit të kontratës, autoriteti kontraktues duhet të ofrojë një shpjegim dhe arsyetim për përdorimin e kësaj procedure.¹⁴⁸ Sa i përket qëllimit të ushtrimit të aktivitetit të prokurimit, autoriteti kontraktues mund të përdorë gjithashtu procedurat e kërkesës për ofertë me çmime¹⁴⁹ dhe procedurat për kontratat me vlerë minimale.¹⁵⁰

LPPRK përcakton rregullat dhe procedurat për përzgjedhjen e ofertuesve dhe ndarjen e kontratave.¹⁵¹ Sipas nenit 56 të LPPRK-së, të gjitha kontratat publike ndahen fillimisht duke vlerësuar ofertuesit dhe kandidatët sipas kërkesave të kualifikimit dhe kërkesave teknike të specifikuara në njoftimin e kontratës dhe dosjen e tenderit, dhe më pas, duke vlerësuar ofertat sipas kriterëve për ndarjen e kontratës. Këto kriterë mund të jenë vetëm çmimi më i ulët ose oferta më ekonomike dhe më e favorshme.¹⁵² Pas ndarjes së kontratës publike duke përdorur procedurat e hapura, të kufizuara, të negociuara, ose procedurat e kërkesës për ofertë me çmime, autoriteti kontraktues duhet të përgatisë një njoftim për dhënien e kontratës.¹⁵³

Komisioni Rregullativ i Prokurimit Publik (KRPP) është një agjenci e pavarur rregullative, sipas ligjit, e cila është përgjegjëse për funksionimin dhe mbikëqyrjen e përgjithshme të prokurimit publik në Kosovë. Gjatë vitit 2023, KRPP raportoi se janë nënshkruar 10,183 kontrata me një vlerë prej EUR 810,438,403. Sipas procedurave të prokurimit, procedura e hapur ka mbizotëruar, e ndjekur nga procedura e negociuar pa publikimin e njoftimit të kontratës. Vlera e kontratave të ndara sipas procedurës së hapur në vitin 2023 arriti në EUR 665,768,974, ndërsa për procedurën e negociuar pa publikimin e njoftimit të kontratës, vlera ishte EUR 117,258,922, e ndjekur nga procedurat e tjera të prokurimit. Kriteri i çmimit më të ulët ka mbizotëruar në 85.81% të rasteve mbi kriterin e ofertës më ekonomike dhe më të favorshme.¹⁵⁴ Raporti i Përparimit të Komisionit Evropian për Kosovën në vitin 2023, megjithatë, ke theksuar rëndësinë e promovimit të përdorimit të raporteve me cilësinë çmimi-më-i-mirë në përputhje me direktivat e BE-së për prokurimin publik.¹⁵⁵

Tabla 4: Numri dhe vlera e kontratave të nënshkruara në vitin 2023

¹⁴⁶Po aty, Neni 33.

¹⁴⁷Po aty, Neni 34.

¹⁴⁸Po aty, Neni 35.

¹⁴⁹Po aty, Neni 36.

¹⁵⁰Po aty, Neni 37

¹⁵¹Po aty, Neni 1

¹⁵²Po aty, Neni 60

¹⁵³Po aty, Neni 41.

¹⁵⁴Komisioni Rregullativ i Prokurimit Publik, Raporti Vjetor 2023, Mars 2024, <https://e-prokurimi.rks.gov.net/HOME/Documents/Legislation/Raportet%20Vjetore/shq/Raporti%20Vjetor%202023.pdf>, qasur për herë të fundit më 18 Mars 2024, fq.88 dhe 95.

¹⁵⁵Shih Komisioni Evropian, Drejtorja e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, fq. 72.

Kontratat e nënshkruara gjatë vitit 2023	Vlera e kontratave	Vlera e kontratave sipas procedurave të prokurimit	
10,183 kontrata	EUR 810,438,403	Procedurë e hapur EUR 665,768,974	Procedurë e negociuar € 117,258,922

Burimi: Komisioni Rregullativ i Prokurimit Publik - RAPORTI VJETOR 2023.

LPPRK rregullon çështjet që lidhen me stafin përgjegjës për aktivitetet e prokurimit, siç është trajnimi i tyre. Sa i përket shmangies së situatave të konfliktit të interesit, ligji parashikon zhvillimin e një kodi të etikës.¹⁵⁶ Megjithatë, nuk ka monitorim të përputhshmërisë me kodin e etikës për prokurimin publik. Përveç kësaj, çështja e konflikteve të interesit rregullohet gjithashtu në Ligjin për Parandalimin e Konfliktit të Interesit në Ushtrimin e një Funkcioni Publik.¹⁵⁷

Procedurat e ankimimit ndërlihen me të dhënat që duhet të përfshihen në dosjen e tenderit. Në përputhje me ligjin, Organi i Shqyrtimit të Prokurimit (OSHP) brenda kornizës së autoritetit dhe mandatit të tij, trajton gjithashtu ankesat e palëve në lidhje me pretendimet e shkeljeve të ligjit. Kapitulli III i Ligjit për Prokurimin parashikon fillimin dhe zbatimin fillestar të procedurave të shqyrtimit, përfshirë afatin për paraqitjen e ankesës, shqyrtimin fillestar nga ekspertët e shqyrtimit, dhe afatet për marrjen e vendimeve. Në rast të tërheqjes së ankesave të paraqitura, OSHP ka autoritetin të vazhdojë në emrin e vet shqyrtimin bazuar në supozimet e paraqitura në ankesa. Nëse një ankues beson se një vendim përfundimtar ose përcaktim nga një panel shqyrtimi ose OSHP është në kundërshtim me faktet ose me Ligjin në fuqi, ankuesi mund të kërkojë që Gjykata Themelore të shqyrtojë një vendim të tillë. Kërkesa duhet të paraqitet brenda (30) ditëve nga publikimi i vendimit të OSHP-së, në përputhje me pikën 2 të nenit 117 të këtij Ligji.¹⁵⁸

Në lidhje me punën e OSHP-së, qeveria ka aplikuar masa selektive ndaj anëtarëve të OSHP-së, veçanërisht në vendimmarrjen mbi shqyrtimet e saj. Një rast i dukshëm është vendimi selektiv për të propozuar shkarkimin e Kimete Gashit, Kryetares së Panelit të Shqyrtimit të OSHP-së, në rastin e tenderit për insulinë, i cili është kritikuar nga OJQ-të. Ky vendim shpëton anëtarët e tjerë të OSHP-së që kanë votuar në mënyrë të ngjashme me të. OJQ-të theksojnë se votimi në shqyrtimet e prokurimit ndjek parimin “një anëtar, një votë,” sipas Ligjit të Kosovës për Prokurimin Publik dhe Rregullores së Procedurës së OSHP-së. Roli i Kimete Gashit si kryetare e paneleve të shqyrtimit në rastin e tenderit për insulinë është kryesisht administrativ, sipas rregullores së OSHP-së. Prandaj, vendimet e marra nga paneli të udhëhequra nga ajo nuk mund t’i atribuohen vetëm saj, duke pasur parasysh që vendimmarrja në këto shqyrtime është kolegjiale. Prandaj, të gjithë anëtarët e paneleve të shqyrtimit që kanë votuar në mënyrë të ngjashme me Kimete Gashin duhet të propozohet për shkarkim, dhe ata duhet të mbajnë përgjegjësi institucionale në vend që të përfitojnë amnisti. Kuvendi i Republikës së Kosovës, në bazë të propozimit të Qeverisë, ka shkarkuar

¹⁵⁶Public Procurement Regulatory Commission, Procurement Code of Ethics, December 2016.

¹⁵⁷Shih Ligjin Nr. 06/L-011 për parandalimin e konfliktit të interesit në kryerjen e një funksioni publik.

¹⁵⁸Neni 66 i ligjit nr. 05/I -068 për ndryshimin dhe plotësimin e ligjit nr. 04/I-042 për prokurimin publik i Republikës së Kosovës, i ndryshuar dhe plotësuar me ligjin nr. 04/I-237, ndryshon nenin 119 të Ligjit Themelor duke e riformuluar atë dhe për rrjedhojë, duke lejuar që vendimi përfundimtar të shqyrtohet nga Gjykata Themelore.

një anëtar të Bordit të OShP-së. Megjithatë, në qershor 2024, Gjykata Kushtetuese e ka vlerësuar këtë vendim dhe e ka gjetur atë të papajtueshëm me Kushtetutën.¹⁵⁹

Qeveria e Kosovës duhet të shmangë veprimet selektive ndaj anëtarëve të OShP-së dhe të rishikojë ose ndryshojë propozimin për shkarkim për të përfshirë të gjithë anëtarët e përfshirë në miratimin e importeve të insulinës të paautorizuara.

Sa i përket legjislacionit të Kosovës mbi të drejtën për mjete ligjore, ai në përgjithësi ndjek standardet e Bashkimi Evropian. Duhet të theksohet se platforma e prokurimit elektronik lejon paraqitjen e ankesave për të sfiduar dhënien e kontratave. Megjithatë, është e nevojshme të përditësohet kjo platformë për të garantuar funksionalitetin e saj të plotë.¹⁶⁰ Kjo platformë përgjithësisht siguron që procedurat e prokurimit të jenë transparente dhe të qasshme për të gjithë. Ajo ofron mbështetje teknike gjithëpërfshirëse, por jo të gjitha modulët e saj, si menaxhimi i kontratave, janë shfrytëzuar plotësisht nga autoritetet kontraktuese. Një sfidë tjetër është përdorimi i faturave elektronike, i cili pengohet nga mungesa e infrastrukturës—një çështje që duhet të trajtohet nga Ministria e Financave.¹⁶¹

Siç u përmend më sipër, OShP është një organ i pavarur shqyrtues, i cili ushtron autoritetin dhe funksionet e tij sipas LPPRK-së dhe është përgjegjës për zbatimin e procedurave të shqyrtimit të prokurimit. Ai përbëhet nga pesë anëtarë që duhet të përmbushin detyrat e tyre sipas parimeve të përcaktuara nga ky ligj dhe Kodi i Etikës për Prokurimin. Megjithëse ligjërisht i pavarur, OShP ka përballuar probleme të shumta që nga krijimi i tij në lidhje me përbërjen, funksionimin, dhe pavarësinë dhe paanshmërinë. Problemi kryesor ka qenë përpjekja e rregullt për politizimin e këtij organi, e cila shpesh ka rezultuar në një bord jo funksional.¹⁶² Dështimi i institucioneve për të zëvendësuar anëtarët e bordit, të cilëve iu kanë skaduar mandatet, ka çuar në problemet fillestare me ruajtjen e funksionalitetit të OShP-së, të cilat u shfaqën që nga viti 2012. Duke shkuar deri në vitin 2022, të njëjtat rrethana vazhduan.¹⁶³ Shkarkimi i paarsyeshëm i anëtarëve të OShP-së, i cili krijoi pozita vakante në Bord, ndikon në kushtet ligjore të menaxhimit të prokurimit, veçanërisht në trajtimin e ankesave.

Rrjedhimisht, sipas analizës së organizatës joqeveritare Iniciative për Progres (INPO), deri më 12 janar 2022, 607 ankesa kishin mbetur të pa shqyrtuara, me një vlerë të aktiviteteve prej EUR 317,806.55. Në qershor 2022, u emërua për herë të parë një bord i plotë i OShP-së. Në këtë rast, u vendos që të gjitha ankesat për të cilat kishte kaluar afati ligjor për marrjen e vendimeve do të shpallen të vonuara për shqyrtim dhe vendim, dhe fondet e depozituara në emër të tarifës së ankesës u kthyen tek

¹⁵⁹Gjykata Kushtetuese, Njoftim për vendimin për çështjen KO157/23, https://gjk-ks.org/njoftim-per-vendim-ne-rastin-ko157-23/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAAR1EkdbgybrX9jzPUklo0JuBiUhMolzV0JuBiUhMolzV6V0JUBUH MolzV6V6_aem_vmjuPk1ksCq6h8jSuKamvQ, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024 .

¹⁶⁰Shih Komisioni Evropian, Drejtorja e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, fq. 72.

¹⁶¹Kontribute me shkrim nga Arbër Kabashi, hulumtues në INPO. 01.07.2024.

¹⁶²INPO, "OSHP peng i politikës", shkurt 2021, <https://inpo-ks.org/wp-content/uploads/2022/02/Raport-OSHP-peng-i-politikës-1.pdf>.

¹⁶³Po aty. "Këto disa veprime të qeverisë tregojnë se asnjë qeveri nuk i është përmbajtur asnjëherë afateve kohore që kanë të bëjnë me bordin e OShP-së apo kushtetutën e anëtarëve. Këto probleme me votimin dhe funksionimin e bordit të OShP-së tregojnë se qeveria dhe kuvendi, përkatësisht subjektet politike janë burimi".

ankuesit.¹⁶⁴ Megjithatë, me dorëheqjen e një anëtarit të bordit, numri u zvogëluar në 4, dhe më vonë në 3. Përveç mungesës së Bordit, OShP përjetoi vështirësi të tjera me mungesën e stafit administrativ dhe burimeve njerëzore dhe financiare.¹⁶⁵

Gjatë kësaj periudhe, OShP-së i janë paraqitur 748 ankesa, nga të cilat 632 janë zgjidhur. Nga 632 ankesat e zgjidhura, vetëm 143 (pothuajse 23%) janë zgjidhur brenda afatit ligjor. Nga këto, vetëm 32 raste janë zgjidhur në përputhje me vendimin e Panelit të Shqyrtimit mbi meritat, brenda afatit ligjor. Më shumë se 77% e ankesave janë zgjidhur pas afatit.¹⁶⁶ Panelet e shqyrtimit themelohen për organizimin e punës së OShP-së, në varësi të çështjes së ngritur, e cila në rastin aktual ka për qëllim vendimmarrjen mbi ankesat e paraqitura.

Pasi që Bordi ishte i ngarkuar, OShP ka përfunduar dhe ndryshuar dy herë Rregulloren e Punës së OShP-së Nr. 01/2020 me qëllim rritjen e efikasitetit të punës. Sipas ndryshimeve në këtë rregullore, për rastet e ankesave me vlerë deri në EUR 300,000.00, duhet të krijohet një panel shqyrtimi i përbërë nga një anëtar. Për rastet e ankesave me vlerë nga EUR 300,000.00 deri në EUR 1,000,000.00, paneli i shqyrtimit duhet të përbëhet nga tre anëtarë.¹⁶⁷

Gjetjet e hulumtimeve të INPO-së tregojnë se, pavarësisht ndryshimit të rregullores, Zyra e Prokurimit Publik nuk ka përmirësuar efikasitetin e paneleve të shqyrtimit në procesimin e ankesave. Nga 10 gushti 2023 deri më 30 shtator 2023, pas ndryshimit të rregullores, u zgjidhën 53 ankesa. Megjithatë, panelet individuale nuk i përmbushën afatet ligjorë për asnjë nga këto 53 ankesa.

Njëkohësisht, koha e kërkuar për të zgjidhur ankesat është rritur gjatë periudhës nga janari në shtator 2023, dhe ka një rritje të përdorimit të standardeve të dyfishta në shqyrtimin e ankesave dhe qasjeve diskriminuese ndaj operatorëve ekonomikë. Paanshmëria dhe natyra e procesit kolegjal të vendimmarrjes së OShP-së gjithashtu janë vënë në pikëpyetje.¹⁶⁸ Mbi të gjitha, ndryshimet në rregullore u bënë në kundërshtim me LPPRK-në dhe pa transparencë ose përfshirjen e palëve të interesuara.¹⁶⁹

Mungesa e profesionalizmit në sistemin e drejtësisë në trajtimin e rasteve të prokurimit, veçanërisht në aspektin e luftimit dhe parandalimit të korrupsionit, është vazhdimisht e kritikuar nga shoqëria civile.¹⁷⁰ Trajtimi i krimeve të lidhura me korrupsionin, veçanërisht ato që lidhen me keqpërdorimin e prokurimeve publike, kërkon njohuri të specializuara përtej Kodit Penal të Republikës. Njohja e thellë e

¹⁶⁴Raporti vjetor i punës së OShP-së për vitin 2022, <https://oshp.rks-gov.net/sq/Pages/Details?id=18>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

¹⁶⁵INPO, Rishikimi i korrupsionit në prokurimet publike, 2023, https://inpo-ks.org/wp-content/uploads/2023/12/Raporti-i-monitorimit-te-OShP-se_06.12.2023-INPO.pdf, fq. 9-10.

¹⁶⁶Po aty, fq.10.

¹⁶⁷Rregullorja për ndryshimin e Rregullores Nr. 01/2020 për punën e Organit Shqyrtues të Prokurimit, <https://oshp.rks-gov.net/sq/Pages/Details?id=6>

¹⁶⁸INPO, vlerësimi i korrupsionit në prokurimet publike, dhjetor 2023, https://inpo-ks.org/wp-content/uploads/2023/12/Raporti-i-monitorimit-te-OShP-se_06.12.2023-INPO.pdf, fq. 10.

¹⁶⁹Po aty, fq. 6.

¹⁷⁰IKD, "Ndjekja dhe gjykimi i korrupsionit në prokurimin publik", dhjetor 2021, <https://kli-ks.org/ndjekja-dhe-gjykimi-i-korrupsionit-ne-prokurimin-publik/>, qasur për herë të fundit më 1 prill, 2024.

LPPRK-së është e nevojshme, pasi ajo ka një ndikim të drejtpërdrejtë në cilësinë e ndjekjes së rasteve dhe vendimeve.

Sa i përket trajnimeve të prokurorëve në fushën e prokurimeve publike, mund të vërehet se, megjithëse ka një rritje të numrit të prokurorëve të trajnuar, kjo nuk është ende e mjaftueshme për të trajtuar raste kaq komplekse.¹⁷¹ Përveç mungesës së trajnimit të duhur për prokurorët, ka gjithashtu një mungesë të theksuar të ekspertëve në fushën e prokurimeve publike në sistemin prokurorial. Në vitin 2021, vetëm gjashtë ekspertë ishin angazhuar në Prokurorinë Speciale të Republikës së Kosovës, ndërsa instancat e tjera të sistemit prokurorial nuk kanë ekspertë të tillë.¹⁷² Situata e njëjtë ndodh edhe me gjyqtarët, sa i përket trajnimeve të tyre në fushën e prokurimeve publike. IKD ka gjetur se për katër vjet (nga 2017 deri në 2020), sistemi gjyqësor nuk arriti të trajnojë të gjithë gjyqtarët kompetentë që trajtojnë raste korrupsioni në fushën e prokurimeve publike.

Për ta përmbledhur, kuadri ligjor mbi prokurimet publike përputhet pjesërisht me direktivat e prokurimeve publike të Bashkimi Evropian të vitit 2014.¹⁷³ Miratimi i projektligjit të ri për prokurimin publik është shtyrë deri në gjashtë herë që nga viti 2020, kur filloi të hartohej. Sipas Programit Legjislativ të Qeverisë për vitin 2024, ky projektligj pritej të miratohej nga Qeveria më 20 mars 2024; megjithatë, ai nuk u miratua në atë datë. Afatet për miratimin e këtij projektligji janë ndryshuar në mënyrë të vazhdueshme nga qeveria çdo vit, pa ofruar ndonjë sqarim lidhur me progresin e procesit ose arsyet për vonesat. Prandaj, përfundimi i projektligjit është thelbësor për të vendosur udhëzime ligjore që adresojnë sfidat praktike në e-prokurim dhe për të zgjidhur çështjet e efikasitetit në lidhje me OShP-në.¹⁷⁴

Praktikat e mira

- Platforma e e-prokurimit ofron mundësinë për të paraqitur ankesa për të kontestuar dhëniet e prokurimeve.

Deficiencis

- Një ligj i ri për prokurimet publike që përmbush standardet ndërkombëtare dhe është në përputhje me acquis të BE-së nuk ka arritur të miratohet.
- Paaftësia e shkaktuar nga pozitat vakante në OShP ka një ndikim të rëndësishëm në pavarësinë dhe transparencën e tij.
- OShP ka kapacitet të zvogëluar për të shqyrtuar dhe trajtuar ankesat në kohë.
- OShP ka mungesë efikasiteti në trajtimin e shumicës së rasteve përmes paneleve individuale të shqyrtimit.
- Ka një mungesë të trajnimeve të rregullta për gjyqtarët kompetentë që merren me raste korrupsioni në fushën e prokurimeve publike.
- Sistemi i e-prokurimit ofron mbështetje teknike të gjithanshme, megjithëse jo të gjitha modulët e tij janë përdorur plotësisht nga autoritetet kontraktuese.

3.1.8 Neni 9.2 – Menaxhimi i Financave Publike

¹⁷¹Po aty, fq. 10.

¹⁷²Po aty, fq.11.

¹⁷³Shih Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, fq. 71.

¹⁷⁴Kontribute me shkrim nga Arbër Kabashi, hulumtues në INPO. 01.07.2024.

Menaxhimi i financave publike dhe përgatitja e kuadrit ligjor për ndarjen e buxhetit bazohen në Ligjin nr. 03/L-048 për Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë (LMFP), i miratuar në vitin 2008 dhe i ndryshuar gjashtë herë deri më tani.¹⁷⁵ LMFP parashikon mbledhjen dhe ruajtjen e të gjitha fondeve publike, rregullat për ndarjen e buxhetit, përgjegjësitë buxhetore dhe sistemin e raportimit financiar për autoritetet publike, si dhe përshkrimin e kompetencave të këtyre autoriteteve në lidhje me çështjet financiare. Ky ligj është i bazuar në Kushtetutën e Republikës së Kosovës, e cila përcakton se shpenzimet publike dhe mbledhja e të ardhurave publike duhet të mbështeten në parimet e përgjegjshmërisë, efektivitetit, efikasitetit dhe transparencës.¹⁷⁶

LMFP ka përcaktuar në detaje procedurat për përgatitjen dhe përmbajtjen e buxhetit të konsoliduar të Kosovës. Dispozitat e tij përmbledhin në mënyrë holistike tërë procesin buxhetor, duke filluar nga mbledhja e kërkesave, miratimin e propozimit të buxhetit nga institucionet në nivel lokal deri në miratimin përfundimtar të Ligjit të Buxhetit.¹⁷⁷

Në rastin e miratimit të buxhetit komunal, LMFP ka përcaktuar detyrimin e Asamblesë Komonale për të zhvilluar seanca buxhetore.¹⁷⁸ Udhëzimi Administrativ (MAPL) Nr. 04/2023 për Administratën e Hapur në Komunë ka përcaktuar rregulla specifike në lidhje me detyrimet e transparencës që kanë komunat gjatë procesit të buxhetimit komunal.

Ligji mbi Ndarjet Buxhetore shërben si një udhërrëfyes përmes të cilit qeveria përcakton objektivat e saj për të ardhurat, prioritetet e shpenzimeve dhe politikat fiskale për një periudhë të caktuar. Ligji mbi Ndarjet Buxhetore përgatitet zakonisht gjatë pjesës së fundit të vitit fiskal për vitin që vjen, dhe publikohet pas miratimit të tij nga Kuvendi në gazetën zyrtare të Republikës së Kosovës.¹⁷⁹

Në përgjithësi, sistemi i klasifikimit të buxhetit të Kosovës për financat publike mbetet në përputhje me standardet ndërkombëtare.¹⁸⁰ Një aspekt që ka nevojë për përmirësim është mënyra se si realizohen investimet publike shumëvjeçare nga të gjitha entitetet publike dhe mënyra se si vlerësohen në mënyrë transparente kostot dhe përfitimet para se të merren vendime për investime, për të përmirësuar planifikimin dhe shpenzimin e shpenzimeve kapitale. Për më tepër, sistemet buxhetore duhet të përfshijnë qëllime për barazinë gjinore si dhe tregues të dhënave të ndara sipas gjinive.¹⁸¹

¹⁷⁵Ligji Nr. 05/L - 007 për ndryshimin dhe plotësimin e ligjit nr. 03/L-048 për menaxhimin e financave publike dhe llogaridhënien, i ndryshuar dhe plotësuar me ligjet Nr.03/L-221, Nr.04/L-116, Nr.04/L-194 DHE Nr.05/L-063, 2016, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2524&langid=2>, qasur për herë të fundit më 27 qershor 2023.

¹⁷⁶ Shih nenin 120 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës.

¹⁷⁷ Shih ligjin nr. 03/L-048 mbi Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë, Qershor 2008, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2524&langid=2>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, pjesa IV dhe XIII.

¹⁷⁸Shih ligjin nr. 03/L-048 për Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë, Neni 61.2.

¹⁷⁹Ligji Nr. 08/L-260 për Ndarjet Buxhetore për Buxhetin e Kosovës për vitin 2024, dhjetor 2023, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=85052>, qasur për herë të fundit më 1 prill, 2024.

¹⁸⁰Shih Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, fq.13.

¹⁸¹Po aty, fq.12-13.

Sa i përket transparencës, LMFP ka përcaktuar që të dhënat financiare, të tilla si fatura, shpenzime dhe financime, si dhe dokumentacioni tjetër i paraqitur në propozimin për Buxhetin e Konsoliduar të Kosovës, duhet të jenë të disponueshme publikisht.¹⁸² Në anën tjetër, transparenca e fondeve publike është theksuar gjithashtu në Ligjin për Qasje në Dokumente Publike, i cili specifikisht përcakton se “Qasja në dokumentet publike lejohet gjithmonë, nëse: 3.1. dokumenti publik i kërkuar është i lidhur me shpenzimin e parave publike.”

Procedura e buxhetit ndodh gjatë gjithë vitit aktual. Para se të finalizohet si një projektligj buxheti dhe të paraqitet në Kuvend për miratim, që përfshin bashkëpunimin midis Ministrisë së Financave dhe organizatave buxhetore. Këto organizata dorëzojnë propozimet e tyre për buxhetin bazuar në udhëzimet dhe objektivat e përcaktuara nga Ministria e Financave.

Përderisa informacioni i ofruar në ndarjet buxhetore është i qasshëm dhe mund të analizohet në përgjithësi, të njëjtit i mungon transparenca në lidhje me detajet.¹⁸³ Procesi i buxhetit në Kosovë karakterizohet në mënyrë konsistente nga një mungesë e transparencës. Ministria e Financave, e cila koordinon procesin e buxhetit, dhe organizatat buxhetore të veçanta nuk janë transparente në publikimin e të dhënave të detajuara për buxhetin, edhe pas shpenzimeve. Për shembull, ndonëse mund të publikohet kostoja totale e një projekti të investimeve kapitale, ajo nuk shoqërohet me dokumentacion të mjaftueshëm për një analizë të thellë. Po ashtu, ndonëse është e njohur shuma totale e alokuar për pagat në sistemin e drejtësisë, nuk ka një shpërndarje të detajuar se sa shkon për Këshillin Gjyqësor, Departamentin për Krime të Rënda, ose Njësinë për Dhunën në Familje. Rrjedhimisht, një analizë e plotë dhe e saktë e detajeve të buxhetit nuk është e mundur.

Në lidhje me paratë publike, Qeveria ka treguar një mungesë të dukshme të transparencës për fondin e quajtur Fondi i Sigurisë, një fond vullnetar i krijuar nga Qeveria e Republikës së Kosovës, në të cilin qytetarët do të kishin mundësinë të kontribuonin për ushtrinë e Republikës së Kosovës. Nëpërmjet vendimit nr. 12/2022, ish-drejtori i Thesarit të Kosovës, Ahmet Ismajli, kishte klasifikuar si “Të Dhëna Konfidenciale” të gjitha informacionet lidhur me “Fondin e Sigurisë.”¹⁸⁴ Klasifikimi i këtij dokumenti u bë sipas Ligjit të Shfuqizuar mbi Klasifikimin e Informacioneve dhe Sigurimin e Qasjeve në Informacion. Ky klasifikim theksonte se “shpalosja e paautorizuar e këtyre të dhënave, veçanërisht shuma totale e mbledhur dhe numri i kontribuesve, mund të dëmtojë interesat e sigurisë të Republikës së Kosovës, në nivelin rajonal dhe përtej”¹⁸⁵, i cili nuk ishte i bazuar në fakte. Një interpretim kaq i gjerë i shkeljes së “sigurisë rajonale dhe përtej” përmes informacionit mbi shumën e

¹⁸²Shih ligjin nr. 03/L-048 për Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë, Neni 21.1.

¹⁸³ Ligjet për ndarjet buxhetore për buxhetin e Republikës së Kosovës, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2769>, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=68589>, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024.

¹⁸⁴IKD, INPO, FOL dhe YIHR-KS: Qeveria të hapë të dhënat e Fondit të Sigurisë, janar 2024, <https://klics.org/ikd-inpo-fol-dhe-yihr-ks-qeveria-te-hap-te-dhenat-e-fondit-te-sigurise/>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024.

¹⁸⁵Neni 6.1.3. Ligji Nr.03/L –178 PËR KLASIFIKIMIN E INFORMACIONIT DHE VERIFIKIMIN E SIGURISË, 2010, <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2690>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2023.

mbledhur nga një fond vullnetar është i pabazuar, sipas perspektivës së IKD-së. Për më tepër, një deklaratë e tillë është gjithashtu paradoksale, pasi të gjitha ligjet mbi Shpenzimet Buxhetore për Buxhetin e Republikës së Kosovës ofrojnë të dhëna të detajuara mbi buxhetin e përgjithshëm për Forcën e Sigurisë së Kosovës. Kështu, është paradoksale që buxheti bazë i Forcës së Sigurisë së Kosovës publikohet në detaje, ndërsa shuma e një fondi vullnetar mbetet konfidenciale.¹⁸⁶

Sa i përket kontrollit financiar, Zyra Kombëtare e Auditimit (ZKARK) vepron në Kosovë si një institucion kushtetues i pavarur. Auditori i Përgjithshëm i Republikës së Kosovës është institucioni më i lartë i kontrollit ekonomik dhe financiar.¹⁸⁷ Në lidhje me funksionimin e këtij institucioni, Kosova ka miratuar Ligjin Nr. 05/L-055 për Auditorin e Përgjithshëm dhe Zyrën Kombëtare të Auditimit të Republikës së Kosovës (LAPZKARK). Qëllimi i këtij ligji është të rregullojë organizimin, aktivitetin dhe kompetencat e Auditorit të Përgjithshëm, si dhe krijimin, organizimin dhe funksionimin e Zyrës Kombëtare të Auditimit të Republikës së Kosovës.¹⁸⁸ Zyra Kombëtare e Auditimit publikisht e publikon vazhdimisht raportet e saj të auditimit për punën e institucioneve publike të Republikës së Kosovës.¹⁸⁹

Në raportet vjetore të publikuara nga ZKARK pas auditimeve të institucioneve publike, janë raportuar shumë shkelje financiare, duke përfshirë edhe në fushën e prokurimeve publike. Këto shkelje prekin, për shembull, lidhjen e kontratave duke anashkaluar procedurat e prokurimit, dhënien e kontratave për operatorë ekonomikë që nuk kanë përmbushur kërkesat e përcaktuara në dosjen e tenderit, pagesat për punë të papërfunduara pa prova të mjaftueshme, etj. Megjithatë, IKD ka zbuluar se këto gjetje të Zyrës Kombëtare të Auditimit nuk janë ndjekur në mënyrë adekuate nga Prokuroria e Shtetit,¹⁹⁰ duke dështuar në sigurimin e llogaridhënies brenda institucioneve publike.

Një tjetër problem i identifikuar nga IKD ishte se ZKARK shpesh ka tejkaluar kompetencat e tij. Një shembull i kësaj ndërlidhet me hapat e ndërmarrë nga ZKARK gjatë auditimit të procesit të rasteve të raportuara të dhunës në familje. Duke u referuar “Performancës së Auditimit,” ZKARK ka audituar trajtimin e rasteve të dhunës në familje nga institucionet përkatëse. Kjo është bërë përmes raportit të publikuar me titull “Efektiviteti i institucioneve në trajtimin e rasteve të dhunës në familje.” Ky lloj auditimi jo-financiar i kalon kompetencat e ZKARK dhe përbën ndërhyrje në punën e KGJK-së dhe KPK-së.¹⁹¹

Përveç kësaj, qasja e ZKARK-ut në zyrat rajonale të Prishtinës dhe Pejës, të cilat ofrojnë mbrojtje dhe ndihmë për viktimat, si dhe kërkesa e saj për qasje në rastet e dhunës në familje nga Prokuroria Themelore në Prishtinë dhe Pejë, ka rrezikuar

¹⁸⁶Po aty.

¹⁸⁷Shih Nenin 136.1 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës.

¹⁸⁸Ligji Nr. 05/L-055 për Auditorin e Përgjithshëm dhe Zyrën Kombëtare të Auditimit të Republikës së Kosovës, qershor 2016, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=12517&langid=2>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, Neni 1.

¹⁸⁹

¹⁹⁰IKD, Ndjekja dhe gjykimi i korrupsionit në prokurimin publik, dhjetor 2021, <https://kli-ks.org/ndiekja-dhe-gjykimi-i-korrupsionit-ne-prokurimin-publik/>, qasur për herë të fundit më 1 Prill 2024, fq. 14

¹⁹¹IKD, Auditimi jofinanciar nga ZKARK, Dhjetor 2023, <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2023/12/Raporti-Auditimi-jofinanciar-nga-ZKA-1.pdf>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, fq.1.

hetimet dhe ka shkelur Kodin e Procedurës Penale.¹⁹² Prandaj, duke u angazhuar në aktivitete përtej auditimit të pasqyrave financiare, kjo zyrë audituese ka tejkaluar kompetencat e saj kushtetuese dhe ligjore.

Praktikat e mira

- Në përgjithësi, sistemi i klasifikimit të buxhetit në Kosovë për financat publike mbetet në përputhje me standardet ndërkombëtare.
- Legjislacioni kosovar i ka dhënë rëndësi të madhe transparencës së financave publike.
- Një institucion kushtetues i pavarur, Zyra Kombëtare e Auditimit të Republikës së Kosovës (ZKARK), kryen auditimin financiar të institucioneve publike.

Të metat

- LMFP është ndryshuar gjithsej gjashtë herë dhe nuk ka një version të konsoliduar.
- Prokurori i Shtetit nuk ka trajtuar siç duhet gjetjet e ZKARK-ut.
- Ka pasur raste kur ZKARK-u ka tejkaluar kompetencat e veta, duke minuar pavarësinë e sistemit të drejtësisë.
- Qeveria ka klasifikuar në mënyrë të kundërligjshme informacionin lidhur me "Fondin e Sigurisë."

3.1.9 Nenet 10 and 13.1 – Qasja në Informacion dhe Pjesëmarrja e Shoqërisë

E drejta për qasje në informacion është e garantuar në Kushtetutën e Republikës së Kosovës në nenin 41 dhe garanton në mënyrë specifike të drejtën e çdo individi për të pasur qasje në informacionet që mbahen nga institucionet publike, me kusht që të respektohen kufizimet e parashikuara me ligj.¹⁹³ Kjo të drejtë rregullohet më tej sipas legjislacionit specifik, veçanërisht Ligjit Nr. 06/L-081 për Qasjen në Dokumentet Publike (LQDP).¹⁹⁴ Në bazë të garancisë kushtetuese, LQDP u miratua në vitin 2019 për të ofruar një kuadër të plotë ligjor për qasjen në dokumentet publike të mbajtura nga institucionet qeveritare, agjencitë dhe organet e tjera publike. Ky ligj manifeston të drejtën kushtetuese për qasjen në informacion, duke detajuar procedurat, të drejtat dhe detyrimet që lidhen me qasjen në informacionin e mbajtur nga institucionet publike.

LQDP e definon "dokumentet publike" si çdo informacion të regjistruar në çdo format, pa marrë parasysh nëse është në formë fizike apo dixhitale, që krijohet ose mbahet nga një institucion publik gjatë kryerjes së detyrave të tij zyrtare. Prandaj, ajo përshkruan procedurat për individët për të kërkuar qasje në dokumente të veçanta publike që mbahen nga institucionet publike.

Kur marrin kërkesa për informacion, institucionet publike janë të detyruara të përgjigjen në kohë, zakonisht brenda një periudhe të caktuar nga ligji. Faktikisht, institucioni publik është i detyruar të japë një vendim për të lejuar qasjen ose për të mohuar qasjen në dokumentet publike brenda shtatë ditëve. Një vendim për të

¹⁹²Po aty.

¹⁹³Neni 41 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës.

¹⁹⁴Ligji Nr. 06/L-081 për Qasje në Dokumente Publike, 2019, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=20505&langid=2>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

arsyetuar refuzimin e ofrimit të informacionit mund të jetë i plotë ose i pjesshëm.¹⁹⁵ Ky afat mund të zgjatet për maksimumi 15 ditë të tjera nëse kërkohen një numër i madh dokumentesh, ose nëse dokumenti i kërkuar ndodhet jashtë institucionit publik.¹⁹⁶

Për më tepër, institucionet publike janë të detyruara të shpallin proaktivisht disa kategori informacioni, përfshirë strukturën e tyre organizative, funksionet, buxhetet dhe proceset e vendimmarrjes. Kjo shpallje proaktive rrit transparencën dhe u mundëson qytetarëve të kenë një kuptim më të mirë të administratës publike dhe menaxhimit të fondeve publike. Në këtë drejtim, institucionet duhet të emërojnë një zyrtar të përgjegjshëm, i cili, përveç sigurimit të aksesit, gjithashtu shërben si oficer lidhës për publikimin e të dhënave të hapura.¹⁹⁷

Ndërsa ligji mbështetë parimin e transparencës, ai gjithashtu njeh disa përjashtime dhe kufizime për të drejtën e qasjes në informacion. Kufizimi i të drejtës për t'u qasur në dokumente publike ushtrohet duke ndjekur parimin e proporcionalitetit. Informacioni mund të mbahet i fshehur nëse zbardhja e tij do të paraqiste një rrezik për sigurinë kombëtare, jetën, shëndetin, sigurinë publike, do të komprometonte hetimet e vazhdueshme, ose do të shkelte të drejtat e privatësisë së individëve, konfidencialitetin komercial, të drejtat e pronësisë intelektuale të palëve të treta, politikat shtetërore ekonomike, monetare dhe të këmbimit, dhe nëse është një dokument i klasifikuar.¹⁹⁸

Agjencia për Informacionin dhe Privatësinë (AIP) është institucioni përgjegjës për mbikëqyrjen e zbatimit të LQDP-së dhe trajtimin e ankesave, përfshirë ndihmën në përgjegjshmërinë dhe transparencën e institucioneve publike. Sipas ligjit, si një agjenci e pavarur, AIP operon lirshëm nga ndikimet e jashtme. Ajo merr masa dhe imponon gjopa në përputhje me LQDP-në.

Në këtë kuptim, Agjencia promovon LQDP-në dhe ndihmon institucionet publike në kuptimin dhe zbatimin e duhur të ligjit. Kjo përfshin ofrimin e trajnimeve, seancave informative dhe konferencave për institucionet publike, si dhe ofrimin e mbështetjes direkte përmes mendimeve këshilluese për të siguruar përputhshmërinë. Për më tepër, Agjencia lehtëson qasjen publike në këto institucione publike.¹⁹⁹

Në lidhje me mekanizmin e ankesave, aplikanti që nuk ka marrë informacionin e kërkuar mund të ankohet në Agjenci brenda pesëmbëdhjetë ditëve nga marrja e vendimit për refuzim ose vendimit për miratimin pjesor të kërkesës për qasje në informacion, ose heshtjes së institucionit publik.²⁰⁰ Në rast të refuzimit të plotë ose të pjesshëm të ankesës nga Agjencia, aplikanti mund të paraqesë një padi në gjykatën kompetente për çështje administrative brenda tridhjetë ditëve nga dita e pranimit të vendimit përfundimtar nga Agjencia.²⁰¹

¹⁹⁵Ligji Nr. 06/L-081 për Qasje në Dokumente Publike, korrik 2019, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=20505>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, Neni 12.1.

¹⁹⁶Po aty, Neni 12.3.

¹⁹⁷Po aty, Neni 9.5.

¹⁹⁸Po aty, Neni 17.2.

¹⁹⁹Neni 10 dhe 13.1 (b) i UNCAC.

²⁰⁰Shih nenin 20 të Ligjit Nr. 06/L-081 për Qasje në Dokumente Publike.

²⁰¹Shih nenin 22 të Ligjit Nr. 06/L-081 për Qasje në Dokumente Publike.

Në parim, dhe pavarësisht kufizimeve financiare dhe të stafit, Agjencia po tregon pavarësinë e saj dhe përpjekjet për ndërtimin e kapaciteteve duke trajtuar ankesat për qasjen në dokumentet publike në mënyrë të paanshme dhe efektive. Legjislacioni për qasjen në informacion është në përputhje të gjerë me kërkesat e UNCAC për raportimin publik sipas nenit 10 dhe standardet e BE-së. Megjithatë, sfida mbeten në lidhje me kapacitetin për të monitoruar nivelet e transparencës ndërmjet institucioneve publike.²⁰² Për më tepër, të dhënat e raportuara nga institucionet publike vazhdojnë të jenë të pakënaqshme si rezultat i mosplotësimit të detyrimeve zyrtare për të raportuar, si dhe mungesës së një mekanizmi të detyrueshëm që do t'i obligonte ato të raportojnë në AIP.²⁰³

Pra, në lidhje me procesin e raportimit të institucioneve publike në AIP, në vitin 2023 u regjistruan gjithsej 4,465 kërkesa për qasje në dokumente publike.²⁰⁴ Në atë vit, AIP, si autoriteti i ankesave, mori 552 ankesa nga qytetarë, shoqëria civile dhe media. Pas shqyrtimit të këtyre ankesave, AIP lëshoi 394 vendime përfundimtare, 11 vendime për gjoha administrative, 52 vendime refuzuese dhe 95 vendime miratuese.²⁰⁵

Kur bëhet fjalë për pjesëmarrjen e shoqërisë, Rregullorja (QRK) Nr. 17/2024 për Rregullat e Procedurës së Qeverisë së Republikës së Kosovës²⁰⁶ përcakton standardet për konsultimin publik, duke siguruar transparencë, përfshirje dhe përgjegjësi në procesin e hartimit të politikave dhe legjislacionit. Kjo rregullore përshkruan udhëzime të qarta për autoritetet publike që të ndjekin kur angazhohen me qytetarët, palët e interesit dhe komunitetet e prekura. Ajo thekson rëndësinë e ofrimit të informacionit të brenda kohe dhe të qasshëm, ofrimin e metodave të ndryshme të konsultimit dhe shqyrtimin e reagimeve publike në procesin e vendimmarrjes. Dispozitat e kësaj rregulloreje zbatohen për të gjitha organet publike, duke i obliguar ato të dorëzojnë dokumentet e rëndësishme për konsultim publik (në platformën online për të paktën 15 ditë të punës ose, në rastin e dokumenteve më të rëndësishme, deri në 30 ditë). Trupi propozues mund të zgjatë afatin për dorëzimin e komenteve ose të rihapë konsultimin publik në këto kushte: Nëse është e nevojshme më shumë kohë për një konsultim të thelluar për shkak të natyrës së materialit; cilësia e komenteve të marra është e pa kënaqshme për trupin propozues; janë paraqitur çështje të reja të rëndësishme që nuk ishin pjesë e konsultimit fillestar.²⁰⁷

Platforma online u lanua si mjeti kryesor për zbatimin e standardeve minimale të miratuara në procesin e hartimit të politikave. Kjo platformë shërben si pika e aksesit për të gjitha konsultimet publike të kryera nga organet publike mbi projektligje, dokumente koncepte, dokumente strategjike dhe akte të tjera që janë subjekt i konsultimeve publike, në përputhje me Rregulloren.²⁰⁸ Kur një akt ligjor specifik është subjekt i konsultimeve publike, institucioni e poston aktin në platformë për konsultim publik dhe përcakton një afat për marrjen e komenteve. Shqyrtimi i inputeve të marra

²⁰²Po aty.

²⁰³Shih Komisioni Evropian, Drejtorja e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, fq.28.

²⁰⁴Përgjigja e AIP-së ndaj kërkesës për qasje të IKD-së.

²⁰⁵Përgjigja e AIP-së ndaj kërkesës për qasje të IKD-së.

²⁰⁶Rregullorja (QRK) Nr. 17/2024 për Rregulloren e Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës, 2024, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=15036>, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024.

²⁰⁷Po aty, neni 52.

²⁰⁸ <https://konsultimet.rks-gov.net/>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024.

ndryshon në varësi të rastit; komentet ndonjëherë pranohet, megjithatë shpesh refuzohen pa justifikim. Rrjedhimisht, është mjaft e zakonshme që konsultimet publike të mos mbahen, pasi nuk ka pasoja ligjore.

Sistemi i konsultimeve publike u krijua në vitin 2016, duke avancuar dhe stabilizuar procesin e hartimit të politikave dhe përgatitjes së legjislacionit brenda Qeverisë së Kosovës. Këto standarde u avancuan më tej, veçanërisht me Rregulloren Nr. 05/2016 për Standardet Minimale për Konsultim Publik, e cila është shfuqizuar më pas nga Rregullorja (QRK) Nr. 17/2024 për Rregullat e Procedurës së Qeverisë së Republikës së Kosovës.²⁰⁹

Platforma Online për Konsultime Publike ofron një hapësirë për publikun dhe OJQ-të që të kontribuojnë përmes komenteve dhe rekomandimeve mbi politikat dhe legjislacionin e hartuar nga institucionet publike. Megjithëse kjo mundësi ekziston, në shumicën e rasteve, komentet e dorëzuara mbi projektligjet e propozuara nuk shqyrtohen ose pranohet nga ministritë përkatëse. IKD ka paraqitur komente mbi disa ligje të rëndësishme që ishin pjesë e reformave kryesore në Legjislaturën VIII, por këto komente nuk u pranuan kur disa ligje u dërguan për miratim në qeveri. Kjo përfshin komentet mbi Projektligjin për Paga në Sektorin Publik,²¹⁰ Projektligjin për Zyrarët Publik dhe Projektligjin për Byronë Shtetërore për Verifikimin dhe Konfiskimin e Pasurisë së Pajustificueshme. Në shumë raste, OJQ-të publikojnë këto komente dhe rekomandime për ndryshime në formën e raporteve publike²¹¹ dhe reagimeve publike.²¹²

Nga 54 projektligjet që kërkonin konsultime publike në vitin 2023, qeveria e realizoi këtë kërkesë në 43 prej tyre, ndërsa në 11 raste nuk e bëri. Në terma përqindjeje, qeveria e përmbushi angazhimin e saj për të përfshirë publikun në 80% të rasteve të legjislacionit të propozuar. Kështu, ekziston një mosrespektim i zbatimit të detyrimeve të lidhura me përfshirjen e publikut në procesin legjislativ.²¹³ Shkelja e proceseve të kërkuara për konsultime publike dëmton rregullat e Kosovës dhe standardet e qeverisjes së mirë. Megjithatë, në krahasim me vitin e kaluar, monitorimi i IKD-së tregon një rritje të pjesëmarrjes publike në konsultimet publike. Ky përmirësim i

²⁰⁹Rregullorja (QRK) Nr. 05/2016 mbi Standardet Minimale për Procesin e Konsultimeve Publike, 2016, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=15036>, qasur për herë të fundit më 12 gusht 2024. Shënim: Kjo Rregullorja ka qenë në fuqi deri më 28 qershor 2024, kur ka hyrë në fuqi Rregullorja Nr. 17/2024 PËR RREGULLAT E PUNËS SË QEVERISË SË REPUBLIKËS SË KOSOVËS, në të cilën rregullore janë inkorporuar dispozitat që kanë të bëjnë me konsultimet publike. Shih Rregulloren Nr. 17/2024 për Rregulloren e Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës, 2024, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=92322>, qasur për herë të fundit më 12 gusht 2024.

²¹⁰Konsultimet Publike, Projektligji për Pagat në Sektorin Publik, 2022, <https://konsultimet.rks-gov.net/viewConsult.php?ConsultationID=41547>, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024.

²¹¹IKD, Konfiskimi i pasurisë së pajustificueshme: problemet juridike të projektligjit aktual, <https://kli-ks.org/konfiskimi-i-pasurise-se-pajustificueshme-problemet-juridike-te-projektligjit-aktual/>; IKD, Projektligji për pagat në sektorin publik, <https://kli-ks.org/27585/>; IKD, Analiza e Projektligjit për ndryshimin dhe plotësimin e Kodit Penal dhe Kodit të Procedurës Penale, <https://kli-ks.org/masat-represive-per-mbrojtjen-e-grave/>, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024.

²¹²IKD dhe FOL: Projektligji i ri, politizimi objektiv i Këshillit Prokurorial të Kosovës, <https://kli-ks.org/ikd-dhe-fol-projektligji-i-ri-politizim-objektiv-i-keshillit-prokurorial-te-kosoves/>, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024.

²¹³IKD, Prioritetet që vazhdojnë të mos arrihen, mars 2024, <https://kli-ks.org/prioritetet-qe-vazhdojne-te-mos-arrihen/>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, fq. 19.

atribuohet gjithashtu shumë publikimeve nga shoqëria civile që promovojnë transparencën në procesin legjislativ.²¹⁴

Kushtetuta e Kosovës garanton mekanizma që, përveç institucioneve qendrore si Qeveria, Presidenti dhe Kuvendi, i lejojnë qytetarët të nisin politika dhe të angazhohen në politikë për dobinë e vendit. Kushtetuta, në Nenin 79 [“Nisma Legjislative”], parashikon të drejtën e nismës legjislative. Ndër të tjera, kjo e drejtë mund të ushtrohet nga një grup prej të paktën 10,000 qytetarësh. Realizimi i kësaj të drejte rregullohet më tej nga Ligji Nr. 04/L-025 për Nismat Legjislative (LNL), i cili i dedikon një kapitull të veçantë nismave legjislative nga qytetarët.

Sipas LNL-së, [nenet 10-19], ka tre faza për zbatimin e një nisme legjislative, secila prej të cilave përfshin një grup masash: iniciimi i iniciativës legjislative, zhvillimi dhe veprimet pas dorëzimit të iniciativës legjislative në Kuvendin e Kosovës.²¹⁵ Në praktikë, nisma të tilla janë të rralla për shumë arsye. Njëra prej tyre është mungesa e shpjegimeve dhe informacionit publik mbi procedurën, qasjen dhe metodën që duhet të ndjekin për të garantuar pjesëmarrjen direkte të qytetarëve në hartimin e politikave.²¹⁶ Në lidhje me këtë, Instituti i Kosovës për Drejtësi, në bashkëpunim me Forumin për Transparencën Parlamentare të Kuvendit të Republikës së Kosovës, ka publikuar Doracakun për Nismat Legjislative për Qytetarë, i cili shpjegon hap pas hapi mënyrën se si zhvillohen këto nisma.²¹⁷

Organizatrat joqeveritare (OJQ-të) kontribuojnë vazhdimisht në përmirësimin e legjislationit gjatë fazës së hartimit të tij. Megjithëse marrin pjesë në grupet e punës dhe japin kontribute përmes komenteve ose rekomandimeve, përfshirë në Strategjinë Kundër Korrupsionit, Qeveria shpesh e injoron këtë ndihmë. Kjo është e dukshme nga numri i lartë i ligjeve të shpallura të pavlefshme nga Gjykata Kushtetuese, pavarësisht analizave paraprake nga IKD dhe organizata të tjera. Përveç injorimit të vazhdueshëm, OJQ-të ndonjëherë përballen me sulme dhe akuzat direkte nga aktorë politikë.²¹⁸

Në lidhje me mediat, industria e medias në Kosovë është e ndjeshme ndaj presioneve financiare dhe politike për shkak të mungesës së qëndrueshmërisë financiare dhe mungesës së transparencës në pronësi dhe financim. Financimi i transmetuesve publikë mbështetet në buxhetin publik, ndërsa mediat private mbështeten në reklamat ose në mbështetje nga donatorët në rastin e mediave të regjistruara si OJQ. Të tilla presione ishin të pranishme gjithashtu në forma të ndryshme në lidhje me Komisionin e Pavarur të Medias (KPM). KPM është në teori një organ i pavarur që licencon

²¹⁴IKD, mungesa e transparencës minimale, përballë premtimit për transparencë radikale, 2023, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2023/12/Mungesa-e-transparences-minimale-perballe-premtimit-per-transparence-radikale.pdf?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMATAAR1ltX_3QWcU0kHm-E_qVYYngAl_icbV-w9BM7MWyRGqF6_SqybTeX-8OVI_qy0j07Nvv qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024, fq. 13.

²¹⁵Ligji Nr. 04/L-025 për Nismat Legjislative, 2010, <https://qzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2776>), qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, Neni 20, par 1.

²¹⁶Po aty.

²¹⁷Diaracak - Nismat Legjislative për Qytetarë, shtator 2023, <https://kli-ks.org/doracak-nismat-legjislative-per-qytetare/>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024.

²¹⁸Koha, Organizatat e shoqërisë civile dënojnë deklaratën e ministrit Murati, 2024, <https://www.koha.net/arberi/418487/organizata-te-shoqerise-civile-denojne-deklaraten-e-ministrit-murati>, qasur për herë të fundit më 10 korrik. 2024.

transmetuesit publikë dhe privatë, përcakton dhe zbaton politikën e transmetimeve, dhe rregullon të drejtat, detyrimet dhe përgjegjësitë e personave fizikë dhe juridikë që ofrojnë shërbime mediatike audio dhe audiovizuale, por ka hasur shumë probleme në ushtrimin e funksioneve të tij. Për shembull, KPM ishte kryesisht jo-funksional nga 16 tetori 2022 deri më 24 maj 2023, për shkak të paftësisë së Kuvendit të Kosovës për të emëruar një anëtar të ri të bordit për shkak të mungesës së kuorumit.

Pavarësia e KPM-së është e parashikuar nga Kushtetuta dhe Ligji Nr. 04/L-44 për Komisionin e Pavarur të Mediave (LKPM), i cili rregullon më tej kompetencat e këtij organi. Ligji i LKPM-së ka hyrë në fuqi në vitin 2012 për të promovuar zhvillimin e një tregu të qëndrueshëm të shërbimeve mediatike audiovizuale. Megjithatë, ligji nuk përputhet me nevojat e tregut mediatik dhe kërkon përditësim të mëtejshëm. Raporti i Komisionit Evropian për Kosovën nga viti 2023 thekson gjithashtu nevojën për miratimin e Ligjit të Ri për KPM-në, në një proces që duhet të jetë gjithëpërfshirës dhe transparent, me konsultime të rëndësishme me palët kryesore të interesit, dhe duke e përshtatur ligjin me Direktivat për Shërbimet Mediatike Audiovizuale të Bashkimi Evropian.²¹⁹ Pavarësisht statusit të pavarur të këtij institucioni në garantimin e diversitetit të medias në Kosovë, ekzistojnë rrethana që mund të ndikojnë në pluralizmin e medias.²²⁰ Me tërheqjen e licencës së biznesit për një transmetues privat të madh, janë ngritur së fundmi shqetësime serioze nga organizatat ndërkombëtare²²¹ dhe organizatat dhe raportet lokale,²²² përfaqësuesit diplomatikë²²³ dhe media.²²⁴ Pasi janë ndjekur procedurat ligjore, Gjykata ka vendosur për një masë të përkohshme në favor të transmetuesit privat dhe pritet të vendosë mbi meritat e çështjes.²²⁵ Aktualisht,

²¹⁹Shih Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, fq. 96.

²²⁰ Betimi për Drejtësi, Përfundimisht Klan Kosovës ii pezullohet certifikata e biznesit, mund të ankohet në gjykatë, <https://betimiperdrejtesi.com/perfundimisht-klan-kosoves-i-pezullohet-certifikata-e-biznesit-mund-te-ankohet-ne-gjykate/>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

²²¹ Organizatat ndërkombëtare si: ARTICLE 19 Europe, Qendra Evropiane për Lirinë e Shtypit dhe Medias (ECPMF), Federata Evropiane e Gazetarëve (EFJ), Instituti Ndërkombëtar i Shtypit (IPI), OBC Transeuropa (OBCT), Rrjeti i Gazetarëve të Sigurt, Reporterët pa Kufi (RSF), shih linqet për më shumë: <https://sinjali.com/cpi-per-rastin-e-klanit-hegja-e-certifikates-se-biznesit-eshte-mase-eksteme-ky-lloj-kercenimi-duhet-te-shmanget/>; <https://www.ecpmf.eu/klan-kosova-media-freedom-threat/>; https://twitter.com/EUKosovo/status/1669628563635445760?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Eetweetembed%7Ctwterm%5E1669628563635445760%7Ctwgr%5Efed10f955c45b9daf4ed2445ef4c0d1628964947%7Ctwcon%5Es1_c10&ref_url=https%3A%2F%2Fbetimiperdrejtesi.com%2Fkpm-klan-kosova-ne-afat-prej-30-ditesh-te-plotesoje-dokumentacionin-e-nevojshem-per-mbajtjen-e-licences-se-transmetimit-2%2F; <https://klankosova.tv/organizatat-nderkombetare-per-lirine-e-medias-pershendesin-vendimin-e-komerciales-per-klan-kosoven/>, last accessed on June 28, 2024.

²²²Shih Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, fq. 33;

²²³Shih linkun:
https://twitter.com/GermanAmbKOS/status/1669615626011254786?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Eetweetembed%7Ctwterm%5E1669615626011254786f4ed2445ef4c0d1628964947%7Ctwcon%5Es1_c10&ref_url=https%3A%2F%2Fbetimiperdrejtesi.com%2Fkpm-klan-kosova-ne-afat-prej-30-ditesh-te-plotesoje-dokumentacionin-e-nevojshem-per-mbajtjen-e-licences-se-transmetimit-2%2F, aksesuar për herë të fundit më 28 qershor 2024.

²²⁴Shih linkun: <https://www.gazetaexpress.com/hegja-e-licences-per-klan-kosoven-nxierr-gazetaret-ne-shesh/>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

²²⁵Betimi për Drejtësi, Shkalla e dytë e Komerciales refuzon ankesën e MINT, vërtetohet vendimi i shkallës së parë në rastin "Klan Kosova", 2023, <https://betimiperdrejtesi.com/shkalla-e-dyte-e-komerciales-refuzon-ankesen-e-mint-vertetohet-vendimi-i-shkalles-se-pare-ne-rastin-klan-kosova/>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

më 11 korrik 2024, Ligji për KPM-në u miratua pavarësisht kundërshtimeve nga shoqëria civile, media dhe raporti i ekspertëve të Këshillit të Evropës, i cili gjeti se shumica e ligjit nuk i përmbush standardet evropiane. Për më tepër, miratimi i këtij ligji nga Shoqata e Gazetarëve të Kosovës konsiderohet si një goditje ndaj lirisë së medias dhe një përpjekje për të disiplinuar dhe kontrolluar atë.²²⁶

Nga analiza e këtij Ligji, IKD ka gjetur se pavarësia e garantuar me kushtetutë për një institucion si KPM-ja po minohet nga varësia e saj ndaj partisë në pushtet. Kjo qasje është e rrezikshme dhe i minon drejtpërdrejt vlerat dhe parimet e demokracisë të përcaktuara në Kushtetutën e Kosovës. Procesi rreth miratimit të Ligjit mbi KPM-në tregon se miratimi i tij ishte qartë vullnet i njëanshëm i partisë në pushtet, pasi opozita, partnerët ndërkombëtarë, media dhe shoqëria civile nuk e mbështetën këtë Ligj. Për më tepër, ka pasur dështim në respektimin e detyrimeve lidhur me zbatimin e standardeve minimale për konsultimin publik mbi një projektligj kaq të rëndësishëm për demokracinë dhe lirinë e medias në Kosovë. Ligji për KPM-në ishte i paraprirë nga një sulm të papranueshëm nga Kuvendi ndaj KPM-së, duke përfshirë një fushatë të paprecedentë që nga shpallja e pavarësisë, ku figura nga partia në pushtet inicuan një fushatë të orkestruar kundër Kryetarit dhe anëtarëve të KPM-së, duke i akuzuar për tradhti dhe duke përdorur gjuhë të tjera të papërshtatshme ndaj një mekanizmi kushtetues të pavarur. Ligji duket se vazhdon këtë qasje ndaj KPM-së duke e politizuar plotësisht këtë institucion kushtetues të pavarur. KPM-ja është një institucion kushtetues i pavarur dhe ka rëndësi të madhe për demokracinë dhe lirinë e medias në Kosovë. Për të funksionuar në mënyrë adekuate si një institucion kushtetues i pavarur, KPM-ja duhet të gëzojë pavarësinë e saj ligjore dhe praktike. Nevoja për të ruajtur këtë pavarësi është konfirmuar nga jurisprudenca e Gjykatës Kushtetuese dhe Direktiva e Shërbimeve Audiovizive të Bashkimi Evropian.²²⁷

Ligji për KPM-në e shkatërron plotësisht pavarësinë kushtetuese të këtij institucioni, duke e shndërruar atë në një organ të varur nga Kuvendi dhe të lehtë për t'u ndikuar nga Qeveria. Sipas Ligjit, anëtarët e KPM-së zgjidhen përmes një procedure të udhëhequr nga një Komision Parlamentar, ndërsa votimi i tyre bëhet me shumicë të thjeshtë të deputetëve të pranishëm dhe që votojnë. Këto dispozita garantojnë një proces të lehtë për partinë që mban shumicën në Kuvend për të politizuar përbërjen e KPM-së. Nga ana tjetër, Ligji për KPM-në gjithashtu lejon Kuvendin të shkarkojë anëtarët e KPM-së kur Komisioni Parlamentar humbet besimin në ta. Këto kritere i mundësojnë shumicës parlamentare të ndryshojë përbërjen e KPM-së në çdo kohë. Kjo situatë vendos presion të vazhdueshëm mbi të gjithë anëtarët e këtij institucioni. Roli i Kuvendit në KPM shkon deri në nivelin e përzgjedhjes së Kryetarit të tij, ndonëse ky nuk është rast i ngjashëm me institucionet e tjera kolegjiale dhe ndonëse kompetenca e KPM-së për të zgjedhur Kryetarin e saj është një kompetencë natyrale e një institucioni kolegjial. Kjo qasje e re në ligj e devalvon plotësisht garantimin kushtetues të pavarësisë funksionale të KPM-së duke i hequr kompetencat këtij

²²⁶AGK, miratimi i ligjit të KPM-së: goditje ndaj lirisë së mediave dhe përpjekje për disiplinim dhe kontroll të tyre, 2024, <https://www.agk-ks.org/lajmet/agk-miratimi-i-ligjit-per-kpm-ne-qoditje-ndaj-lirise-se-medies-dhe-tentim-per-disiplinim-e-kontroll-te-tyre/>; shih gjithashtu vëzhgimet kryesore, <https://agk-ks.org/lajmet/kuvendi-te-permiresoje-projektligjin-per-kpm-ne-pas-qortimit-te-ashper-nga-ana-e-keshillit-te-europes/>, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024.

²²⁷Shih IKD, "Politizimi i KPM-së", korrik 2024, <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2024/07/Raporti-Politizimi-i-KPM-se-Analize-e-Ligjit-per-Komisionin-e-Pavarur-te-Mediave-1.pdf>, qasur për herë të fundit më 12 gusht 2024.

institucioni të pavarur dhe duke i deleguar ato tek deputetët e partisë në pushtet ose koalicionit me shumicë në Kuvendin e Kosovës. Kjo metodë e rregullimit e bën KPM-në të ndjeshme dhe të prirur ndaj ndikimeve.²²⁸

Gazetaria investiguese luan një rol shumë të rëndësishëm në luftën kundër korrupsionit. Vetëm gjatë vitit 2023, një anëtar i Këshillit Prokurorial të Kosovës (KPK) dhe drejtori ekzekutiv i Shoqatës së Avokaturës së Kosovës u shkarkuan në lidhje me raste korrupsioni,²²⁹ dhe u hapën hetime ndaj një ish-prokurori të shtetit²³⁰ për shkak të dyshimeve për një vepër penale të ryshfetit. Pavarësisht kontributit të tyre pozitiv në parandalimin e korrupsionit, gazetarët investigativë janë të ekspozuar ndaj shumë sulmesh dhe kërcënimesh, të cilat vijnë nga subjektet e gazetarisë investiguese.²³¹ Shqetësime të vazhdueshme përfshijnë gjithashtu sulmet e përhershme nga zyrtarët ndaj mediave, duke përdorur gjuhë nxitëse që shkakton urrejtje dhe inkurajon sulmet ndaj gazetarëve dhe mediave në Kosovë.²³²

Përmes hulumtimeve dhe pjesëmarrjes aktive në konsultimet publike dhe proceset e monitorimit, shoqëria civile luan një rol kyç në identifikimin e problemeve, praktikave të këqija dhe mosrespektimit të rregullave, dhe ndihmon në rritjen e ndërgjegjësimit të publikut të gjerë. Përmes programeve specifike për drejtësinë dhe luftën kundër korrupsionit, këto aktivitete integrohen në një strategji të gjithanshme me qëllim avancimin e drejtësisë në Kosovë. Kjo përfshin forcimin e sundimit të ligjit dhe përmirësimin e qasjes së qytetarëve në drejtësi. Përfshirja e shoqërisë civile dhe përmirësimi i bashkëpunimit dhe koordinimit ishin objektiva kyçe për Qeverinë gjatë miratimit të Strategjisë për Sundimin e Ligjit 2021-2026. Kjo strategji parashikoi një qasje konstruktive dhe pjesëmarrje efektive të shoqërisë civile në monitorimin e institucioneve publike. Qeveria krijoi Këshillin për Bashkëpunimin e Qeverisë me Shoqërinë Civile²³³ si një Këshill të përbashkët për monitorimin efektiv të zbatimit të strategjisë për bashkëpunimin ndërmjet qeverisë dhe shoqërisë civile.²³⁴ Qëllimi kryesor i krijimit të këtij kuadri institucional, ligjor dhe buxhetor është të mundësojë një shoqëri civile më të aftë dhe të angazhuar për të marrë pjesë në zhvillimin e

²²⁸Po aty.

²²⁹Shihni emisionin investigativ: <https://www.youtube.com/watch?v=zbGdZdQTkoA>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

²³⁰Betimi për Drejtësi, Prokuroria po heton ish-prokurorin Biraj për ryshfet, bazuar në paragrafin që parasheh dënim më të ulët, <https://betimiperdrejtesi.com/prokuroria-po-e-heton-ish-prokurorin-biraj-per-ryshfet-bazuar-ne-paragrafin-qe-parasheh-denim-me-te-ulet/>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

²³¹Betimi për Drejtësi, "Arrestohet i dyshuari se kërcënoi me vrasje gazetarin dhe kameramanin e "Betimi për Drejtësi", korrik 2023, <https://betimiperdrejtesi.com/arrestohet-i-dyshuari-se-kercenoi-me-jete-gazetaren-dhe-kameramanin-e-betimit-per-drejtesi/>, qasur për herë të fundit më 1 Prill 2024.

²³²AJK: Gjuha e rrezikshme e ministrit Sveçla ndaj gazetarëve, 2023, <https://www.evropaelire.org/a/agk-demon-reagimin-e-ministrit-svecla-ndaj-mediave/32504880.html>; AGK, gjuhë e papranueshme për mediat e këshilltarit të presidentit, Blerim Vela, 2021, <https://agk-ks.org/lajmet/agk-e-papranueshme-gjuha-ndaj-mediave-e-keshilltarit-te-presidentes-blerim-vela/>; <https://frontonline.net/agk-gjuha-e-sami-kurteshit-ndaj-qazetareve-shume-e-rrezikshme-dhe-e-papranueshme/>, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024.

²³³Këshilli për Bashkëpunim të Qeverisë me Shoqërinë Civile, <https://kryeministri.rks-gov.net/en/the-office-of-prime-minister/council-for-cooperation-of-the-government-with-civil-shoqeri/>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

²³⁴ [Strategjia Qeveritare për Bashkëpunim me Shoqërinë Civile 2019-2023](https://zqm.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/Strategjia%20ne%20tri%20gjuhe.pdf), <https://zqm.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/Strategjia%20ne%20tri%20gjuhe.pdf>, last accessed on June 28, 2024.

legjislacioni më të mirë, shërbimeve publike të përmirësuara dhe monitorimin më efikas të zbatimit të reformave politike. Përveç disa përparimeve në procesin e konsultimit publik, nuk ka pasur zhvillime të rëndësishme në zbatimin e Strategjisë së Qeverisë për Bashkëpunimin me Shoqërinë Civile 2019-2023. Këshilli për Bashkëpunimin e Qeverisë me Shoqërinë Civile është përgjegjës për këtë mungesë progresi, pasi nuk është mbledhur që nga viti 2022.²³⁵

Në përgjithësi, përpjekjet e autoriteteve publike për të përfshirë publikun në proceset e vendimmarrjes janë të nevojshme dhe duhet të rriten më tej, sipas kërkesave të Nenit 13.1 të UNCAC. Për më tepër, akterët politikë duhet të tregojnë një qasje më konstruktive ndaj organizatave joqeveritare që ushtrojnë një rol mbikëqyrës.

Praktikat e mira

- Legjislacioni mbi qasjen në informacion është përgjithësisht në përputhje me standardet e BE-së dhe praktikat ndërkombëtare më të mira.
- Është krijuar një autoritet apelimi për shqyrtimin e ankesave në fushën e qasjes në dokumentet publike.
- Legjislacioni aktual u jep qytetarëve të drejta të barabarta për të angazhuar në politikë përmes iniciativave legjislative.
- Shoqëria civile është kryesisht aktive në monitorimin dhe proceset e hartimit të politikave të institucioneve publike.

Të metat

- Institucionet publike po dështojnë në përmbushjen e detyrimeve që dalin nga legjislacioni për qasjen në dokumentet publike.
- Ka një mosrespektim të zbatimit të detyrimeve për të realizuar konsultime publike në procesin legjislativ.
- Është vërejtur presion financiar dhe politik mbi industrinë e medias dhe organizatat joqeveritare.
- Komisioni i Pavarur i Medias ka hasur shumë probleme funksionale që kanë ndikuar në procesin e vendimmarrjes.
- Akterët politikë sulmojnë median duke përdorur gjuhë nxitëse që shkakton urrejtje dhe inkurajon sulmet ndaj gazetarëve, mediave dhe OJQ-ve.
- Qeveria injoron rekomandimet e OJQ-ve gjatë procesit të hartimit të legjislacionit të brendshëm.

3.1.10 Neni 11 – Gjqësori dhe Shërbimet e Prokurorisë

Ndarja e pushteteve është një parim themelor i nivelit më të lartë kushtetues, i shprehur në Kushtetutën e vendit, dhe si i tillë është i pa diskutueshëm. Kushtetuta e Republikës së Kosovës ka një kapitull të dedikuar për tre degët e pushtetit: ekzekutiv, legjislativ dhe gjyqësor.²³⁶ The principles, duties, and responsibilities are defined in the Constitution, which includes control and balance mechanisms to avoid "interference", "dependency" and "subordination" that would affect the independence of one of the three branches of power.

²³⁵Shih Komisioni Evropian, Drejtorja e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, fq.11.

²³⁶Neni 4 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës.

Rrjedhimisht, pushteti gjyqësor është “i veçantë, i pavarur dhe ushtrohet nga gjykatat.”²³⁷ Ky përcaktim ndalon entitetet jo-gjyqësore nga ushtrimi i funksionit gjyqësor, duke siguruar kështu sigurinë ligjore dhe duke lejuar interpretimin përfundimtar nga gjykatat, jashtë ndikimit të pushteteve të tjera. Kushtetuta e Republikës së Kosovës gjithashtu e ka përcaktuar Këshillin e Prokurorisë së Kosovës dhe Prokurorin e Shtetit si institucione kushtetuese të pavarura.²³⁸

Pushteti gjyqësor ushtrohet nga gjykatat, me Gjykatën Supreme si autoritetin më të lartë gjyqësor në të gjithë territorin e Republikës së Kosovës.²³⁹ Prokurori i Shtetit është një institucion i pavarur me autoritet dhe përgjegjësi për ndjekjen penale të personave të akuzuar për kryerjen e akteve penale dhe akteve të tjera të përcaktuara nga ligji. Këshilli Gjyqësor i Kosovës (KGJK) dhe Këshilli Prokurorial i Kosovës (KPK) janë, për rrjedhojë, institucione kushtetuese, organizimi dhe funksionimi i të cilave janë të përcaktuara nga Kushtetuta dhe ligjet e tyre përkatëse. Ligji për Këshillin Prokurorial të Kosovës u miratua në vitin 2010²⁴⁰ dhe u ndryshua dhe plotësua dy herë: njëherë në vitin 2012²⁴¹ dhe në vitin 2015.²⁴²

Ligji për Gjykatat²⁴³ dhe Ligji për Prokurorin e Shtetit,²⁴⁴ i cili hyrëi në fuqi në janar 2013 (tani i shfuqizuar nga Ligji Nr. 08/L-167 për Prokurorin e Shtetit)²⁴⁵, bëri një ristrukturim dhe reformë të rëndësishme të sistemit gjyqësor të Kosovës, i cili tani përbëhet nga gjykatat gjykatat dhe zyrat e prokurorisë themelore, Gjykata e Apelit dhe Prokuroria e Apelit, Prokuroria Speciale e Republikës së Kosovës dhe Gjykata Supreme/Zyra e Kryeprokurorit të Shtetit, si dhe degë brenda fushës së juridiksionit të gjykatave themelore.

Sistemi prokurorial në Kosovë përbëhet nga Zyra e Kryeprokurorit të Shtetit në Prishtinë si instanca më e lartë e institucionit të Prokurorisë së Shtetit, me kompetencë në të gjithë territorin e Republikës së Kosovës; Prokuroria e Apelit, e cila përbëhet nga Departamenti i Përgjithshëm, Departamenti për të Mitur dhe Departamenti i Prokurorisë për Krime të Rënda; Prokuroria Speciale e Republikës së Kosovës (PSRK), si një organ prokurorial i specializuar me juridiksion në të gjithë territorin e Republikës së Kosovës; dhe Zyrat e Prokurorisë Themelore që përfshijnë të njëjtët departamente të përmendur më lart. Megjithatë, për trajtimin e rasteve të korrupsionit, shqyrtohen dy nivele të prokurorisë: Prokuroria Speciale e Republikës së Kosovës, e cila ka juridiksion territorial në të gjithë Republikën e Kosovës, dhe Departamentet për Krime të Rënda të shtatë Zyrave të Prokurorisë Themelore.

²³⁷Po aty.

²³⁸Shih Nenin 109 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës.

²³⁹Po aty, Neni 103, par. 2

²⁴⁰Ligji Nr.03/L-224 për Këshillin Prokurorial të Kosovës, i publikuar në Gazetën Zyrtare të Republikës së Kosovës (Nr.83/2010) më 29.10.2010.

²⁴¹Ligji nr. 04/l-115 për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjeve lidhur me përfundimin e Mbikëqyrjes Ndërkombëtare të Pavarësisë së Kosovës, i publikuar në Gazetën Zyrtare të Republikës së Kosovës (Nr. 25/2012) më 07.09.2012.

²⁴²Ligji nr. 05/l -035 për Ndryshimin dhe Plotësimin e ligjit nr. 03/l-224 për Këshillin Prokurorial të Kosovës, i publikuar në Gazetën Zyrtare të Republikës së Kosovës (Nr. 17/2015) më 30.06.2015.

²⁴³Ligji Nr. 06/L-054 për Gjykatat, 2018, <https://qzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18302>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

²⁴⁴Ligji Nr.03/L-225 për Prokurorin e Shtetit, 2010, <https://qzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2710>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

²⁴⁵Po aty. .

Ligji Nr. 08/L-168 për Prokurorinë Speciale hyri në fuqi në dhjetor të vitit 2023. Ky Ligj përkufizon korrupsionin e nivelit të lartë²⁴⁶ dhe parashikon që një departament i veçantë do të funksionojë për hetimin e korrupsionit dhe krimeve financiare.²⁴⁷ Ligji gjithashtu ka përcaktuar juridiksionin e veçantë të kësaj prokurorie për të trajtuar krimet e korrupsionit të profilit të lartë,²⁴⁸ përfshirë juridiksionin mbi rastet e veprave penale të korrupsionit, të cilat nuk përmbushin elementet e korrupsionit të nivelit të lartë.²⁴⁹ Ndërkohë, rastet e tjera trajtohen nga Departamentet për Krime të Rënda të shtatë Zyrave të Prokurorisë Themelore. Këto Departamente funksionojnë si departamente të përgjithshme dhe kështu nuk kanë njësi speciale për trajtimin e rasteve të korrupsionit. Një përjashtim nga kjo është Zyra e Prokurorisë Themelore në Prishtinë, brenda së cilës operon Njësia për Krime Ekonomike dhe Korrupsion.²⁵⁰

Pavarësisht masave ligjore të miratuara për të ruajtur pavarësinë e sistemit gjyqësor dhe të shërbimit të prokurorisë, në përputhje me standardet ndërkombëtare, veçanërisht Nenin 11 të UNCAC, Kosova vazhdon të përballet me sfida në zbatimin efektiv të këtyre masave. Këto sfida janë veçanërisht të dukshme në përpjekjet për të përmirësuar integritetin dhe llogaridhënien në parandalimin e korrupsionit në sistemin gjyqësor dhe në shërbimin e prokurorisë.

Prokuroria e Shtetit aktualisht funksionon me një Kryeprokuror të Përkohshëm. Pas përfundimit të mandatit të Kryeprokurorit të Shtetit në prill 2022, KPK filloi procesin e përzgjedhjes së kandidatit për propozim për Presidentin për dekretim si Kryeprokuror i Shtetit. KPK përfundoi procesin e përzgjedhjes me shkelje procedurale dhe defekte të identifikuara nga shoqëria civile gjatë monitorimit të këtij procesi.²⁵¹ Mungesa e dukshme e integritetit në këtë proces ka qenë një nga arsyet kryesore që shoqëria civile²⁵² dhe partnerët ndërkombëtarë, si Bashkimi Evropian, Shtetet e Bashkuara të Amerikës dhe Gjermania,²⁵³ kanë kërkuar që procesi të rikthehet në pikën e nisjes.

Gjatë këtij procesi, është hasur trajtim të pabarabartë të kandidatëve, konkretisht një qasje preferenciale për disa kandidatë. Mungesa e një intervistë të strukturuar gjithashtu ka qenë një faktor kontribues. Sa i përket integritetit të kandidatëve, ishte befasuese që paneli i vlerësimit bëri vetëm pyetje të përgjithshme, duke lejuar kandidatët të përcaktonin dhe adresonin situatat që ata besonin se komprometonin integritetin e tyre sipas dëshirës së tyre. Në rastin e kandidatëve të zgjedhur si

²⁴⁶Ligji Nr. 08/L-168 për Prokurorinë Speciale, maj 2023, <https://md.rks.gov.net/desk/inc/media/8897DAD4-3E5E-460D-A1DC-87A6C9100765.pdf>, qasur për herë të fundit më, 2024, Neni 3.1.1.4.

²⁴⁷Po aty, neni 4.3.3.4.

²⁴⁸Po aty, neni 9.1.1.14.

²⁴⁹Po aty, neni 10.

²⁵⁰Njësiti për Krime Ekonomike dhe Korrupsion, <https://prokuroria-rks.org/psh/prokurorit-themelore/60/njsiti-pr-krime-ekonomike-dhe-korrupsion>.

²⁵¹IKD, GLPS, FOL, "Integriteti i procesit të përzgjedhjes së kryeprokurorit të shtetit", mars 2022, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2022/03/KLI-GLPS-FOL_Raporti-Final_Procesi-per-Kryeprokuror-te-Shtetit-1.pdf, qasur për herë të fundit më 10 mars 2024.

²⁵²Po aty, fq. 17.

²⁵³Betimi për Drejtësi, Ambasadori Hovenier sërish kërkon një proces të drejtë, transparent dhe meritore në përzgjedhjen e Kryeprokurorit të ri, 2024, <https://betimiperdrejtesi.com/ambasadori-hovenier-serish-kerkon-proces-te-drejte-transparent-dhe-meritor-ne-perzgjedhjen-e-kryeprokurorit-te-ri/>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

kryeprokuror përmes këtij konkursi, paneli i vlerësimit nuk e shqyrtoi përzgjedhjen e tij të mëparshme si kreu i Prokurorisë Speciale, pavarësisht një konflikti të mundshëm të interesit. Gjithashtu, ai nuk është sfiduar për ankimin penal të paraqitur nga APK-ja ose akuzat e prokurorisë ndaj tij për ndërhyrje në rastin e veteranëve. Kjo çon në përfundimin se paneli dështoi të merrte sqarime të përshtatshme nga kandidatët në lidhje me dyshimet e ngritura publikisht.²⁵⁴

Presidentja e Republikës së Kosovës nuk e dekretoi kandidatin e përzgjedhur nga KPK.²⁵⁵ Megjithatë, KPK po tregon mungesë vullneti për një proces meritot dhe me integritet të padiskutueshëm për përzgjedhjen e kandidatit të ardhshëm, pasi nuk ka marrë ende hapat e nevojshëm. Ndërkohë, kandidati i refuzuar nga Presidentja për Kryeprokuror të Shtetit u emërua nga KPK për një mandat të dytë si kreu i Prokurorisë Speciale të Republikës së Kosovës.²⁵⁶ Shoqëria civile dhe partnerët ndërkombëtarë janë kritikë ndaj këtyre veprimeve, duke pretenduar se vetë procesi nuk korrespondon me integritetin e pritur të sistemit prokurorial.²⁵⁷

Sa i përket llogaridhënies, sistemi i llogaridhënies për prokurorët dhe gjyqtarët aktualisht rregullohet nga Ligji Nr. 06/L-057 për Përgjegjësinë Disiplinore të Gjyqtarëve dhe Prokurorëve. Sipas këtij ligji, ankesat ndaj gjyqtarëve shqyrtohen fillimisht nga Presidenti i gjykatës përkatëse, ndërsa ato ndaj prokurorëve shqyrtohen fillimisht nga Kryeprokurorët. Ankesat e miratuara më pas i dërgohen grupeve hetimore të krijuara nga KPK dhe KGJK deri në shpalljen e vendimit përfundimtar nga këto dy këshilla. Palët kanë të drejtë të apelojnë këto vendime në Gjykatën Supreme të Republikës së Kosovës.²⁵⁸

Kodi i ri i etikës dhe sjelljes profesionale për Prokurorët ka hyrë së fundmi në fuqi.²⁵⁹ Kodi është i bazuar në Parimet Themelore të Kombeve të Bashkuara mbi Pavarësinë e Sistemit Gjyqësor (1985).²⁶⁰ Kodi është gjithashtu i bazuar në Udhëzuesin e Kombeve të Bashkuara për Rolën e Prokurorëve²⁶¹ dhe në Rekomandimin e

²⁵⁴IKD, GLPS, FOL, "Integriteti i procesit të përzgjedhjes së kryeprokurorit të shtetit", 2022, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2022/03/KLI-GLPS-FOL_Raporti-Final_Procesi-per-Kryeprokuror-te-Shtetit-1.pdf, qasur për herë të fundit më 12 gusht 2024.

²⁵⁵Radio Evropa e lirë, "Osmani nuk e emëron Isufajn në detyrën e Kryeprokurorit të Shtetit", 17 tetor 2023, <https://www.evropaelire.org/a/vjosa-osmani-kryeprokurori-i-shtetit/32640852.html>, qasur për herë të fundit më 10 mars 2024.

²⁵⁶Lavdim Makshana, Betimi për Drejtësi, "Blerim Isufaj edhe për një mandat në krye të Prokurorisë Speciale", tetor 2023, <https://betimiperdrejtesi.com/blerim-isufaj-edhe-per-nje-mandat-ne-krye-te-prokurorise-speciale/>, qasur për herë të fundit më 10 mars 2024.

²⁵⁷Bekim Bislimi, Radio Evropa e Lire, "Dy rrugët e KPK-së për zgjedhjen e Kryeprokurorit të Shtetit", 19 tetor 2023, <https://www.evropaelire.org/a/kpk-zgjedhja-e-kryeprokurorit-shtet-32644797.html>, qasur për herë të fundit më 10 mars 2024.

²⁵⁸Ligji Nr.06/L-057 për Përgjegjësinë Disiplinore të Gjyqtarëve dhe Prokurorëve, i plotësuar dhe ndryshuar me Ligjin Nr.08/L-003, dhjetor 2018, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=49994&langid=2>, qasur për herë të fundit më 10 mars 2024.

²⁵⁹Këshilli Prokurorial i Kosovës (KPK), Kodi i Etikës dhe Sjelljes Profesionale për Prokurorët (nuk ka informacion publik në dispozicion në lidhje me dokumentin e miratimit të Kodit).

²⁶⁰Zyra e Komisionerit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut, "Parimet Themelore për Pavarësinë e Gjyqësorit", miratuar nga Kongresi i Shtatë i Kombeve të Bashkuara për Parandalimin e Krimit dhe Trajtimin e Kriminelëve mbajtur në Milano nga 26 gusht deri më 6 shtator 1985 dhe miratuar me rezolutat 40/32 të Asamblesë së Përgjithshme të 29 nëntorit 1985 dhe 40/146 të 13 dhjetorit 1985.

²⁶¹Zyra e Komisionerit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut, "Udhëzues i Kombeve të Bashkuara për Rolin e Prokurorëve", miratuar nga Kongresi i Tetë i Kombeve të Bashkuara për

Komisionit Evropian mbi rolin e prokurorit në fushën e drejtësisë penale.²⁶² Gjithashtu, është në përputhje me rekomandimet e Këshillit Konsultativ të Prokurorëve Evropianë (KKPE), të cilat theksojnë se kodet e sjelljes dhe etikës profesionale duhet të miratohen dhe të bëhen publike, në përputhje me standardet ndërkombëtare të zhvilluara nga Kombet e Bashkuara.²⁶³ Kodi i Etikës dhe Sjelljes Profesionale për Prokurorët gjithashtu ka marrë parasysh disa opinione dhe rekomandime të tjera ekspertësh²⁶⁴ dhe është harmonizuar me Kodin e Etikës Profesionale për Gjyqtarë të KGJK-së²⁶⁵ si dhe me Parimet e Bangalore.²⁶⁶ Me mbështetje nga donatorët,²⁶⁷ KPK-ja ka miratuar Komentarin mbi Kodin e Etikës për Prokurorin e Shtetit, i cili është botuar në faqen e internetit të KPK-së, me mbështetje nga donatorët.²⁶⁸ Sa i përket gjyqtarëve, rregullat e sjelljes për ta janë të bazuara në parimet thelbësore të etikës profesionale dhe në Kodin e Etikës Profesionale për Gjyqtarët, i cili është nxjerrë nga KGJK në gusht 2016.²⁶⁹

Megjithatë, në praktikë, këto mekanizma nuk kanë dhënë rezultatet e pritura, duke u perceptuar si një mungesë vullneti brenda sistemit prokurorial për llogaridhënie.²⁷⁰ Të gjitha rastet disiplinore ndaj prokurorëve kanë rezultuar në shqiptimin e sanksioneve disiplinore të buta. Në vitin 2023, KPK ka pranuar tetë kërkesa për të filluar procedurat disiplinore. Nga këto, janë shiptuar pesë masa disiplinore, përfshirë dy paralajmërime publike, dy paralajmërime jo-publike, dhe një ulje page për një vit.²⁷¹ Në mënyrë të ngjashme, në vitin 2022, procedurat disiplinore ndaj prokurorëve përfunduan me masa

Parandalimin e Krimin dhe Trajtimin e Kriminelëve, Havana, Kubë, nga 27 gusht deri më 7 shtator , 1990.

²⁶²Rekomandim Rec. (2000) 19 i Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare mbi rolin e prokurorisë publike në sistemin e drejtësisë penale, miratuar nga Komiteti i Ministrave më 6 tetor 2000 në mbledhjen e 724 deputetëve ministrorë.

²⁶³KKPE, Opinioni nr. 9 (2014) mbi Normat dhe Parimet Evropiane në lidhje me Prokurorët, 17 dhjetor 2014.

²⁶⁴Projekti i Binjakëzimit të BE-së “Forcimi i efikasitetit, llogaridhënies dhe transparencës së sistemit gjyqësor dhe prokurorial në Kosovë”, (KS 14 IB JH 05 R), procesverbali i mbledhjes së Komitetit Drejtues nr. 9, janar 2019.

²⁶⁵KGJK, Kodi i Etikës Profesionale për Gjyqtarët, 2016, <https://www.gjygesori-rks.org/wp-content/uploads/lqsl/Kodi%20Etikes%20Profesionale%20per%20gjyqtar.pdf>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024 .

²⁶⁶ECOSOC 2006/23, Forcimi i Parimeve Bazë të Sjelljes Gjyqësore, 2006, <https://www.unodc.org/documents/ji/training/bangaloreprinciples.pdf>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

²⁶⁷Projekt i financuar nga BE-ja, “Mbështetje për Këshillin Gjyqësor të Kosovës dhe Këshillin Prokurorial të Kosovës”, Nr. i kontratës, 2011/271–244 & 2014/350–729, “Përmbledhje e Raportit Përfundimtar të Projektit të BE-së ”.

²⁶⁸Shih: <http://www.kpk-rks.org/assets/cms/uploads/files/Legjislacioni/Kodet/COMMENTARY%20OF%20THE%20CODE%20OF%20ETHICS%20FOR%20THE%20STATE%20PROSECUTOR.pdf>, qasur për herë të fundit më 10 janar 2024.

²⁶⁹KGJK, Versioni i konsoliduar i kodit të etikës profesionale për gjyqtarët, gusht 2016, <https://w.gjygesori-rks.org/wp-content/uploads/lqsl/Kodi%20Etikes%20Profesionale%20per%20gjyqtar.pdf>, qasur për herë të fundit më 10 janar 2024.

²⁷⁰Gzim Shala, IKD, Llogaridhënia pa progres, analiza e moszbatimit të ligjit për Përgjegjësinë Disiplinore të Gjyqtarëve dhe Prokurorëve, nëntor 2021, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2021/11/KLI_Llogaridhenia_-2021_Final.pdf, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024, fq.12-13.

²⁷¹IKD, Draft raporti për monitorimin e KPK-së, ende i papublikuar.

disiplinore të buta, si paralajmërime të shkruara publike dhe jo-publike. Në vitin 2022, nga tetë vendimet disiplinore të KPK-së, vetëm një vendim përfshinte transferimin e përhershëm të një prokurori në një Zyrë tjetër Prokurorie. Vendimet e mbetura përfshinin masa të paralajmërimeve të shkruara publike dhe jo-publike.²⁷²

Në lidhje me ruajtjen e llogaridhënies, KGJK-ja ka një pamje më të mirë. Gjatë vitit 2023, KGJK-ja ka pranuar 7 kërkesa për fillimin e procedurave disiplinore nga Autoritetet Kompetente. Masa më e rëndë e vendosur ishte shkarkimi i dy gjyqtarëve, ndërsa masat e tjera përfshinin; një vendim për ulje të përkohshme të pagës për katër muaj, dy paralajmërime të shkruara publike, dhe një vendim për transferimin nga departamenti i përgjithshëm-divizioni penal në divizionin për kundërvajtje.²⁷³ Një numër më i lartë kërkesash për fillimin e procedurave disiplinore në KGJK është regjistruar në vitin 2022, ku, nga 24 kërkesa, KGJK-ja ka shpallur 17 vendime disiplinore. Masa më e rëndë e vendosur ishte ulja në rang dhe transferimi i dy gjyqtarëve.²⁷⁴

Në këtë kontekst, raporti i IKD-së mbi zbatimin e LPDGjP-së thekson se si funksionon sistemi duke nxitur një mungesë llogaridhënie. Analiza tregon se në pesë raste disiplinore, autoritetet kanë shkelur afatet ligjore të përcaktuara në Nenin 9.7 të LPDGjP-së duke mos shpallur vendime në kohë, dhe në një rast, nuk është marrë asnjë vendim.²⁷⁵ KPK-ja nuk i adresoi këto shkelje, duke i dhënë efektivisht amnisti për to. Kjo tregon se mungesa e kontrollit të KPK-së mbi vendimet e autoriteteve kompetente, e shoqëruar me angazhimin e pamjaftueshëm të Institucionit të Avokatit të Popullit në mbajtjen e gjyqtarëve dhe prokurorëve përgjegjës, ka rezultuar në tejkalimin e kompetencave të këtyre autoriteteve sipas LPDGjP-së, duke çuar në një mungesë llogaridhënie.

Pas skadimit të afatit ligjor për vendimet, IKD-ja paraqiti ankesa në Institucionin e Avokatit të Popullit. Më 20 gusht 2020, Avokati i Popullit kërkoi nga KPK-ja të fillonte hetime disiplinore, por KPK-ja e konsideroi kërkesën si të paqartë. Në një rast, KPK-ja e justifikoi një kryeprokuror për një gabim teknik në email, dhe në një rast tjetër, e pranoi pretendimin e kryeprokurorit për mospranimin e një ankese, megjithëse ishte dërguar në adresën e zakonshme të emailit. Në tre raste të tjera, KPK-ja e fajësoi vonesën për pandeminë e COVID-19, edhe pse ankesat ishin paraqitur para se të regjistroheshin rastet e para të COVID-19 në Kosovë.²⁷⁶

Sistemi prokurorial është shumë i pavarur nga institucionet e tjera në lidhje me llogaridhënien. Përveç obligimit të Kryetarit të KPK-së për të raportuar çdo vit në

²⁷²Lavdim Makshana, Keqadministrimi i sistemit prokurorial, 2023, <https://kli-ks.org/keqadministrimi-i-sistemit-prokurorial/>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024, fq.7.

²⁷³IKD, Draft raporti për monitorimin e KGJK-së, ende i papublikuar.

²⁷⁴Lavdim Makshana, Sfidat në administrimin e gjyqësorit, 2023, <https://kli-ks.org/sfidat-ne-administrimin-e-gjyqesorit/>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024, fq. 6.

²⁷⁵Gzim Shala, IKD, Llogaridhënia e gjyqtarëve dhe prokurorëve, tetor 2020, fq.6, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2020/10/KLI-Llogaridh%C3%ABnia-e-gjykat%C3%ABsve-dhe-prokuror%C3%ABve-14.10.2020-1.pdf?fbclid=IwAR3k3_YMbBYGqZ_vSI2PQS4MgWw6ITiyIPEanCS903BoSMT9fUdMm0HhAHI, qasur për herë të fundit më 10 janar 2021.

²⁷⁶Gzim Shala, IKD, Llogaridhënia pa progres, analiza e moszbatimit të ligjit për Përgjegjësinë Disiplinore të Gjyqtarëve dhe Prokurorëve, nëntor 2021, fq.12-13, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2021/11/KLI_Llogaridhenia-2021_Final.pdf, last accessed on June 28, 2024.

Kuvendin e Republikës së Kosovës, ky sistem nuk ka ndonjë obligim tjetër ndaj institucioneve të tjera.

Kryesisht, është përbërja e Këshillit Prokurorial të Kosovës (KPK) dhe mënyra se si funksionon sistemi që krijojnë mungesë llogaridhënie dhe jo kuadri ligjor, i cili është në përputhje me standardet ndërkombëtare të mira. Në këtë kuptim, Komisioni i Venecias ka konstatuar se përbërja e Këshillit Prokurorial të Kosovës, siç është përcaktuar nga ligji, është korporatiste.²⁷⁷ Sipas Ligjit²⁷⁸, KPK-ja përbëhet nga 13 anëtarë, nga të cilët 10 zgjidhen nga prokurorët, ndërsa 3 pozita të tjera nuk janë plotësuar asnjëherë në parim. Kjo përbërje, në vend që të garantojë llogaridhënie të sistemit prokurorial ndaj publikut, e ka shndërruar atë në një institucion që mbron prokurorët. Një logjikë e riciklimit të të njëjtave emra është ndërtuar tashmë, në mënyrë që disa akterë të përqendrojnë udhëheqjen dhe të lëvizin vazhdimisht në pozita të ndryshme brenda sistemit prokurorial. Kjo ka ndodhur edhe në raste si ri-zgjedhja e një prokurori, ish-anëtar i KPK-së, si kryetar i këtij këshilli, ndonëse kjo është shprehimisht e ndaluar nga ligji.²⁷⁹ Më 11 korrik 2024, Kuvendi i Republikës së Kosovës miratoi ligjin e ri për KPK-në. Megjithatë, opozita ka njoftuar se do ta dërgojë ligjin në Gjykatën Kushtetuese për t'u rishikuar kushtetutshmërinë e tij.²⁸⁰

Mënyra e vetme për të rritur llogaridhënien e sistemit prokurorial është reforma e KPK-së. Ministria e Drejtësisë ka përgatitur Projektligjin për Plotësimin dhe Ndryshimin e Ligjit për Këshillin Prokurorial të Kosovës me idenë e reformimit të këtij Këshilli. Megjithatë, kjo përpjekje u rrëzua nga Gjykata Kushtetuese, e cila gjeti se Projektligji nuk ishte në përputhje me Kushtetutën e Republikës së Kosovës.²⁸¹ Pavarësisht kësaj, Ministria e Drejtësisë ka vazhduar me dërgimin e Projektligjit të ri,²⁸² i cili nuk mori miratimin e Komisionit të Venecias, në Kuvendin e Republikës së Kosovës.²⁸³

Opinionin e Komisionit të Venecias i qershorit 2022 mbi Koncept Dokumentin për Zhvillimin e Procesit të Vlerësimit brenda Sistemit të Drejtësisë të Kosovës e çoi qeverinë t'ia kalonte drejtimin e procesit te Kuvendi, për të finalizuar më tej

²⁷⁷Komisioni Evropian për Demokraci përmes Ligjit (Komisioni i Venecias) Opinioni i Kosovës nr. 1063/2021 për projekt-amendamentet e ligjit për këshillin prokurorial, dhjetor 2021, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2021\)051-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2021)051-e), qasur për herë të fundit më 10 janar 2024, fq. 7.

²⁷⁸Ligji Nr. 06/L-056 për Këshillin Prokurorial të Kosovës, 2019, <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18920>, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024.

²⁷⁹Betimi për Drejtësi, "Riciklimi në sistemin prokurorial", shkurt 2022, <https://betimiperdrejtesi.com/betimi-per-drejtesi-268-riciklimi-ne-sistemin-prokurorial/>, qasur për herë të fundit më 10 janar 2024.

²⁸⁰PDK, do të dërgojmë në Gjykatën Kushtetuese ligjin për KPK dhe KPM, 2024, <https://kallxo.com/lajm/pdk-do-ti-dergojme-ne-kushtetuese-ligjin-per-kpk-ne-dhe-ate-per-kpm-ne/>, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024.

²⁸¹Çështjet e Gjykatës Kushtetuese nr. KO101/22 dhe KO 101/22, aktgjykimi i datës 5 Prill 2023, https://gjk-ks.org/wp-content/uploads/2023/04/ko_100_101_22_agj_shq.pdf, qasur për herë të fundit më 10 mars 2024.

²⁸²Projektligji për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 06/L-56 për Këshillin Prokurorial të Kosovës, https://www.kuvendikosoves.org/Uploads/Data/Documents/PLperndrysheligjitperKeshillinProkuroriateKosoves_eeT2NHAJce.pdf, qasur për herë të fundit më 10 mars 2024.

²⁸³Komisioni Evropian për Demokraci përmes Ligjit (Komisioni i Venecias) Opinioni përcjellës i Kosovës nr. 1149/2023 ndaj opinionëve të mëparshme lidhur me ndryshimet në ligjin për këshillin prokurorial të Kosovës, 15-16 dhjetor 2023, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2023\)043-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2023)043-e), qasur për herë të fundit më 10 mars 2024.

legjislacionin për kontrollin e integritetit të pozitive të larta brenda sistemit të drejtësisë. Në mars 2023, ndryshimet kushtetuese u finalizuan dhe u dorëzuan në Gjykatën Kushtetuese për shqyrtim. Më dhjetor 2023, Gjykata Kushtetuese e hapi rrugën për një reformë të vlerësimit në sistemin e drejtësisë dhe për përpilimin e një ligji të veçantë për këtë çështje.²⁸⁴ Për më tepër, sipas LDPKPDh-së, gjyqtarët dhe prokurorët janë të detyruar të deklarojnë pasurinë dhe dhuratat e tyre. Në vitet e fundit, nuk ka pasur raste ku gjyqtarët dhe prokurorët nuk kanë dorëzuar deklaratat e pasurisë së tyre vjetore.²⁸⁵

Siç janë të parashikuara garancitë ligjore për pavarësinë dhe objektivitetin e funksioneve gjyqësore dhe prokuroriale në Kushtetutë dhe në kuadrin ligjor, Kuvendi dhe Qeveria nuk kanë kompetencë të kërkojnë llogaridhënie nga sistemi i drejtësisë ose prokuroria. Kjo pavarësi gjithashtu ndalon deklaratat nga autoritetet publike që mund të nxisin publikun të besojë të kundërtën e vendimeve gjyqësore ose të paragjykojnë vlerësimin e fakteve nga autoriteti gjyqësor.²⁸⁶ Pavarësisht ndarjes së pushteteve, Kryeministri, ministrat dhe zëvendësministrat kanë ndërhyrë drejtpërdrejt ose tërthorazi në sistemin e drejtësisë dhe prokurorisë përmes deklaratave publike për raste të ndryshme, veçanërisht gjatë Legjislaturës VIII.²⁸⁷ Në këtë kontekst, vendimi i qeverisë për të ulur pagat e gjyqtarëve dhe prokurorëve dhe Ligji i mëpasshëm mbi pagat ngjallën shqetësime për pavarësinë e sistemit të drejtësisë.²⁸⁸ Ky vendim u anulua si i kundërligjshëm nga Gjykata Themelore në Prishtinë dhe u konfirmua nga Gjykata e Apelit.²⁸⁹ Për më tepër, ulja e pagave ndikon gjithashtu në aftësinë e Gjykatës Kushtetuese për të vendosur mbi kushtetutshmërinë e Ligjit për Pagat në Sektorin Publik. Sipas sqarimeve të dhëna në praktikë dhe standardeve ndërkombëtare, çdo reduktim të mundshëm të pagave, duke përfshirë ato që lejohen nga Neni 10 i Ligjit, duhet të jetë proporcionale me qëllimin që synohet. Kjo përfshin krijimin e një “balanci të drejtë” ndërmjet shtetit dhe të drejtave dhe lirive individuale, dhe shpërndarje proporcionale të barrave ndërmjet tyre, duke siguruar që barrat e pazakonshme të mos vendosen vetëm në sektorë të caktuar.²⁹⁰

Praktikat e mira

- Kushtetuta dhe kuadri ligjor në fuqi janë të bazuara në parimet e pavarësisë dhe objektivitetit.

²⁸⁴Gjykata Kushtetuese, Njoftim për vendimin në çështjen KO 55/23, dhjetor 2023, <https://gjk-ks.org/njoftim-per-vendim-ne-rastin-ko-55-23/>, qasur për herë të fundit më 10 mars 2024 .

²⁸⁵Shih Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, fq.18.

²⁸⁶IKD, “Ndërhyrjet në sistemin e drejtësisë përmes deklaratave publike”, dhjetor 2023, <https://klics.org/nderhyrjet-ne-sistemin-e-drejtisesise-permes-deklaratave-publike/>, qasur për herë të fundit më 10 mars 2024 .

²⁸⁷Po aty, fq.7.

²⁸⁸Vendimi nr. 01/02 i Qeverisë së Kosovës, shkurt 2020, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=71845>, qasur për herë të fundit më 10 mars 2024.

²⁸⁹Betimi për Drejtësi, “Apeli konfirmon vendimin e Gjykatës Themelore për anulimin e vendimit të Qeverisë për uljen e pagave të prokurorëve dhe gjyqtarëve”, dhjetor 2023, <https://betimiperdrejttesi.com/apeli-verteton-vendimin-e-themelores-per-anulimin-e-vendimit-te-qeverise-per-uljen-e-pagave-te-prokuroreve-dhe-gjyqtareve/>, qasur për herë të fundit më 10 mars 2024

²⁹⁰Gjykata Kushtetuese, Aktgjykimi në çështjen nr. KO79/23, Vlerësimi i Kushtetutshmërisë së Ligjit për Pagat në Sektorin Publik, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=85575>, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024, par. 386, fq.111.

- Sistemi gjyqësor dhe prokurorial janë reformuar për të rritur kontrollin e integritetit të gjyqtarëve dhe prokurorëve.
- Komisioni i Venecias konsultohet gjatë miratimit të legjislacionit përkatës.

Të metat

- Kosova tregon dobësi të mëdha në sigurimin e integritetit, llogaridhënies dhe pavarësisë së sistemit të drejtësisë.
- Ndërhyrja në pavarësinë e sistemit gjyqësor dhe prokurorial nga aktorët politikë vazhdon.
- Mekanizmat brenda sistemit prokurorial nuk kanë dhënë rezultatet e pritura për llogaridhënie.
- Reforma në KPK është vazhdimisht e bllokuar për shkak të pasputhshmërisë ndërmjet ligjit dhe Kushtetutës.
- Ka një tendencë të vazhdueshme për uljen e pagave në sistemin gjyqësor dhe sektorë të veçantë, ndonëse vendimet e gjykatave nuk lejojnë veprime të tilla.

3.1.11 Neni 12 – Transparenca e Sektorit Privat

“Aktiviteti ekonomik në Kosovë mund të realizohet vetëm nga Shoqëritë Tregtare të regjistruar në Agjencinë për Regjistrimin e Bizneseve, përveç nëse ligji përcakton ndryshe.”²⁹¹

Korniza ligjore e shoqërive tregtare në Kosovë rregullohet kryesisht nga Ligji për Shoqëritë Tregtare (LSHT). Ky ligj ofron bazën për organizimin e shoqërive tregtare, duke përfshirë përcaktimin e llojeve të shoqërive tregtare, kushteve dhe procedurave për regjistrimin dhe shuarjen e tyre. Sipas këtij ligji, Agjencia për Regjistrimin e Bizneseve të Kosovës (ARBK) është e autorizuar si institucion i vetëm që ofron shërbime për regjistrimin e kompanive dhe emrave tregtarë, si dhe të gjitha funksionet e tjera të lidhura me shoqëritë tregtare.

ARBK operon brenda kuadrit të Ministrisë së Industrisë, Ndërmarrjeve dhe Tregtisë dhe është e orientuar për të arritur efikasitet të lartë për të gjithë operatorët ekonomikë. Për këtë qëllim, ARBK përgatit dhe publikon formularët, autorizimet dhe procedurat e nevojshme për regjistrimin e shoqërive tregtare, në formë fizike dhe elektronike.

Regjistrimi fillestar i bizneseve ose çdo ndryshim dhe kompletim i të dhënave ekzistuese në regjistër bëhet në formë elektronike në përputhje me Nenin 18 të LSHT-së. Regjistrimi kërkon hapjen e një llogarie dhe ofrimin e të dhënave personale për lidhje. Pas identifikimit, qasja selektohet në bazë të kërkesës përkatëse. Aplikimi për ndryshime mund të bëhet duke përdorur hyrjen “përfaqësues,” ndërsa aplikimi për regjistrimin e biznesit kërkon përdorimin e hyrjes “kandidat.” Për të thjeshtuar tërë procedurën, ARBK ka lëshuar në dhjetor 2018 një Udhëzues për Përdorues të Regjistrimit të Bizneseve në Kosovë.²⁹²

²⁹¹Neni 4 i Ligjit Nr.06/L-016 për Shoqëritë Tregtare, 2018, <https://mint.rks.gov.net/desk/inc/media/6A900B99-925A-4E08-A1E7-983D96DA977C.pdf>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

²⁹²Udhëzuesi i përdorimit të Regjistrimit të Bizneseve në Kosovë, dhjetor 2018, <https://rbk.rks.gov.net/manuali-online.pdf>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024.

Sistemi i kontabilitetit dhe raportimit financiar të organizatave të biznesit rregullohet nga Ligji për Kontabilitetin, Raportimin Financiar dhe Auditimin (LKRFA). Sipas këtij ligji, organizatat e biznesit duhet të përgatisin raportet financiare të qëllimit të përgjithshëm duke zbatuar standardet ndërkombëtare të raportimit financiar për ndërmarrjet e vogla dhe të mesme (IFRS për SME) dhe për organizatat e mëdha të biznesit (IAS/IFRS). Raportimi i mikro-ndërmarrjeve²⁹³ do të rregullohet përmes akteve nënligjore të miratuara nga Këshilli i Kosovës për Raportimin Financiar (KKRF). KKRF është një organ profesional tërësisht të pavarur dhe autoritet kompetent që mbikëqyr zbatimin e LKRFA-së, përfshirë aktet nënligjore, zbatimin e mbikëqyrjes dhe masat disiplinore për zbatimin e gabuar. Përveç kompetencave të tjera, siç është licencimi, mbajtja dhe publikimi i regjistrit të auditorëve, ky organ gjithashtu miraton, mbikëqyr dhe zbaton standardet e auditimit në përputhje me legjislacionin e zbatueshëm të BE-së.²⁹⁴ Sektori privat i Kosovës është i dominuar nga firmat shumë të vogla, ndërsa përqindja e kompanive më të mëdha (10-249 punonjës) është më pak se 1%.²⁹⁵

Për të dokumentuar të gjitha transaksionet, bizneset duhet të mbajnë regjistra kontabël dhe libra llogarish. Këto regjistra kontabël ruhen në sistemin e dyfishtë të kontabilitetit.²⁹⁶ Përveç kësaj, bizneset duhet të dorëzojnë deklaratat financiare, përfshirë llogaritë e fitimeve dhe humbjeve dhe informacionet shtesë të lidhura me vitin kalendarik të kaluar në KFCR për qëllime statistikore dhe të tjera, siç është publikimi, jo më vonë se 30 prilli i vitit të ardhshëm.²⁹⁷ Deklaratat financiare të dorëzuara publikohen në faqen e internetit të KKRF-së. Megjithatë, koordinimi dhe ndarja e të dhënave të pamjaftueshme midis Agjencisë për Regjistrimin e Bizneseve të Kosovës dhe Këshillit për Raportimin Financiar të Kosovës vazhdojnë të ndikojnë në raportimin dhe publikimin në kohë të dokumenteve kontabël.²⁹⁸

Përveç kësaj, në lidhje me raportimin e kompanive, LKRFA është vetëm pjesërisht në përputhje me acquis të BE-së. Raporti më i fundit i Progresit të Komisionit Evropian për Kosovën thekson se Kosova ka nevojë për një përputhje më të madhe me rregulloret më të fundit të BE-së për raportimin e qëndrueshmërisë së korporatave.²⁹⁹

Deklaratat financiare të bizneseve duhet të përfshijnë raportin e auditimit. Të gjitha auditimet ligjore, duke përfshirë ato të detyruara nga ky ligj, si dhe auditimet e jashtme të pavarura, duhet të përfundojnë në përputhje me Standardet Ndërkombëtare të Auditimit (SNA) dhe çdo shpallje, interpretim, udhëzime përkatëse, dhe nga auditorë të licencuar për të kryer auditime ligjore. Megjithatë, Kosova duhet të sigurojë financim të mjaftueshëm dhe të qëndrueshëm për Bordin e Mbikëqyrjes Publike (BMP), të

²⁹³Ligji Nr. 06/L-032 për Kontabilitet, Raportimin Financiar dhe Auditimi, Prill 2018, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2755&langid=2>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2023, Neni 5.2.

²⁹⁴Po aty, Neni 22.

²⁹⁵Shih Komisioni Evropian, Drejtorja e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, fq.69.

²⁹⁶Shih Nenin 11 të Ligjit Nr. 06/L-032 për Kontabilitet, Raportim Financiar dhe Auditim, Prill 2018.

²⁹⁷Shih Nenin 17 të Ligjit Nr. 06/L-032 për Kontabilitet, Raportim Financiar dhe Auditim, Prill 2018.

²⁹⁸Shih Komisioni Evropian, Drejtorja e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, fq.88.

²⁹⁹Po aty.

emëruar nga KKRF për të mbikëqyrur sektorin e auditimit, pasi ky financim ka penguar aftësinë e Bordit për të ushtruar plotësisht fuqitë e tij mbikëqyrëse dhe zbatuese.³⁰⁰

Sa i përket legjislacionit për sektorin privat, Kosova ka bërë përparime në përmirësimin e mjedisit të biznesit.³⁰¹ Në qershor 2021, Kodi i Qeverisjes Korporative i Kosovës u miratua nga Bordet e Drejtorëve të Fondit Kosovar për Garanci Kreditore, duke reflektuar standardet ndërkombëtare të Parimeve të OECD-së për Qeverisjen Korporative.³⁰² Ky Kodi synon të vendosë standarde të larta etike dhe parime të qeverisjes korporative për rritjen e duhur dhe të vazhdueshme të Fondit Kosovar për Garanci Kreditore, si dhe për bashkëpunimin e tij me institucione të tjera financiare, dhurues dhe palë të tjera. Në korrik 2022, qeveria miratoi koncept dokumentin për Regjistrin e Pronarëve përfituese, dhe në vitin 2023 miratoi Draft Ligjin Nr. 08/L-265 për Regjistrin e Pronarëve përfituese në shqyrtimin e parë në Kuvend. Draft ligji është planifikuar për miratim në leximin e dytë në një seancë plenare. Megjithatë, gjatë seancës më 11 korrik 2024, ai u tërhoq nga agjenda për të lejuar konsultime të mëtejshme. Ky vendim u ndikua nga çështjet e ngritura në draft ligj, përfshirë çështjen e kontestuar të përfshirjes së OJQ-ve si përfitues.³⁰³

Përveç kësaj, qeveria miratoi koncept dokumentin për shoqëritë tregtare dhe legjislacionin sekondar për Agjencinë për Regjistrimin Bizneseve. Në vitin 2023, Kosova përfundoi një vlerësim të infrastrukturës teknike të nevojshme për të siguruar ndërveprueshmërinë e Agjencisë së Regjistrimit të Bizneseve të Kosovës me Sistemin e Ndërveprimit të Regjistrimit të Biznesit të BE-së (SNRB) dhe tani duhet të sigurojë që kushtet për këtë lidhje të plotësohen.³⁰⁴ Një draft i ri për ligjin mbi shoqëritë tregtare po përgatitet nga Ministria e Drejtësisë për të harmonizuar më tej sistemin ligjor të Kosovës me acquis të BE-së.

E njëjta situatë ka ndodhur edhe me legjislacionin lidhur me Agjencinë Kosovare për Investime dhe Përkrahje të Ndërmarrjeve (KIESA). Për shkak të vonesave të gjata në restrukturim dhe reformë, KIESA i mungon kapaciteti dhe burimet për të realizuar mandatet e saj në promovimin dhe mbështetjen e biznesve dhe SME-ve vendase dhe të huaja, si dhe në tërheqjen e investimeve të drejtpërdrejta të huaja. Në këtë kontekst, Ligji për Investime të Qëndrueshme është miratuar nga qeveria dhe kaluar nga Kuvendi, por zbatimi është vonuar për shkak të shqyrtimit të kushtetutshmërisë nga Gjykata Kushtetuese. Ky ligj parashikon zëvendësimin e KIESA-s me një agjenci të re që do të promovojë investimet e huaja dhe do të raportojë drejtpërdrejt në zyrën e Kryeministrit.³⁰⁵

³⁰⁰Po aty.

³⁰¹Shih Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, fq.64.

³⁰²Kodi i Qeverisjes Korporative të Kosovës, gusht 2021, <https://fondikgk.org/wp-content/uploads/2021/10/Code-of-Good-Corporate-Governance-and-the-Code-of-Ethics.pdf>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024.

³⁰³Kuvendi i Republikës së Kosovës, 2024, <https://www.kuvendikosoves.org/shq/punesimi/per-ublikun/lajmi/kuvendi-vazhdoi-punimet-e-seances-plenare-35628/>, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024.

³⁰⁴Shih Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, fq.88.

³⁰⁵Shih Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, fq.64.

KKRF licencon auditorët lokalë dhe të huaj dhe firmat e auditimit, nëse ata janë në përputhje me legjislacionin në fuqi për shoqëritë tregtare. Në rastet kur janë shkelur detyrimet sipas Nenit 36.3.10 dhe 36.3.11 të LKRFA, shoqatat e auditimit, firmat dhe auditorët ligjorë mund të dënohen me gjoba nga 500 deri në 20,000 euro, ndërsa auditorët ligjorë me gjoba nga 50 deri në 2,000 euro. Nëse gjoba paguhet brenda tre ditëve, subjekti lirohet nga pagesa e 50% të gjobës.³⁰⁶ Palë e pakënaqur ka të drejtë të paraqesë pranë KKRF-së brenda 30 ditëve nga marrja e vendimit.³⁰⁷

Masat ndëshkuese janë gjithashtu të aplikuara ndaj bizneseve, si persona juridikë dhe persona fizikë. Këto masa mund të jenë në formë të shkeljeve të ligjit, krimeve ekonomike dhe krimeve të tjera. Në rastin e shkeljeve të dispozitave të parashikuara në LKRFA, është përcaktuar një gamë ndëshkimesh nga Neni 36. Në rastin e krimeve të natyrës ekonomike, Kodi Penal i Republikës së Kosovës parashikon krime specifike për të cilat dënimi mund të jetë gjobë ose burg. Përkatësisht, personi përgjegjës që shkel në mënyrë të qëllimshme dispozitat për biznesin në raste të tilla si “Aktiviteti ekonomik i papërshtatshëm,”³⁰⁸ “abuzimi me autorizimet ekonomike”, “nënshkrimi i kontratave të dëmshme,”³⁰⁹ “evazioni fiskal dhe dokumente të falsifikuara lidhur me tatimet,”³¹⁰ “pranimi dhe dhënia e ryshfetit në sektorin privat,”³¹¹ ndër të tjera, mund të ndëshkohet me një gjobë dhe/ose dënim me burg, sipas natyrës së krimit. Kodi Penal gjithashtu ofron një bazë ligjore për të ndëshkuar krime të ndryshme që mund të jenë të lidhura me shkeljet në sektorin privat, siç janë “mashtrimi” dhe “falsifikimi i dokumenteve”, me një gjobë dhe/ose burg, në varësi të kualifikimit të krimit. Sipas Kodit Penal, një subjekt juridik mund të mbahet përgjegjës për një krim të kryer nga një person fizik që vepron në emër të tij ose për përfitimin e tij, edhe nëse personi fizik nuk është ndëshkuar personalisht për krimin.

Për të rritur efikasitetin e sistemit gjyqësor në trajtimin e mosmarrëveshjeve tregtare, u krijua Gjykata Komerciale. Kjo gjykatë është operative që nga gushti i vitit 2022, por përballet me shumë probleme për shkak të ngarkesës së lartë të rasteve.³¹²

Praktikat e mira

- Kosova ka bërë progres në përmirësimin e integritetit në mjedisin e biznesit.
- Kodi i Qeverisjes Korporative të Kosovës pasqyron standardet ndërkombëtare të Parimeve të OECD-së mbi Qeverisjen Korporative.
- Legjislacioni parashikon masa të përshtatshme për sanksionimin e bizneseve dhe personave përgjegjës për veprimet në kundërshtim me ligjin.
- Gjykata Komerciale u krijua për të trajtuar mosmarrëveshjet tregtare.

Të metat

³⁰⁶Shih Nenin 36.5 të Ligjit Nr. 06/L-032 për Kontabilitetin, Raportimin Financiar dhe Auditimin, prill 2018.

³⁰⁷Shih Nenin 36.6 të Ligjit Nr. 06/L-032 për Kontabilitetin, Raportimin Financiar dhe Auditimin, Prill 2018.

³⁰⁸Shih Nenin 279 të Kodit Penal të Republikës së Kosovës.

³⁰⁹Po aty, Neni 285.

³¹⁰Po aty, Neni 307 dhe 308.

³¹¹Po aty, Neni 309 dhe 310.

³¹²Shih Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, fq. 64.

- Koordinimi dhe ndarja e të dhënave të pamjaftueshme midis Agjencisë për Regjistrimin e Bizneseve të Kosovës dhe Këshillit të Raportimit Financiar të Kosovës ndikojnë në raportimin dhe publikimin e dokumenteve kontabël në kohë.
- Këshilli i Mbikëqyrjes Publike të Auditimeve nuk ishte në gjendje të realizonte plotësisht kompetencat e tij për shkak të financimit të pamjaftueshëm.
- Agjencinë Kosovare për Investime dhe Përkrahje të Ndërmarrjeve i mungon kapaciteti dhe burimet për të përmbushur mandatin e saj.
- Financimi i pamjaftueshëm ka rezultuar në një strukturë institucionale të brishtë për mbikëqyrjen e auditimit.
- Projektligji i ri për shoqëritë tregtare nuk është miratuar.
- Gjykata Komerciale nuk është duke qenë efektive si rezultat i grumbullimit të lëndëve.

3.1.12 Neni 14 – Masat për të Parandalur Pastrimin e Parave

Ligji kryesor në fushën e parandalimit të pastrimit të parave është Ligji Nr. 05/L-096 për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Luftimin e Financimit të Terrorizmit (LPPPLFT). Ky Ligj ka hyrë në fuqi më 15 qershor 2016. LPPPLFT përcakton masat, autoritetet dhe procedurat për identifikimin dhe parandalimin e pastrimit të parave dhe luftimin e financimit të terrorizmit.³¹³ Bazuar në LPPPLFT, Banka Qendrore e Kosovës ka miratuar gjithashtu Rregulloren për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Financimin e Terrorizmit.³¹⁴

LPPPLFT përcakton njësi të inteligjencës financiare (NjIF) si një institucion të pavarur qendror kombëtar brenda Ministrisë së Financave, i ngarkuar me kërkimin, marrjen, analizimin dhe shpërndarjen e informacionit mbi pastrimin e mundshëm të parave dhe financimin e terrorizmit tek autoritetet përkatëse dhe bordi i mbikëqyrjes së këtij institucioni. Bordi nuk ka të drejtë të ndërhyjë në asnjë mënyrë në operacionet dhe rastet në vazhdim të NjIF-së.³¹⁵

Në anën tjetër, LPPPLFT ka përcaktuar se të gjitha subjektet raportuese duhet të përcaktojnë vazhdimisht rrezikun e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit që i paraqesin klientët e tyre dhe çdo person tjetër të cilit i ofrojnë shërbime financiare dhe profesionale. Ka gjithsej 10 kategori subjektësh raportuese, ndër të cilat janë bankat, institucionet financiare, avokatët dhe noterët, si dhe OJQ-të. Të gjithë personat fizikë dhe juridikë që tregtojnë mallra dhe pranojnë pagesa në para në shumën prej EUR 10,000 ose më shumë kualifikohen si entitete raportuese.³¹⁶

Për të parandaluar pastrimin e parave, LPPPLFT ka përcaktuar masa specifike që duhet të ndërmerren nga të gjitha subjektet raportuese. Për shembull, subjektet

³¹³Ligji Nr. 05/L-096 për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Luftimin e Financimit të Terrorizmit, qershor 2016, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=12540>, qasur për herë të fundit më 1 mars 2024, Neni 1.

³¹⁴Banka Qendrore e Republikës së Kosovës, Rregullore për parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit, nëntor 2016, https://bqk-kos.org/repository/docs/korniza_ligjore/shqip/Rregullorja%20per%20parandalimin%20e%20pastrimit%20te%20parave.pdf.

³¹⁵Po aty, Neni 4, 5 dhe 7.

³¹⁶Po aty, Neni 16 dhe 18.5.

raportuese duhet të hartojnë politika dhe procedura të brendshme të shkruara, të krijojnë kontrolla për të parandaluar dhe zbuluar pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit, dhe t'i zbatojnë ato në mënyrë efektive. Këto masa duhet të përfshijnë aspekte të ndryshme, si procedurat e verifikimit të klientëve, përfshirë identifikimin dhe verifikimin e klientëve, raportimin tek NjJF, trajtimin dhe përgjigjen ndaj aktiviteteve ose transaksioneve të dyshimta, dhe masat për të parandaluar përfshirjen e mëtejshme në aktivitete të tilla.³¹⁷

Sipas LPPPLFT, autoritetet kompetente të Kosovës angazhohen të bashkëpunojnë me autoritetet e juridiksioneve të huaja për qëllime të shkëmbimit të informacionit, hetimeve dhe procedurave gjyqësore, masave përkohshme për sigurimin e pronës dhe urdhrave për konfiskim në lidhje me mjetet e pastrimit të parave dhe fitimet nga krimi, si dhe për qëllime të ndjekjes penale të kryesve të pastrimit të parave dhe aktiviteteve terroriste.³¹⁸

Pastrimi i parave është gjithashtu kriminalizuar si një vepër penale e veçantë, pa qenë e nevojshme të bëhet ndonjë lidhje me një vepër tjetër të bazuar.³¹⁹ Brenda Policisë së Kosovës, ekzistojnë mekanizma të veçantë që merren me pastrimin e parave.³²⁰ Prokuroria Speciale e Republikës së Kosovës kryen ndjekjen penale të rasteve të pastrimit të parave,³²¹ ndërsa gjykimi i këtyre rasteve bëhet nga Departamentet e Posaçme brenda Gjykatës Themelore në Prishtinë dhe Gjykatës së Apelit.³²² LPPPLFT duhet të reformohet për t'u përputhur plotësisht me Direktivat e Katërt dhe të Pestë të BE-së lidhur me parandalimin e pastrimit të parave dhe luftimin e financimit të terrorizmit, si dhe me standardet ndërkombëtare në zhvillim.³²³ Në fund, përveç legjislacionit, Strategjia Kombëtare e Republikës së Kosovës për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave, Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2019-2023 është një dokument tjetër politik i rëndësishëm në këtë fushë.³²⁴

Në praktikë, autoriteteve ende u mungon një kuptim gjithëpërfshirës i rreziqeve që ndërlidhen me pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit, pavarësisht miratimit të disa metodave në nivel kombëtar, sektorial dhe operacional për të vlerësuar rreziqet

³¹⁷Po aty, Neni 17.2.2.3.

³¹⁸Shihni Nenin 62 të Ligjit Nr. 05/L-096 për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Luftimin e Financimit të Terrorizmit.

³¹⁹Shihni Nenin 302 të Kodit Penal të Republikës së Kosovës; dhe Nenin 56 të Ligjit Nr. 05/L-096 për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Luftimin e Financimit të Terrorizmit.

³²⁰Policia e Kosovës, dokumenti strategjik "SOCTA 2019 – 2021". <https://www.kosovopolicice.com/wp-content/uploads/2022/11/VLER%C3%8BSIMI-I-K%C3%8BRC%C3%8BNIMIT-NGA-KRIMI-I-ORGANIZUAR-DHE-KRIMET-E-R%C3%8BNDI.pdf> – fq. 45.

³²¹Ligji Nr. 08/L-168 për Prokurorinë Speciale, nen 9.1.1.13.; Shënim: Përjashtime nga kjo janë vetëm rastet kur shuma është EUR 50,000, të cilat ndiqen penalisht nga Prokuroria Themelore dhe gjykohen nga Gjykatat Themelore.

³²²Shih Nenet 13.1.1.1 and 24.1.1.3. të Ligjit Nr. 06/L-054 për Gjykatat.

³²³Shihni Komisionin Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësinë dhe Negociatat për Zgjerim, Raporti për Kosovën 2023, fq. 28.

³²⁴Ministria e Financave, Strategjia Kombëtare e Republikës së Kosovës për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Informale, Pastrimit të Parave, Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2019–2023, maj 2019, <https://mf.rks-gov.net/desk/inc/media/0211B611-A5EB-45F5-BE19-45A408D1DFA8.pdf>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit.³²⁵ Për shembull, procesi sektorial i vlerësimit të rrezikut të financimit të terrorizmit në organizatat jofitimprurëse, i iniciuar nga Qeveria në vitin 2022, është komentuar në Raportin e Komisionit Evropian për Kosovën për vitin 2023. Ky raport sugjeron që një vlerësim i tillë të bëhet pjesë e ndryshimit të ligjit në mënyrë që të eliminohen kërkesat e panevojshme të raportimit për organizatat e shoqërisë civile (OSHC-të), të pakësohen kontrollet e rënduara mbi OSHC-të me rrezik të ulët, të hiqen kufizimet për donacionet në para dhe të hiqen pengesat për qasjen në shërbimet bankare dhe financiare. Për më tepër, sipas vlerësimit bazë të përfshirë në Asistencën Teknike të BE-së për Organizatat e Shoqërisë Civile (ATOSHC) 2021, regjimi tatimor për OSHC-të u konsiderua se plotëson pjesërisht standardet përkatëse.³²⁶ Për të ndihmuar autoritetet e Kosovës të adresojnë konkluzionet dhe rekomandimet nga Raporti i Vlerësimit të AML/CTF të vitit 2018, Këshilli i Evropës po ndihmon duke adresuar në mënyrë specifike Rekomandimin 1 të Task Forcës së Veprimit Financiar (TFVF) dhe Rezultatit e menjëhershëm 1 që kanë të bëjnë me kërkesat specifike për të identifikuar, vlerësuar, dhe kuptuar rreziqet e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit.³²⁷

Sa i përket kapaciteteve, në NjIF-së në vitin 2021 janë punësuar 20 zyrtarë, një më pak se në vitin 2020. Sipas informacioneve aktuale nga koha e hartimit të këtij raporti 2024, numri i stafit të dedikuar me kohë të plotë për të luftuar pastrimin e parave në NjIF është 11.³²⁸ Duhet të theksohet se rritja e burimeve dhe kapaciteteve të stafit do të ishte e nevojshme për të luftuar në mënyrë efektive pastrimin e parave.³²⁹ Në vitin 2021, NjIF ka referuar 203 raporte në institucionet tjera, ndër të cilat 83 në Policinë e Kosovës, 76 në Administratën Tatimore të Kosovës, 12 në Prokurorinë Speciale të Republikës së Kosovës, 16 në institucionet ndërkombëtare kundër pastrimit të parave.³³⁰ NjIF gjatë vitit 2022 ka referuar 174 raporte në institucionet tjera, ndërsa në vitin 2023 numri i raporteve të dërguara në institucionet tjera ka qenë 189.³³¹ Në praktikë, korniza ligjore për pastrimin e parave ende nuk është zbatuar mjaftueshëm. Megjithëse ligji nuk kërkon prova për një vepër penale paraprake për të shqiptuar denimin, shumë prokurorë dhe gjyqtarë vazhdojnë ta konsiderojnë një vepër paraprake si pjesë thelbësore e veprave penale të pastrimit të parave. Rrjedhimisht,

³²⁵Këshilli i Evropës, "Raporti i Vlerësimit mbi përputhshmërinë e Kosovës me standardet ndërkombëtare për parandalimin e pastrimit të parave dhe luftimin e financimit të terrorizmit", qershor 2018, <https://rm.coe.int/assessment-report-on-compliance-of-kosovo-with-international-anti-money-laundering-16809381e1>, qasur për herë të fundit më 1 Prill 2024, fq. 7

³²⁶Shih Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësinë dhe Negociatat për Zgjerim, Raporti për Kosovën 2023, fq. 11.

³²⁷Portali i Këshillit të Evropës, "Këshilli i Evropës prezanton metodologjinë e vlerësimit të rrezikut të pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit (ML/TF NRA) për autoritetet e Kosovës*", mars 2024, https://www.coe.int/en/web/corruption/-/council-of-europe-introduces-the-money-laundering-and-terrorist-financing-risk-assessment-methodology-ml/tf-nra-to-kosovo*-authorities, qasur për herë të fundit më 10 mars 2024.

³²⁸Përgjigjja e NjIF-it, e datuar 10 Korrik 2024, e bazuar në kërkesën e IKD-së për qasje në dokumentet publike të datës 11 maj 2024.

³²⁹Njësia e Inteligjencës Financiare, Raporti Vjetor 2021, Gusht 2022., https://fiu.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/09/NJIF-K_Raporti_Vjetor_2021.pdf, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, fq. 59.

³³⁰Njësia e Inteligjencës Financiare, Të dhënat Statistike 2021, https://fiu.rks-gov.net/wp-content/uploads/2023/02/Statisitkat_2021.pdf, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, fq. 16.

³³¹Përgjigjja e NjIF-së, e datës 10 korrik 2024, bazuar në kërkesën e IKD-së për qasje në dokumente publike të datës 11 maj 2024.

shumë raste të pavarura të pastrimit të parave hidhen poshtë ose nga prokuroria ose nga gjykata.³³²

Për sa i përket sekretit financiar, sipas përditësimit më të fundit nga Task Forca e Veprimit Financiar (TFVF) në shkurt 2024, Kosova aktualisht nuk është përfshirë as në listën e 'zezë' as në listën 'gri'³³³. Në këtë linjë, Kosova u rendit në vendin e 129 nga 141 vende në Indeksin e Sekretit Financiar 2022, i cili deklaroi se 0.12% e sekretit financiar global e ka origjinën nga Kosova.³³⁴

Praktikat e mira

- Kosova ka miratuar legjislacion të veçantë në fushën e pastrimit të parave dhe ka kriminalizuar pastrimin e parave.
- Kosova ka themeluar një Agjenci të veçantë, mandati i së cilës është parandalimi i pastrimit të parave.
- Në vitin 2022, qeveria nisi procesin sektorial të vlerësimit të rrezikut të financimit të terrorizmit për organizatat jofitimprurëse, duke përfshirë shoqërinë civile.
- Ndjekja e rasteve të pastrimit të parave bëhet nga Prokuroria Speciale e Republikës së Kosovës dhe gjykimi i tyre nga Departamenti Special i Gjykatës Themelore në Prishtinë dhe Departamenti Special i Gjykatës së Apelit.

Mangësitë

- Ligji për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Luftimin e Financimit të Terrorizmit nuk është ndryshuar për ta bërë atë në përputhje të plotë me Direktivën e 4-të dhe të 5-të të BE-së për luftën kundër pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit, si dhe me standardet aktuale ndërkombëtare.
- Korniza ligjore për pastrimin e parave ende nuk zbatohet mjaftueshëm.
- Megjithëse ligji nuk kërkon prova për një vepër penale paraprake për të shqiptuar dënimin, shumë prokurorë dhe gjyqtarë vazhdojnë ta konsiderojnë një vepër paraprake si pjesë thelbësore e veprave penale të pastrimit të parave.
- Njësia e Inteligjencës Financiare përballet me kapacitete të pamjaftueshme për t'iu përgjigjur fenomenit të pastrimit të parave.

³³²Shih Komisionin Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësinë dhe Negociatat për Zgjerim, Raporti për Kosovën 2023, fq. 28.

³³³TFAF, Jurisdikcionet me Rrezik të Lartë nën një Thirrje për Veprim - Shkurt 2024. <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/High-risk-and-other-monitored-jurisdictions/Call-for-action-february-2024.html>; Jurisdikcionet nën Monitorim të Shtuar - 23 Shkurt 2024 <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/High-risk-and-other-monitored-jurisdictions/Increased-monitoring-february-2024.html>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024.

³³⁴Rrjeti për Drejtësinë Fiskale, Rangu i Kosovës <https://fsi.taxjustice.net/country-detail/#country=XK&period=22>, last accessed on April 1, 2024.

3.2 Kapitulli V

3.2.1 Nenet 52 and 58 – Kundër Pastrimit të Parave

Në përgjithësi, legjislacioni i Republikës së Kosovës në fushën e parandalimit të pastrimit të parave mbulon kërkesat e nenit 52 të UNCAC. Siç u tha në seksionin e mëparshëm, Ligji për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Luftimin e Financimit të Terrorizmit (LPPPLFT) është legjislacioni kryesor në Kosovë në lidhje me parandalimin e pastrimit të parave. Ky ligj rendit 10 kategori të subjekteve raportuese, duke u caktuar atyre detyrime specifike për parandalimin e pastrimit të parave. Kujdesi i duhur ndaj klientit, duke përfshirë identifikimin dhe verifikimin e klientit, është një detyrim për subjektet raportuese.³³⁵

Po kështu, LPPPLFT ka përcaktuar edhe dispozita lidhur me pronarin përfitues. Sipas LPPPLFT, pronari përfitues është personi fizik që ka pronësinë ose kontrollin përfundimtar mbi klientin dhe/ose personin fizik në emër të të cilit kryhet një transaksion ose aktivitet, ose personi që ushtron kryesisht kontroll efektiv mbi një subjekt juridik apo marrëveshje juridike. Për më tepër, për subjekte specifike, LPPPLFT ka përcaktuar rregullat në lidhje me identifikimin e pronarit përfitues.³³⁶ Për zbatimin e këtyre dispozitave, Njësia e Inteligjencës Financiare (NjIF) ka nxjerrë Udhëzimin Administrativ për Pronarin Përfitues për Subjektet Raportuese. Qëllimi i këtij Udhëzimi Administrativ është të rrisë transparencën e pronësisë përfituese dhe të udhëzojë subjektet raportuese për identifikimin dhe verifikimin e pronarëve përfitues për të menaxhuar në mënyrë efektive rrezikun e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit, i cili mund të shfaqet gjatë zbatimit të dispozitave ligjore për pronarët përfitues.³³⁷

LPPPLFT ka trajtuar edhe çështjen e personave të ekspozuar politikisht, duke përcaktuar kategoritë e zyrtarëve, familjarëve dhe bashkëpunëtorëve të tyre që konsiderohen si persona të ekspozuar politikisht. Për personat e ekspozuar politikisht, të gjitha subjektet raportuese duhet të marrin masa për të identifikuar nëse klientët e tyre bëjnë pjesë në këtë kategori.³³⁸ Për raste të tilla, NjIF ka nxjerrë Udhëzimin Administrativ për Personat e Ekspozuar Politikisht, për të udhëzuar subjektet raportuese në menaxhimin efektiv të rrezikut të shtuar të pastrimit të parave nga personat e ekspozuar politikisht.³³⁹ LPPPLFT gjithashtu përcakton se autoritetet e

³³⁵Shih Ligjin Nr. 05/L-096 për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Luftimin e Financimit të Terrorizmit, nenet 16 dhe 17.

³³⁶Shih Ligjin Nr. 05/L-096 për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Luftimin e Financimit të Terrorizmit, neni 2.1.1.36.

³³⁷Njësia e Inteligjencës Financiare, Urdhëri Administrativ i MoF (NjIF) Nr. 01/2021 për Pronësinë Fikse të Subjekteve të Raportimit, korrik 2021, https://fiu.rks-gov.net/wp-content/uploads/2021/07/UDHEZIM_ADMINISTRATIV_MF_NjIF-K_Nr_01-2021.pdf, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, neni 1.

³³⁸Shih Ligjin Nr. 05/L-096 për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Luftimin e Financimit të Terrorizmit, neni 2.1.1.33.

³³⁹Njësia e Inteligjencës Financiare, Udhëzimi Administrativ i MoF (NjIF) Nr. 02/2018 për Personat e Ekspozuar Politikisht, shtator 2018 https://fiu.rks-gov.net/wp-content/uploads/2018/09/UA_për_Personat_e_Ekspozuar_Politikisht_dt_03-09-2018.pdf, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, neni 1.

Republikës së Kosovës mund të bashkëpunojnë me shtetet tjera në veprimet që kanë për synim parandalimin e pastrimit të parave.³⁴⁰

Sa i përket rezultateve konkrete, Kosova është vonuar në fushën e parandalimit, hetimit dhe ndjekjes penale të pastrimit të parave. Bashkimi Evropian ka shprehur shqetësimin se Kosova nuk ka ndërmarrë hapa të mjaftueshëm për ta luftuar këtë fenomen. Një nga arsyt kryesore është mungesa e ndërgjegjësimit të prokurorëve dhe gjyqtarëve se rastet e pastrimit të parave mund të gjykoen pa një dënim të lidhur për ndonjë vepër tjetër penale.³⁴¹

Rasti CUMA, i cili përfshin mashtrimin shumëmiliardë dollarësh të kriptomonedhës OneCoin, me miliona viktime në mbarë botën, është padia e parë e pavarur dhe e suksesshme për pastrim parash në Kosovë.³⁴² Rezultati ishte shuma më e madhe e aseteve të konfiskuara ndonjëherë, që kapin shumën gati një milion euro, e vërtetuar nga gjykata e apelit. Ajo u inicua vetëm dy muaj pasi Kosova u pranua në Grupin Egmont të Njësive të Inteligjencës Financiare³⁴³ dhe suksesi iu atribuua kryesisht bashkëpunimit me 17 anëtarë të tjerë të Grupit Egmont. Në një hetim dhe gjykim rekord prej 18 muajsh, çështja u zhvillua me shpejtësi, që nga momenti i depozitimit të raportit të transaksionit të dyshimtë (STR) deri në vendimin e gjykatës.³⁴⁴ Pas ekzaminimit të mëtejshëm, u zbulua se shumë shtete të tjera kishin lëshuar paralajmërime në lidhje me OneCoin dhe OneLifeNetwork. Duke qenë se kjo kriptovalutë ishte një mashtrim masiv në mbarë botën, vendi i Kosovës përdorej për aktivitete të tilla pikërisht për shkak të mungesës së perceptuar të bashkëpunimit bilateral me shtetet e panjohura, dhe mos anëtarësimit të saj në INTERPOL, OKB dhe organizata të tjera shumëpalëshe.³⁴⁵ Vetëm dy persona u akuzuan për këtë vepër në vitin 2022, krahasuar me nëntë në vitin paraprak, ndërsa gjithsej tre u dënuan gjatë gjithë atij viti.³⁴⁶

Shembuj të tjerë të kohëve të fundit kur sistemi i drejtësisë ishte efikas në trajtimin e rasteve janë, për shembull, aktgjykimi fajshues i lëshuar më 23 prill 2024 nga Gjykata Themelore në Prishtinë kundër nëntë personave të akuzuar për lojëra të kundërligjshme të fatit dhe pastrim parash, duke i dënuar me 5 vjet e 20 ditë burg, dhe EUR 46.100 gjobë të përbashkët pas arritjes së marrëveshjes me Prokurorinë Speciale të Republikës së Kosovës.³⁴⁷ Në të kundërtën, disa raste kanë marrë shumë

³⁴⁰Shih Ligjin Nr. 05/L-096 për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Luftimin e Financimit të Terrorizmit, nenet 4 dhe 62.

³⁴¹Radio Evropa e Lirë, "Kosova ngec në luftën kundër pastrimit të parave", janar 2024, <https://www.evropaelire.org/a/kosova-ngec-lufta-pastrimi-parave/32783260.html>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024.

³⁴²Rastet më të mira të Egmont – Rastet e analizës financiare 2014-2020 https://egmontgroup.org/wp-content/uploads/2022/01/2021-Financial.Analysis.Cases_2014-2020-3.pdf, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024, fq. 30.

³⁴³<https://egmontgroup.org/>.

³⁴⁴Grupi Egmont i Njësive të Inteligjencës Financiare, Rastet më të Mira të Egmont – Rastet e Analizës Financiare 2014-2020. https://egmontgroup.org/wp-content/uploads/2022/01/2021-Financial.Analysis.Cases_2014-2020-3.pdf, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, fq. 32.

³⁴⁵Po aty.

³⁴⁶Po aty.

³⁴⁷Betimi për Drejtësi, "5 vjet e 20 ditë burgim dhe mbi 46 mijë euro gjobë për nëntë të akuzuar për bixhoz të paligjshëm dhe shpërlaje parash", prill 2024. <https://betimiperdrejtesi.com/5-vjet-e-20-dite->

vite. Shembull për këtë është aktakuza e ngritur nga Prokuroria Speciale e Republikës së Kosovës (PSRK) për pastrim parash, e cila pas afro nëntë vitesh rezultoi me aktgjykim fajshues.³⁴⁸

Në përmbledhje, Kosova duhet të reformojë legjislacionin për parandalimin e pastrimit të parave për ta bërë atë në përputhje me standardet ndërkombëtare. Po ashtu, prokurorët dhe gjyqtarët duhet të jenë të vetëdijshëm për mundësinë ligjore për të gjykuar veprën penale të pastrimit të parave pa një vepër tjetër bazë. Do të ishte gjithashtu e nevojshme të rritet bashkëpunimi ndërinstitucional dhe efikasiteti në trajtimin e rasteve të pastrimit të parave.

Kosova në përgjithësi i përmbush obligimet e përcaktuara në paragrafin 5 të nenit 52 të UNCAC. Sipas Ligjit për Deklarimin, Prejardhjen dhe Kontrollin e Pasurisë dhe Dhuratave (LDPKPDh), një listë e gjerë e zyrtarëve publikë janë të detyruar të deklarojnë pasurinë e tyre dhe të anëtarëve të familjes në baza vjetore. Ky deklaram i pasurisë i bëhet Agjencisë për Parandalimin e Korrupsionit (APK), e cila autorizon edhe verifikimin e saktësisë së deklaramit të pasurisë.³⁴⁹ Deklarimi i pasurisë nga zyrtarët publikë dhe kriminalizimi i mosrespektimit apo respektimit jo të plotë të Kodit Penal, si dhe zbatimi i pamjaftueshëm i dënimeve të larta në praktikë, është shpjeguar në detaje në seksionin 4.1.5.

Praktikat e mira

- Kosova ka miratuar legjislacion të veçantë në fushën e parandalimit të pastrimit të parave dhe ka themeluar Njësinë e Inteligjencës Financiare.
- Kosova ka miratuar rregulla specifike në lidhje me verifikimin e identitetit të klientit, pronësinë përfituese dhe personat e ekspozuar politikisht, ndër të tjera.
- Njësia e Inteligjencës Financiare ka miratuar akte nënligjore që lidhen me pronësinë përfituese dhe personat e ekspozuar politikisht.
- Ligji përcakton detyrimin për një gamë të gjerë zyrtarësh publikë për të deklaruar pasurinë e tyre.
- Ka pasur raste pozitive të ndjekjes penale të pastrimit të parave që mund të shërbejnë si model globalisht.

Mangësitë

- Legjislacioni kundër pastrimit të parave nuk është plotësisht në përputhje me direktiven e katërt dhe të pestë të BE-së dhe rekomandimet e Task Forcës së Veprimit Financiar.
- Sa i përket rezultateve konkrete, Kosova ka një ngecje në fushën e parandalimit, hetimit dhe gjyqimit të pastrimit të parave.
- Ekziston një keqkuptim konceptual në lidhje me pastrimin e parave, dhe supozimi se kjo vepër nuk mund të qëndrojë e vetme pa një vepër tjetër të ndërlidhur, në kundërshtim me ligjin në Kosovë.
- Disa çështje gjyqësore zvarriten për një kohë jashtëzakonisht të gjatë.

[burgim-dhe-mbi-46-mije-euro-gjobe-ndaj-nente-te-akuzuarve-per-bixhoz-te-paligjshem-dhe-shpelarje-parash/](#), qasur për herë të fundit më 24 prill 2024.

³⁴⁸Vendimi i Gjykatës Themelore në Prishtinë në rastin PS.nr.8/2023, qershor 2023, https://www.gjyqesori-rks.org/wp-content/uploads/verdicts/PR_2019-088708_SQ.pdf, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024.

³⁴⁹Shih nenin 6 të Ligjit Nr. 08/L-108 për Deklarimin, Prejardhjen dhe Kontrollin e Pasurisë dhe Dhuratave.

- Politika ndëshkuese në rastet e mosdeklarimit të pasurisë nuk ka qenë adekuate sa që askush nuk është dënua me burgim efektiv për mosdeklarim të pasurisë.

3.2.2 Nenet 53 dhe 56 – Masat për Rikthimin e Drejtpërdrejtë të Pronës; Neni 54 – Mjetet e Konfiskimit; Nenet 51, 54, 55, 56 dhe 59 – Bashkëpunimi Ndërkombëtar me Qëllim të Konfiskimit; Neni 57 – Kthimi dhe Asgjësimi i Pasurisë së Konfiskuar

Këto dispozita janë analizuar së bashku, duke marrë parasysh ndërlidhjet e tyre dhe për të ofruar një analizë gjithëpërfshirëse të kësaj çështje.

Sa i përket kornizës ligjore, Republika e Kosovës gjithmonë ka pasur kornizë të mjaftueshme ligjore sa i përket sekuestrimit dhe konfiskimit të pasurisë së përfituar me vepra penale. Kodi i Procedurës Penale (KPPRK) ka hyrë në fuqi në shkurt të vitit 2023. Ky Kod përmban dispozita të detajuara në lidhje me sekuestrimin dhe konfiskimin e pasurisë së përfituar me vepra penale. Sipas këtij Kodi, sekuestrimi i përkohshëm “është statusi ligjor i provës apo pasurisë së caktuar që është ndalur nga policia dhe që është nën kontrollin apo kujdesin e policisë qoftë në bazë të kontrollit apo në bazë të një urdhri ndalimi të përkohshëm të lëshuar nga prokurori i shtetit [...]”, ndërsa konfiskim është “konfiskimi i përhershëm i pasurisë, i urdhëruar me vendim të formës së prerë të gjykatës kompetente sipas këtij Kodi”.³⁵⁰

Prokurori i Shtetit ka mundësi të pakufizuara hetimore për konfiskimin e pasurisë. Sipas KPPRK-së, “Nëse prokurori i shtetit ka dyshim të arsyeshëm se mund të bëhet kërkesa për konfiskim, prokurori i shtetit mund të fillojë hetimin për konfiskim: 1.1. në çdo fazë të hetimit penal; 1.2. pas ngritjes së aktakuzës. 1.3 para shqyrtimit gjyqësor 1.4. gjatë shqyrtimit gjyqësor; dhe 1.5. pas përfundimit të shqyrtimit gjyqësor...”.³⁵¹

Objekt i konfiskimit në kuadër të procedurës penale është si mjeti i kryerjes së veprës penale ashtu edhe dobia pasurore që rrjedh nga kryerja e veprës penale.³⁵² Disa dispozita përcaktojnë se si pasuria e konfiskuar i kthehet pronarit nëse kjo pasuri i është marrë të njëjtit person me kryerjen e veprës penale. Në këtë rast, nëse gjykata ka konstatuar se i pandehuri ka përfituar dobi pasurore nga vepra penale ose ka bërë dhuratë të kundërligjshme, dhe nëse dobia pasurore ose dhurata e kundërligjshme tërësisht ose pjesërisht nuk është në dispozicion për konfiskim për ndonjë arsye, gjykata konfiskon çdo pasuri tjetër të të pandehurit ose të një personi të tretë deri në vlerën monetare të dobisë ose dhuratës së kundërligjshme.³⁵³

Në anën tjetër, Ligji për Kompetencat e Zgjeruara për Konfiskimin e Pasurisë së përfituar me vepër penale është miratuar në vitin 2013. Ky ligj është zëvendësuar në janar 2019 me Ligjin nr. 06/L-087 për Kompetencat e Zgjeruara për Konfiskimin e

³⁵⁰Kodi i Procedurës Penale Nr. 08/L-032 i Republikës së Kosovës, gusht 2022. <https://gzk.rks.gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2861>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, neni 19.1.1, paragrafët 34 dhe 35.

³⁵¹Po aty, neni 278.

³⁵²Po aty, nenet 270-271.

³⁵³Po aty, nenet 263-273.

Pasurisë (LKZKP). Sistemi i konfiskimit sipas LKZKP është një përzierje e konfiskimit penal dhe civil.

LKZKP ka përcaktuar 16 kategori të veprave penale për të cilat zbatohet ky ligj.³⁵⁴ Sistemi i konfiskimit (civil) sipas LKZKP mund të zbatohet vetëm kur një person shpallet fajtor për një nga këto 16 kategori të veprave penale. Pasi i pandehuri të shpallet fajtor për kryerjen e njëres prej këtyre veprave penale, pavarësisht dënimit të shqiptuar, Prokurori i Shtetit ka mundësi që në afat prej 5 vitesh të paraqesë kërkesë në Gjykatë për verifikimin e pasurisë.

Sa i përket barrës së provës, përgjegjësia e Prokurorit të Shtetit gjatë procedurës së kufizimit është të provojë dyshimin e arsyeshëm. Megjithatë, barra e provës bie mbi të pandehurin që të provojë para Gjykatës se çdo pjesë e pasurisë së shënuar në kërkesën për vlerësimin e pasurisë është fituar prej tij nga burimet e mjaftueshme legjitime që ai/ajo kishte në kohën kur ai/ ajo ka fituar një pronë të tillë.³⁵⁵ Nëse i pandehuri nuk arrin ta bëjë këtë, atëherë Gjykata do t'i konfiskojë të pandehurit atë pjesë të pasurisë që nuk është vërtetuar se është fituar nga burime të ligjshme.

Më 9 shkurt 2023, Kuvendi i Republikës së Kosovës ka miratuar Ligjin për për Byronë e Konfiskimit të Pasurisë së Pajustificueshme.³⁵⁶ or, pas miratimit, ky ligj u procedua për vlerësim në Gjykatën Kushtetuese³⁵⁷ dhe nuk mund të hyjë në fuqi derisa Gjykata Kushtetuese të nxjerrë një vendim.³⁵⁸

Sipas Projektligjit për Byronë Shtetërore për Verifikim dhe Konfiskimin e Pasurisë së Pajustificueshme (PLBShVKPP), “Ky ligj zbatohet për pasurinë e fituar në mënyrë të pajustificueshme, drejtpërdrejt ose tërthorazi nga personat zyrtarë dhe palët e treta”. Gjithashtu, ky ligj zbatohet edhe për pasurinë e pajustificuar të fituar gjatë periudhës së ushtrimit të funksionit të subjekteve nga data 17 shkurt 2008 dhe brenda dhjetë viteve nga momenti kur subjektet pushojnë së ushtruar funksionin e tyre.³⁵⁹

Me këtë ligj krijohet Byroja Shtetërore për Verifikimin dhe Konfiskimin e Pasurisë së Pajustificueshme si organ i pavarur dhe i specializuar për verifikimin e pasurisë së pajustificueshme.³⁶⁰ Ndër të tjera, kjo Byro është e autorizuar të fillojë dhe zhvillojë procedurën e verifikimit të pasurisë, të paraqesë në Gjykatë propozimin për konfiskimin e pasurisë, etj. Sipas ligjit, Byroja drejtohet nga drejtori i saj, i zgjedhur me shumicë të thjeshtë të Kuvendit. Vetëm nëse Kuvendi nuk arrin të zgjedhë Drejtorin

³⁵⁴Ligji Nr. 06/L-087 për Kompetencat e Zgjeruara mbi Konfiskimin e Pasurisë, dhjetor 2018. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18337>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024.

³⁵⁵Po aty, nenet 6.1.1.2 and 7.3.

³⁵⁶Betimi për Drejtësi, “Miratohet Ligji për Byronë e Konfiskimit të Pasurisë së Pajustificuar”, shkurt. 2023, <https://betimiperdrejtesi.com/miratohet-ligji-per-byrone-e-konfiskimit-te-pasurise-se-pajustificueshme/>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024.

³⁵⁷Betimi për Drejtësi, “EKSKLUZIVE: PDK dërgon Projektligjin për Byronë në Gjykatën Kushtetuese”, shkurt 2023. <https://betimiperdrejtesi.com/ekskluzive-pdk-dergon-projektligjin-per-byrone-ne-gjykatën-kushtetuese/>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024.

³⁵⁸Ligji Nr. 03/L-121 për Gjykatën Kushtetuese të Republikës së Kosovës, janar 2009. <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2614>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, nenin 43.2.

³⁵⁹Asambleja e Republikës së Kosovës, Raporti me rekomandime për Projektligjin nr. 08/L-121 për Byronë Shtetërore për Verifikimin dhe Konfiskimin e Pasurisë së Pajustificueshme, 31.01.2023, neni 2.

³⁶⁰Po aty, Neni 4.

dy herë radhazi, atëherë këtë do ta bëjë Komisioni Mbikëqyrës, i cili shërben si organ mbikëqyrës i Byrosë.³⁶¹

Sipas ligjit, Byroja do të verifikojë çdo rast nëse pasuria e zyrtarit është së paku EUR 25,000 në disproporcion me të ardhurat e tij. Nëse nga të dhënat e mbledhura nga procedura e verifikimit, provat dhe dëshmitë e dhëna nga pala në procedurë, zyrtari përgjegjës i Byrosë vëren se standardi civil i vlerësimit të probabilitetit është i plotësuar dhe se ka një mospërputhje ndërmjet të ardhurave dhe pasurisë që tejkalon vlerë prej EUR 25.000, atëherë zyrtari i Byrosë propozon dërgimin e lëndës në Gjykatë për konfiskim. Propozimi i arsyetuar për dërgimin e lëndës në Gjykatë për konfiskim i dorëzohet Drejtorit të Përgjithshëm, i cili përfundimisht paraqet propozim për konfiskim.³⁶² Barra e provës përaktësisht i takon subjektit të verifikuar. Pas paraqitjes së propozimit në Gjykatë, pala e akuzuar duhet të vërtetojë se pasuria që është objekt i propozimit ka origjinë të justifikueshme.³⁶³

Përveç sistemit ekzistues për konfiskimin e pasurisë së përfituar përmes veprave penale sipas Kodit të Procedurës Penale dhe Ligjit për Kompetencat e Zgjeruara për Konfiskimin e Pasurisë, Kosova synon të zbatojë masat e konfiskimit edhe në mungesë të dënimit penal.

Sa i përket Projektligjit për Byronë Shtetërore për Verifikimin dhe Konfiskimin e Pasurisë së Pajustificueshme (PLBShVKPP), duhet të theksohet se në Kosovë ka pasur një debat të gjerë për nevojën e miratimit të një sistemi të tillë të konfiskimit dhe për përmbajtjen që duhet të ketë ky ligj. Qeveria e Republikës së Kosovës e kishte miratuar këtë ligj pa konsultime adekuate publike, kishte injoruar rekomandimet e shoqërisë civile dhe kishte marrë kritika të ashpra nga Komisioni i Venecias. Më në fund, më 29 dhjetor 2021, qeveria miratoi Projektligjin e LBSHVKPP. Ky ligj është miratuar pa konsultim adekuat publik. Përballë dispozitave të Rregullores së Qeverisë për Standardet Minimale për Procesin e Konsultimit Publike, Ministria e Drejtësisë ka reduktuar afatin për konsultime publike në gjashtë ditë pune, me qëllim që prap të miratohet në vitin 2021.

Arsyetimi i Ministrisë në këtë rast nuk ishte i bazuar në ligj dhe në Rregulloren për Konsultimet Publike. Kështu, për një ligj voluminoz që krijon një institucion të posaçëm, ndërton një sistem të ri konfiskimi dhe ka implikime në të drejtat e njeriut, Ministria kërkoi nga publiku që të dërgojë komente brenda vetëm gjashtë ditëve pune. Po ashtu, sipas Rregullores, komentet e pranuar është dashur të trajtohen nga grupi punues për Projektligjin dhe pas shqyrtimit të komenteve të publikohet raporti përfundimtar. Asnjë nga këto detyrime nuk është respektuar nga Ministria e Drejtësisë.³⁶⁴ Fillimisht, shoqëria civile dhe donatorët ndërkombëtarë reagueshan ndaj mungesës së konsultimit adekuat publik, dhe me kalimin e kohës ata gjithashtu vunë në pikëpyetje edhe disa aspekte të vetë ligjit.³⁶⁵

³⁶¹Po aty, Neni 10 dhe 14.

³⁶²Po aty, Neni 23.8.

³⁶³Po aty, Neni 34.

³⁶⁴IKD, "Konfiskimi i pasurisë së pajustificueshme: problemet juridike të Projektligjit aktual", janar 2022, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2022/01/ENGLISH_-JH_Draft-Raporti_Konfiskimi-i-pajustificueshem-004-2-1.pdf, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, fq. 6-7.

³⁶⁵Betimi për Drejtësi, Projektligji për konfiskimin e pasurisë së pajustificueshme, nën standarde minimale, 2022, <https://betimiperdrejtesi.com/projektligji-per-konfiskimin-e-pasurise-se->

Në janar 2022, IKD publikoi analizën “Konfiskimi i pajustificueshëm i pasurisë: problemet ligjore të projektligjit aktual”. Në këtë analizë janë evidentuar dhe sqaruar probleme të shumta të projektligjit në fjalë.³⁶⁶ Qeveria dhe Kuvendi nuk kanë treguar vullnet për të zbatuar rekomandimet nga raporti i IKD-së. LBShVKPP iu dorëzua Komisionit të Venecias për vlerësim, i cili konfirmoi pothuajse të gjitha gjetjet e IKD-së.³⁶⁷ Në opinionin e vet, Komisioni i Venecias erdhi në përfundimin se projektligji kishte disa problematika ashtu siç ishte i shkruar dhe se zbatimi i tij do të shkelë të drejtat themelore të mbrojtura nga Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut (KEDNJ) dhe Kushtetuta e Kosovës.³⁶⁸ Pas opinionit të parë, Komisioni i Venecias dha opinione të tjera lidhur me Projektligjin, para se ai të miratohej nga Kuvendin e Republikës së Kosovës.³⁶⁹

Ky ligj, sipas kërkesës së deputetëve të Kuvendit, iu dërgua Gjykatës Kushtetuese për vlerësimin e kushtetutshmërisë së tij. Më 26 qershor 2024, Gjykata Kushtetuese e shpalli të pavlefshëm në tërësi Ligjin për Byronë Shtetërore për Verifikimin dhe Konfiskimin e Pasurisë së Pajustificueshme. Sipas Gjykatës Kushtetuese, megjithëse ligji i kontestuar ndjek qëllimin legjitim të interesit publik, ai nuk pasqyron një ekuilibër të arsyeshëm midis shtetit dhe individit. Kjo përbën ndërhyrje në të drejtat pronësore të individit, shkelje të nenit 7 (Vlerat) të Kushtetutës dhe shkelje të parimit të sigurisë juridike dhe të të drejtave dhe lirive themelore të individëve.³⁷⁰

Kështu, në Kosovë tashmë janë duke u aplikuar sistemi i konfiskimit të pasurisë së fituar me vepër penale, sipas Kodit të Procedurës Penale, dhe sistemi i konfiskimit pas dënimit penal, sipas Ligjit për Kompetencat e Zgjeruara për Konfiskimin e Pasurisë. Ndërkohë, aplikimi i sistemit të konfiskimit civil shtyhet deri në miratimin e një ligji të ri, në përputhje me Kushtetutën, pas shfuqizimit të LBShVKPP nga Gjykata Kushtetuese.

Sa i përket administrimit të pasurisë së konfiskuar, Kosova ka miratuar Ligjin Nr. 05/L-049 për Administrimin e Pasurisë së Sekuestruar dhe të Konfiskuar (LAPSK). Pasuria e sekuestruar dhe e konfiskuara administrohet nga Agjencia për Administrimin e

[pajustificueshme-nen-standarde-minimale/](#); IKD, “Konfiskimi i pasurisë së pajustificueshme: problemet juridike të Projektligjit aktual”, janar 2022, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2022/01/ENGLISH_-_JH_Draft-Raporti_Konfiskimi-i-pajustificueshem-004-2-1.pdf, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

³⁶⁶Po aty.

³⁶⁷Komisioni i Venecias, “Opinionin mbi Projektligjin për Byronë Shtetërore për Verifikimin dhe Konfiskimin e Pasurisë së Pajustificueshme”, qershor 2022, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2022\)014-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2022)014-e), qasur për herë të fundit më 1 prill 2024.

³⁶⁸Po aty, fq.18.

³⁶⁹Komisioni i Venecias, “Opinionin i Përcjellës mbi Projektligjin për Byronë Shtetërore për Verifikimin dhe Konfiskimin e Pasurive të Pajustificueshme”, dhjetor 2022, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2022\)052-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2022)052-e;); Informacion përcjellës për Kosovën – Vijim i Projektligjit për Byronë Shtetërore për Verifikimin dhe Konfiskimin e Pasurisë së Pajustificueshme, mars 2023. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI\(2023\)008-bil](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI(2023)008-bil), qasur për herë të fundit më 1 prill 2024.

³⁷⁰Njoftimi i vendimit në rastin KO46/23 të Gjykatës Kushtetuese, 2024. <https://gjk-ks.org/njoftim-per-vendim-ne-rastin-ko46-23/>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

Pasurisë së Sekuestruar ose të Konfiskuar (AAPSK), organ qendror i administratës shtetërore në kuadër të Ministrisë së Drejtësisë.³⁷¹

Kompetencat e AAPSK-së përfshijnë administrimin e pasurisë së sekuestruar dhe të konfiskuar të përdorur ose të përfitur nga veprat penale, dhe pasurisë së terrorizmit, me përjashtim të pasurisë së konfiskuara për realizimin dhe mbledhjen e detyrimeve tatimore.³⁷² AAPSK merr pjesë në ofrimin e ndihmës juridike ndërkombëtare për të gjitha rastet që kanë të bëjnë me pronat e sekuestruara dhe të konfiskuara, administrimin e pasurisë së sekuestruar ose të konfiskuar në bazë të një kërkesë të parashtruar nga një shtet tjetër.³⁷³

Në rastet kur një kërkesë nga një shtet tjetër pranohet nga gjykatat në Kosovë dhe pasuritë që përbëjnë objektin e kërkesës i janë transferuar AAPSK-së për administrimin e tyre, Agjencia do të ketë përgjegjësi për ato asete njësoj sikur rasti të kishte filluar në Republikën e Kosovës. Bashkëpunimi ndërkombëtar në administrimin e pasurisë së sekuestruar dhe të konfiskuar bëhet në bazë të marrëveshjeve ndërkombëtare. Nëse marrëveshja ndërkombëtare nuk është lidhur ose disa çështje nuk janë rregulluar me marrëveshje ndërkombëtare, bashkëpunimi ndërkombëtar kryhet në bazë të legjislacionit përkatës të Republikës së Kosovës.³⁷⁴

Në praktikë, AAPSK ka probleme me menaxhimin e asetëve në portofolin e saj, edhe pse në vitin 2022, ajo ka trajtuar më shumë se 1.5 milionë euro në grupe të ndryshme asetesh. Kjo është pjesërisht për shkak të krijimit të Agjencisë dhe pjesërisht për shkak se gjykatat nuk kanë lejuar shitjen e planifikuar të asetëve derisa veprimet ligjore janë në vazhdim. Vlera e asetëve të shitura në vitin 2022 ishte afërsisht EUR 36,000, krahasuar me rreth EUR 52,000 në vitin 2021.³⁷⁵ Më 22 qershor 2022, Qeveria miratoi koncept dokumentin për krijimin e fondit të konfiskimit. Ky fond do të ndajë një pjesë të asetëve të konfiskuara për institucionet ligjzbatuese dhe shoqërinë civile. Për krijimin e këtij fondi, në Koncept Dokumentin e miratuar thuhet se është i nevojshëm plotësimi i ndryshimit të ligjit për administrimin e pasurisë së sekuestruar dhe të konfiskuar. Deri më tani, ky ligj nuk është ndryshuar.

Në shtator 2013, hyri në fuqi Ligji Nr. 04/L-213 për Bashkëpunimin Juridik Ndërkombëtar në Çështjet Penale (LBJNÇP). Ky ligj rregullon bashkëpunimin juridik ndërkombëtar në lidhje me kontrollin, ngrirjen dhe konfiskimin. Kërkesa e një shteti për kontroll, ngrirje dhe konfiskim të pasurisë duhet të plotësojë dy kushte: vepra që ka shkaktuar kërkesën duhet të jetë e sanksionueshme sipas ligjit të shtetit kërkuar dhe ligjit vendor, dhe ekzekutimi i kërkesës duhet të jetë në përputhje me ligjin vendor.³⁷⁶

³⁷¹ Ligji Nr. 05/L-049 për Menaxhimin e Pasurisë së Sekuestruar dhe të Konfiskuar, prill 2016, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=12360>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, neni 5.1.

³⁷²Po aty, neni 4.

³⁷³Po aty, neni 4.1.1.7.

³⁷⁴Po aty, neni 15.

³⁷⁵Shih Komisionin Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësinë dhe Negociatat për Zgjerim, Raporti për Kosovën 2023, fq. 26.

³⁷⁶Ligji Nr. 04/L-213 për Bashkëpunimin Ndërkombëtar në Çështjet Penale, shtator 2013. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=57516>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, neni 90.

Kur kërkesa për konfiskim ka të bëjë me një send të caktuar, Gjykata mund të urdhërojë konfiskimin e atij sendi vetëm nëse një konfiskim i tillë për atë vepër penale lejohet sipas ligjit vendor ose në rastet kur ligji lejon shqiptimin e një dënimi më të rëndë. Nëse konfiskimi i një sendi të caktuar nuk është i mundur, Gjykata mund të vendosë të konfiskoj një vlerë monetare të barabartë me vlerën e atij sendi, nëse pajtohet shteti kërkuar.³⁷⁷

LBJNÇP ka trajtuar edhe çështjen e dorëzimit të sendeve në një shtet tjetër gjatë procedurës së ekstradimit. Me kërkesë të këtij shteti dhe në përputhje me ligjin vendor, gjykata kompetente do t'i konfiskojë dhe do t'i dorëzojë sendet që mund të përdoren si provë, ose që janë fituar si rezultat i veprës penale ose janë përdorur në kryerjen e veprës penale. Nëse këto sende dhe materiale i nënshtrohen ngrirjes apo konfiskimit në Republikën e Kosovës, në lidhje me ndonjë procedurë penale në pritje, ato mund të mbahen përkohësisht ose të dorëzohen me kusht që të kthehen në Republikën e Kosovës.³⁷⁸

Përkundër kornizës së avancuar legjislative, në praktikë Republika e Kosovës nuk ka treguar rezultate të kënaqshme në fushën e konfiskimit të pasurisë së përfutur përmes veprave penale dhe shuma e pasurisë së kundërligjshme të konfiskuar është ende mjaft modeste. Ligji i vitit 2019 për Kompetencat e Zgjeruara të Konfiskimit është në fuqi, por zbatimi i tij nuk është konsistent. Prandaj, konfiskimi i aseteve të kundërligjshme vazhdon të mos përdoret nga prokurorët, ndërkohë që duhet të jetë një prioritet kryesor në luftën e vendit kundër terrorizmit, krimit të organizuar, dhe korrupsionit të nivelit të lartë.³⁷⁹

Në praktikë, Prokurori i Shtetit nuk ka fokus të mjaftueshëm në konfiskimin e pasurisë si një nga mënyrat më të fuqishme të luftimit të krimit. Vetëm dënimi është i pamjaftueshëm pa konfiskim në rastet kur vërtetohet përfitimi i paligjshëm financiar.³⁸⁰

Një raport i IKD-së ka gjetur se prokurorët kanë kërkuar ngrirjen, sekuestrimin dhe konfiskimin e pasurisë së përfutur me vepra penale vetëm në 20% të rasteve të analizuar.³⁸¹ Sipas raporteve të Prokurorisë së Shtetit, shuma më e madhe e konfiskimit të pasurisë së përfutur me vepra penale është shënuar në vitin 2023, me gjithsej EUR 87,847,342.23 të ngrira dhe të sekuestruara, dhe EUR 23,594,635,64 vlerë të pronave të konfiskuara.³⁸² Në vitin 2022 janë ngrirë dhe sekuestruar EUR 20,728,965.42 dhe janë konfiskuar EUR 669,765.14 euro pasuri.³⁸³ ndërsa gjatë vitit

³⁷⁷Po aty, neni 74.2.

³⁷⁸Po aty, neni 25.

³⁷⁹Shih Komisionin Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësinë dhe Negociatat për Zgjerim, Raporti për Kosovën 2023, fq. 26.

³⁸⁰Kontributet e shkruara të prokurorit Armend Hamiti, 1 qershor 2024.

³⁸¹IKD, "Ndjekja dhe Gjykimi i Korrupsionit 2023", dhjetor 2023, <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2023/12/Ndjekja-dhe-Gjykimi-i-Korrupsionit-2023-Anglisht-pdf.pdf>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, fq. 18.

³⁸²Zyra e Prokurorit të Shtetit, Raporti Vjetor i Punës i Prokurorit të Shtetit 2023, shkurt 2024, fq. 17. shih linkun <https://prokuroriaks.b-cdn.net/wp-content/uploads/2024/08/Raporti-vjetor-i-punes-se-Prokurorit-te-Shtetit-2023.pdf>, qasur për herë të fundit më 12 gusht 2024.

³⁸³Prokurori i Shtetit, Raporti Vjetor i Prokurorit të Shtetit 2022, Shkurt 2023, <https://prokuroria-rks.org/wp-content/uploads/2024/08/Raporti-vjetor-i-punes-se-Prokurorit-te-Shtetit-2022.pdf>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, fq.15.

2021 janë ngrirë dhe konfiskuar EUR 14,238,163,89 dhe janë konfiskuar EUR 772,819,42 pasuri.³⁸⁴

Tabela 5: Sasia e pasurisë së ngrirë, të sekuestruar dhe të konfiskuar e përfituar me vepra penale

	2021	2022	2023
Të ngrira dhe të sekuestruara	€14,238,163.89	€ 20,728,965.42	€ 87,847,342.23
Të konfiskuara	€ 772,819.42	€ 669,765.14	€ 23,594,635.64

Të dhënat për 2021 dhe 2022 nuk pasqyrojnë rezultate adekuate. Mosbalancimi i madh ndërmjet sekuestrimit dhe konfiskimit paraqet problem. Edhe pse situata është më e mirë në vitin 2023, ky çekuilibër është ende i madh. Përderisa standardi për sekuestrimin e pasurisë është i ulët, Gjykata nuk konfiskon gjithmonë asetet e sekuestruara. Në këtë situatë, për të gjitha pasuritë e sekuestruara për të cilat gjykata nuk është konfiskuar, mund të konstatojmë se i është shkaktuar dëm pronarit, i cili në disa raste nuk është në gjendje ta përdorë pronën për vite me radhë derisa gjykata të vendosë nëse do të të konfiskohet ose jo.

Praktikat e mira

- Është miratuar legjislacioni lidhur me konfiskimin e pasurisë së përdorur për kryerjen e veprës penale dhe pasurisë që rrjedh nga kryerja e veprës penale.
- Konfiskimi i mundshëm i pasurisë vërtetohet ligjërisht pasi të jetë shqiptuar dënimi për një nga veprat penale të përcaktuara me ligj.
- Ekziston legjislacioni në lidhje me ndihmën juridike ndërkombëtare në rastet penale që lidhen me rikthimin e asetëve.
- Kosova ka themeluar Agjencinë për Administrimin e Pasurisë së Sekuestruar dhe të Konfiskuar.

Mangësitë

- Përveç vitit 2023, sistemi i drejtësisë nuk ka treguar rezultate konkrete në konfiskimin e pasurisë së përfituar me vepra penale.
- Prokurori i Shtetit nuk fokusohet në konfiskimin e pasurisë si një nga mjetet më të fuqishme për luftimin e korrupsionit.
- Prokurorët e kanë zbatuar Ligjin për Kompetencat e Zgjeruara për Konfiskimin e Pasurisë vetëm në raste të jashtëzakonshme.
- Qeveria dhe Kuvendi nuk kanë ndjekur një proces adekuat për hartimin dhe miratimin e Projektligjit për Byronë për Verifikimin dhe Konfiskimin e Pasurisë së Pajustificueshme, duke i dhënë publikut kohë shumë të kufizuar për të dhënë komente.

3.3 Statistikat³⁸⁵

³⁸⁴Prokurori i Shtetit, Raporti Vjetor i Prokurorit të Shtetit 2021, janar 2022. <https://prokuroria-rks.org/wp-content/uploads/2024/02/93.pdf>, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, fq. 16.

³⁸⁵Tabela në vijim ndjekin formatin e këtij raporti të Eurostat:<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3888793/5856465/KS-TC-13-007-EN.PDF/69cde077-3bd9-4d0d-8c19-a6fe3608c2cd>.

Pastrimi i Parave

Faza e raportimit/inteligjencës	Viti: 2021	Viti: 2022	Viti: 2023
Numri i raporteve të transaksioneve të dyshimta (STR) të paraqitura nga secila kategori e subjekteve të detyruara: - Bankat dhe institucionet financiare - Bizneset dhe profesionet jofinanciare (NFBP)	n/a	960	889
Numri i urdhrave për shtyrje të miratuara për transaksionet e raportuara	n/a	30	6
Numri i hetimeve për pastrim parash të kryera në mënyrë të pavarur nga agjencitë e zbatimit të ligjit (pa një STR paraprake)	n/a	n/a	n/a
Numri i aktiviteteve të dyshimta të parave të gatshme në kufi të raportuara në NjIF (përfshirë ato të bazuara në deklarata dhe kontrabandë)	n/a	9	6
Numri i STR-ve të dërguara te institucionet për zbatimin e ligjit dhe mbi të cilat u bënë analiza të mëtejshme	n/a	174	189
Numri i stafit të dedikuar me kohë të plotë (ose ekuivalent me kohë të plotë) për pastrimin e parave në NjIF	n/a	n/a	11

Faza e Hetimit	Year: 2021	Year: 2022	Year: 2023
Numri i rasteve të iniciuara nga agjencitë e zbatimit të ligjit në bazë të STR-ve të dërguara nga NjIF	n/a	2	8
Numri i stafit të dedikuar me kohë të plotë (ose ekuivalent me kohë të plotë) për pastrimin e parave në agjencitë e zbatimit të ligjit	n/a	n/a	n/a
Numri i çështjeve të paraqitura në prokurori: me origjinë nga STR, CTR dhe hetime të pavarura të zbatimit të ligjit	n/a	38	32

Faza Gjyqësore	Year: 2021	Year: 2022	Year: 2023
Numri i stafit të dedikuar me kohë të plotë (ose ekuivalent me kohë të plotë) për hetimin e pastrimit të parave në gjyqësor	0	0	0
Numri i personave/personave juridikë të dënuar për vepra penale të pastrimit të parave	n/a	n/a	2

Numri i dënimeve për procedime të krimeve të pastrimit të kryera jashtë vendit	<i>n/a</i>	<i>n/a</i>	<i>n/a</i>
Numri i dënimeve për krime të ndryshme nga pastrimi i parave me origjinë nga SRT	<i>n/a</i>	<i>n/a</i>	<i>n/a</i>
Numri i dënimeve sipas llojit për veprat e pastrimit të parave	<i>n/a</i>	<i>n/a</i>	2
Numri i dënimeve me burgim të pasuspenduar sipas gjatësisë (si vepër kryesore, si vepër e rëndë)	<i>n/a</i>	<i>n/a</i>	1

Rikthimi i Aseteve

Faza Gjyqësore	Viti: 2021	Viti: 2022	Viti: 2023
Numri i procedurave të sekuestrimit (bazuar në një urdhër gjykate)	<i>n/a</i>	39	110
Numri i procedurave të konfiskimit	<i>n/a</i>	64	58
Numri i kërkesave të marra për sekuestrimin e urdhrave nga një vend tjetër	<i>n/a</i>	<i>n/a</i>	<i>n/a</i>
Vlera e pasurisë së sekuestruara	€ 14,238,163.89	€ 279,482.31	€ 1,349,911.93
Numri i kërkesave të pranuar për urdhër konfiskimi nga një vend tjetër	<i>n/a</i>	<i>n/a</i>	<i>n/a</i>
Vlera e pasurisë së konfiskuar	€ 772,819.42	€ 1,014,450.49	€ 130,646.31
Shumat e rikthyera nga pasuritë	<i>n/a</i>	€ 44,507.20	€ 46,954.00
Shumat e kthyera	<i>n/a</i>	<i>n/a</i>	<i>n/a</i>

3.4 Analizë e shkurtër

Statistikat dhe gjetjet e paraqitura më sipër nxjerrin në pah një pamjaftueshmëri të dukshme në konfiskimin e pasurisë së paligjshme. Kjo nënvizon rëndësinë e paraqitjes së kërkesave për sekuestrimin dhe konfiskimin e pasurisë në rastet kur pasuria është fituar përmes veprimtarive kriminale. Prokurorët duhet t'i kushtojnë më shumë rëndësi konfiskimit të asetëve si një mjet i fuqishëm për të luftuar korrupsionin. Është thelbësore që ata të zbatojnë Ligjin për Kompetencat e Zgjeruara për Konfiskimin e Pasurisë në mënyrë të plotë.

3.5 Informacion mbi Rastin e Rikthimit të Pasurisë

Nuk ka asnjë rast të rikthimit të pasurisë të lidhur me Kosovën të përfshira në Bazën e të Dhënave për Monitorimin e Rikthimit të Aseteve StAR.³⁸⁶

³⁸⁶Iniciativa StAR: Monitorimi i Rikthimit të Aseteve të StAR, <https://star.worldbank.org/asset-recovery-watch-database>.

IV. Zhvillimet e Fundit

Lufta kundër korrupsionit ishte një nga premtimet kryesore me të cilat Lëvizja Vetëvendosje erdhi në pushtet në vitin 2021. Gjatë fushatës elektorale slogani kryesor i partisë ishte “Drejtësia dhe Punësimi”. Megjithatë, pas tre viteve të Qeverisë Kurti II, reformat e mëdha si vetingu në sistemin e drejtësisë, reforma në sistemin prokurorial dhe reforma në drejtësinë civile nëpërmjet miratimit të Kodit Civil nuk janë zbatuar ende.³⁸⁷

Çka është me rëndësi, Kosova ende nuk ka një Strategji kombëtare për Luftën kundër Korrupsionit dhe publiku nuk e di qartë se çfarë rruge do të marrë Qeveria për të trajtuar korrupsionin në mënyrë sistematike. Mungesa e një strategjie kundër korrupsionit dhe dështimi i grupit punues për të hartuar një dokument të bazuar në ligjin në fuqi në Kosovë jep arsye për të besuar se grupi punues dhe vetë qeveria nuk veprojnë sipas kompetencave të tyre dhe nuk i përmbushin detyrimet e tyre në kuadër të Programit të Qeverisë për luftimin e korrupsionit.³⁸⁸

Për shkak të mungesës së rezultateve në luftën kundër korrupsionit dhe rreziqeve të ndikimit politik në sistemin e drejtësisë, zhvillimi i procesit të vetingut në sistemin e drejtësisë vlerësohet i nevojshëm, siç ka rekomanduar prej kohësh Instituti i Kosovës për Drejtësi. Qeveria aktuale ka ndër marrë disa veprime në këtë drejtim. Projekt-amendamentet kushtetuese janë vlerësuar nga Gjykata Kushtetuese, e cila në parim ka dhënë dritën e gjelbër për miratimin e këtyre ndryshimeve kushtetuese. Megjithatë, procesi i vendosjes së sistemit të vetingut ka ngecur dhe nuk ka pasur zhvillime të mëtejshme.

Sistemi prokurorial, si institucioni me mandatin më gjithëpërfshirës në luftën kundër korrupsionit, deri më tani ka shfaqur një mungesë të thellë llogaridhënieje. Një nga arsyet kryesore për këtë është, siç e ka përshkruar Komisioni i Venecias³⁸⁹ përbërja korporatiste e Këshillit Prokurorial të Kosovës, i cili përbëhet nga një shumicë dërrmuese e anëtarëve të zgjedhur nga vetë prokurorët. Për këtë arsye është e nevojshme reforma e Këshillit Prokurorial të Kosovës. Kjo reformë ka dështuar në shkallë të parë, pasi Gjykata Kushtetuese e shpalli jokushtetues Ligjin për Plotësimin dhe Ndryshimin e Ligjit për Këshillin Prokurorial të Kosovës.³⁹⁰ Drafti i dytë në proces të zhvillimit u kundërshtua nga Komisioni i Venecias.³⁹¹ Në përgjithësi, avancimi i

³⁸⁷IKD: “Kosova pa një strategji kundër korrupsionit”, janar 2024, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2024/01/KLI_Kosovo-without-a-strategy-against-corruption_final_english.pdf, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024, fq. 4.

³⁸⁸Po aty.

³⁸⁹ Komisioni Evropian për Demokraci përmes Ligjit (Komisioni i Venecias) Opinioni Nr. 1063/2021 për projekt-amendamentet e ligjit mbi Këshillin Prokurorial, dhjetor 2021 [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2021\)051-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2021)051-e), qasur për herë të fundit më 10 janar 2024, fq. 7.

³⁹⁰Aktgjykimi i Gjykatës Kushtetuese https://gjk-ks.org/wp-content/uploads/2023/04/ko_100_101_22_aqi_ang.pdf?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAAR22YINIEQz66FWtC0DtzWiPxUYBKj067XdNul5yRfX1XNuuk5HG5mdNU4_aem_AfirVkmUoxiZkoALOb9XflesM_PM-d5lZx5dqCggZOctw-EMAIrA-KPFdEV-rVYt1PskWUI52bv3VRMt_ZlmfBWGL, qasur për herë të fundit më 1 prill 2024.

³⁹¹Komisioni Evropian për Demokraci përmes Ligjit (Komisioni i Venecias) Opinioni i Përcjellës Nr. 1149/2023 për opinionin të mëparshme lidhur me ndryshimet në ligjin mbi Këshillin Prokurorial të Kosovës, 15-16 dhjetor 2023.

procesit të vetingut në sistemin e drejtësisë dhe reformat brenda Këshillit Prokurorial të Kosovës konsiderohen si reformat më kritike për sistemin e drejtësisë dhe asnjëra prej tyre nuk është realizuar deri më tani.

Kosova është në proces të anëtarësimit në Këshillin e Evropës (KE). Më 1 maj 2022, Kosova dorëzoi një kërkesë për anëtarësimin e Republikës së Kosovës në KE.³⁹² Gjatë prillit 2024, Asambleja Parlamentare e Këshillit të Evropës (APKE) rekomandoi që Kosova të ftohet për t'u bërë anëtare e Këshillit të Evropës – ndërkohë që vendosi të monitorojë përmbushjen e një liste të gjerë të zotimeve dhe detyrimeve që nga anëtarësimi i saj.³⁹³ Megjithatë, gjatë majit 2024, anëtarësimi i Kosovës nuk ishte në agjendën e takimit të ministrave të jashtëm të këshillit pasi disa anëtarë i kishin kërkuar Kosovës që të krijonte një asociacion të komunave me shumicë serbe në veri të vendit përpara se të procedohet me votim.

Për sa i përket legjislacionit, Kodi i ri i Procedurës Penale ka hyrë në fuqi në shkurt të vitit 2023. Mundësia e kundërshtimit të vendimeve për aktakuzë, zgjatja e periudhës së hetimit dhe qasja e publikut në aktakuza gjatë shqyrtimit fillestar janë disa nga risitë e Kodit të ri të Procedurës Penale.³⁹⁴

Në qershor të vitit 2023 ka hyrë në fuqi Ligji për Prokurorin e Shtetit. Ky ligj nuk paraqet ndryshime thelbësore në strukturën institucionale të Prokurorit të Shtetit. Në dhjetor 2023, ka hyrë në fuqi Ligji Nr. 08/L-168 për Prokurorinë Speciale. Sipas këtij ligji, Departamenti për Hetimin e Korrupsionit dhe Krimin Financiar është një nga departamentet e Prokurorisë Speciale të Republikës së Kosovës.³⁹⁵

Sipas Raportit të Komisionit Evropian të vitit 2023 për Kosovën, Njësia Speciale e Hetimeve e Policisë së Kosovës ka vazhduar të operojë me të njëjtin zinxhir komandues si paraardhësi i saj, Task Forca Speciale Kundër Korrupsionit, e shfuqizuar në vitin 2020 dhe me mandat të përkohshëm ligjor. Qeveria duhet të sigurohet që kjo njësi policore të ketë një bazë të fortë organizative dhe ligjore dhe të punojë mirë me Prokurorinë. Njësia Speciale e Hetimeve duhet të vazhdojë të ketë aftësi të mjaftueshme hetimore për të kryer efektivisht detyrat e saj si pjesë e reformës së vazhdueshme të organizatës policore. Në vitin 2023, Shefi i Njësies u lirua nga detyra për t'u caktuar në një detyrë tjetër. Ky ndryshim ngre disa flamuj të kuq. Ruajtja e integritetit të hetimeve aktuale dhe sigurimi i pavarësisë dhe paanësisë së aftësive hetimore të Policisë së Kosovës kundër korrupsionit janë vendimtare për luftën kundër korrupsionit.³⁹⁶

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2023\)043-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2023)043-e), qasur për herë të fundit më 10 mars 2024.

³⁹²Euronews, Kosova bën një 'hap historik' drejt anëtarësimit në Këshillin e Evropës, prill 2023, <https://www.euronews.com/2023/04/25/kosovo-takes-historic-step-towards-joining-council-of-europe>, qasur për herë të fundit më 25 prill 2023.

³⁹³Këshilli i Evropës, APKE rekomandon që Kosova* të bëhet anëtare e Këshillit të Evropës, prill 2024, https://www.coe.int/en/web/portal/-/pace-recommends-that-kosovo*-becomes-a-member-of-the-council-of-europe, qasur për herë të fundit më 12 gusht 2023.

³⁹⁴Betimi për Drejtësi, "Cilat janë risitë e Kodit të ri të Procedurës Penale?", korrik 2022, <https://betimiperdrejtesi.com/cilat-jane-risite-e-kodit-te-ri-te-procedures-penale/>), qasur për herë të fundit më 1 prill 2024.

³⁹⁵Shih Ligjin Nr. 08/L-168 për Prokurorinë Speciale, nenin 4.3.3.4.

³⁹⁶Shih Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti për Kosovën 2023, fq. 27.

Legjislatura VIII e Kuvendit të Kosovës ka parë një debat të rëndësishëm publik për rolin e Gjykatës Kushtetuese lidhur me vendimet e saj. Qeveria është përballur me kritika të shpeshta për shkelje kushtetuese gjatë miratimit të politikave dhe ligjeve, ndërsa ka akuzuar opozitën se po pengon zbatimin e programit të saj duke referuar ligjet në Gjykatën Kushtetuese, edhe pse vlerësimi kushtetues përmirëson kuadrin ligjor duke bërë të mundur shmangien e shkeljeve kushtetuese. Kjo përfshin deklaratat e qeverisë që vënë në dyshim integritetin e Gjykatës Kushtetuese në vendimmarrje, që përfaqëson ndërhyrje. Sipas Gjykatës Kushtetuese, disa ligje të propozuara nga qeveria dhe të miratuara nga Kuvendi nuk ishin në përputhje me strukturën e qeverisjes dhe ndarjen e pushteteve, as me vlera si barazia para ligjit dhe e drejta për mjete juridike dhe mbrojtja gjyqësore, duke rezultuar në shkelje kushtetuese.³⁹⁷

Në këtë kontekst, në qershor të vitit 2024, Gjykata Kushtetuese konstatoi se dy ligje të miratuara nuk ishin në përputhje me Kushtetutën e Republikës së Kosovës. Më 26 qershor 2024, Gjykata Kushtetuese shpalli të pavlefshme në tërësi Ligjin për Byronë Shtetërore për Verifikimin dhe Konfiskimin e Pasurisë së Pajustificueshme. Gjykata konstatoi se përderisa ligji synonte t'i shërbente interesit legjitim publik, i njëjti nuk arriti të vendoste një ekuilibër të arsyeshëm midis pushteteve të shtetit dhe të drejtave të individit. Ligji u konstatua se ndërhynte në të drejtat pronësore, duke shkelur nenin 7 (Vlerat) të Kushtetutës dhe duke shkelur parimet e sigurisë juridike dhe të drejtat dhe liritë themelore individuale.³⁹⁸ Ministria e Drejtësisë duhet të ndërmarrë të gjitha veprimet e nevojshme për të inicuar hartimin e një ligji të ri. Legjislacioni i ri duhet të përputhet plotësisht me vendimin e Gjykatës Kushtetuese dhe të përfshijë të gjitha dispozitat e nevojshme për të siguruar përafrimin me kërkesat kushtetuese. Qëllimi është të adresohen mangësitë e identifikuar nga Gjykata dhe të krijohet një ligj që mbështet parimet dhe vlerat e parashikuara në Kushtetutë.

Më 27 qershor 2024, Gjykata Kushtetuese anuloi disa nene të Ligjit Nr. 08/L-180, me të cilin ndryshoi dhe plotësohej Ligji nr. 06/L-048 lidhur me Këshillin e Pavarur Mbikëqyrës të Shërbimit Civil të Kosovës (KPMSSHCK), në vijim të një shqyrtimi kushtetues. Vendimi i gjykatës theksoi se miratimi i këtij ligji kufizon rolin e KPMSSHCK-së, minon autoritetin e tij kushtetues dhe paraqet pasiguri juridike dhe arbitraritet të mundshëm ndaj zyrtarëve publikë. Rrjedhimisht, gjykata konstatoi se dispozita të veçanta të ligjit të kundërshtuar nuk përputhen me Kushtetutën, duke shkelur në këtë mënyrë parimet e barazisë ligjore, qasjes në mjete juridike, procedurave të drejta dhe të paanshme gjyqësore dhe integritetit të shërbimit civil.³⁹⁹

Zhvillimet më të fundit në periudhën e mbuluar nga ky raport kanë të bëjnë me ato që rezultojnë nga Kuvendi Parlamentar i 11 korrikut 2024:

- Ligji i përditësuar për Komisionin e Pavarur të Mediave u miratua pavarësisht kundërshtimeve nga shoqëria civile, media dhe raporti i ekspertëve të Këshillit të Evropës, i cili gjeti se pjesa më e madhe e ligjit nuk i plotëson standardet evropiane. Për më tepër, miratimi i këtij ligji konsiderohet nga Asociacioni i

³⁹⁷Naim Jakaj, Kushtetueshmëria në Qeverisje, 2023, <https://kli-ks.org/kushtetutshmeria-ne-qeverisje/>, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024, fq. 9.

³⁹⁸Njoftimi i vendimit në rastin KO46/23 të Gjykatës Kushtetuese, 2024, <https://gjk-ks.org/njoftim-per-vendim-ne-rastin-ko46-23/>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

³⁹⁹Njoftimi i vendimit në rastin KO232/23 dhe KO233/23, <https://gjk-ks.org/njoftim-per-vendim-ne-rastin-ko232-23-dhe-ko233-23/>, qasur për herë të fundit më 2 korrik 2024.

Gazetarëve të Kosovës të jetë goditje për lirinë e mediave dhe përpjekje për t'i disiplinuar dhe kontrolluar ato.⁴⁰⁰Raporti analitik i IKD-së argumenton se Ligji i ri për KPM-në e shkatërron pavarësinë kushtetuese të këtij institucioni duke e politizuar plotësisht atë.⁴⁰¹ Kushtetutshmëria e këtij ligji po trajtohet nga Gjykata Kushtetuese⁴⁰². Kësaj i parapriu në vitin 2023 tërheqja e licencës së biznesit për një transmetues të madh privat, ku shqetësime serioze u ngritën së fundmi nga organizata dhe raporte ndërkombëtare dhe vendore⁴⁰³ and local organization and reports⁴⁰⁴, përfaqësues diplomatik⁴⁰⁵ dhe media.⁴⁰⁶ Duke qenë se janë ndjekur procedurat ligjore, Gjykata ka vendosur masën e përkohshme në favor të transmetuesit privat dhe pritet të vendosë në merita.⁴⁰⁷

- Projektligji nr. 08/L-265 për Regjistrin e Pronarëve Përfitues, i cili ishte miratuar në shqyrtimin e parë në Kuvend në vitin 2023 dhe ishte caktuar për miratim në lexim të dytë në seancë plenare, u tërhoq nga rendi i ditës për të lejuar konsultime të mëtejshme. Ky vendim është ndikuar nga problematikat e theksuara në projektligj, duke përfshirë çështjen kontestuese të përfshirjes së OJQ-ve si përfituese.⁴⁰⁸

⁴⁰⁰Shih AGK, miratimi i ligjit për KPM-në: një goditje për lirinë e medias dhe një përpjekje për t'i disiplinuar dhe kontrolluar ato, 2024.

⁴⁰¹IKD, "Politizimi i KMP-së", korrik 2024, <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2024/07/Raporti-Politizimi-i-KPM-se-Analize-e-Ligjit-per-Komisionin-e-Pavarur-te-Mediave-1.pdf>, qasur për herë të fundit më 12 gusht 2024.

⁴⁰²Betimi për Drejtësi, PDK dërgon Ligjin për KPK-në, KPM-në dhe Statutin e UP-së në Gjykatën Kushtetuese, korrik 2024. <https://betimiperdrejtesi.com/pdk-ja-i-dergon-ne-kushtetuese-ligjin-%20for-kpk-in-kpm-in-and-the-statute-of-up-se/>, qasur për herë të fundit më 12 gusht 2024; Betimi për Drejtësi, "Edhe LDK kërkon një vlerësim nga Gjykata Kushtetuese për Ligjin e KPM-së, KPK-së dhe Statutin e UP-së, korrik 2024, <https://betimiperdrejtesi.com/pdk-ja-i-dergon-ne-constitutional-law-for-the-CPC-in-the-CPC-in-and-the-statute-of-up-se/>, qasur për herë të fundit më 12 gusht 2024.

⁴⁰³Organizatata ndërkombëtare si: ARTICLE 19 Europe, Qendra Evropiane për Lirinë e Shtypit dhe Medias (ECPMF), Federata Evropiane e Gazetarëve (EFJ), Instituti Ndërkombëtar i Shtypit (IPI), OBC TransEuropa (OBCT), Rrjeti i Gazetarëve të Sigurt, Gazetarët pa Kufij (RSF), shih lidhjet për më shumë:<https://sinjali.com/cpi-per-rastin-e-klanit-heqja-e-certifikates-se-biznesit-eshte-mase-eksteme-ky-lloj-kercenimi-duhet-te-shmanget/>;<https://www.ecpmf.eu/klan-kosova-media-freedom-threat/>;https://twitter.com/EUKosovo/status/1669628563635445760?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1669628563635445760%7Ctwgr%5Efed10f955c45b9daf4ed2445ef4c0d1628964947%7Ctwcon%5Es1_c10&ref_url=https%3A%2F%2Fbetimiperdrejtesi.com%2Fkpm-klan-kosova-ne-afat-prej-30-ditesh-te-plotesoje-dokumentacionin-e-nevojshe-per-mbajtjen-e-licences-se-transmetimit-2%2F;<https://klankosova.tv/organizatat-nderkombetare-per-lirine-e-medias-pershendesin-vendimin-e-komerciales-per-klan-kosoven/>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

⁴⁰⁴Shih Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti për Kosovën 2023, fq. 33;

⁴⁰⁵Shih linkun: https://twitter.com/GermanAmbKOS/status/1669615626011254786?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1669615626011254786%7Ctwgr%5Efed10f955c45b9daf4ed2445ef4c0d1628964947%7Ctwcon%5Es1_c10&ref_url=https%3A%2F%2Fbetimiperdrejtesi.com%2Fkpm-klan-kosova-ne-afat-prej-30-ditesh-te-plotesoje-dokumentacionin-e-nevojshe-per-mbajtjen-e-licences-se-transmetimit-2%2F, last accessed on June 28, 2024.

⁴⁰⁶Shih linkun: <https://www.gazetaexpress.com/heqja-e-licences-per-klan-kosoven-nxierr-gazetaret-ne-shesh/>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

⁴⁰⁷Shih Betimi për Drejtësi, Shkalla e Dytë e Komerciales refuzon ankesën e MINT-it, vendimi i shkallës së parë në rastin "Klan Kosova" konfirmohet, 2023.

⁴⁰⁸Kuvendi i Republikës së Kosovës, 2024, <https://www.kuvendikosoves.org/shq/punesimi/per-publikun/lajmi/kuvendi-vazhdoi-punimet-e-seances-plenare-35628/>, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024.

- Kuvendi i Republikës së Kosovës miratoi ligjin e ri për Këshillin Prokurorial të Kosovës (KPK), duke adresuar kritikën e Komisionit të Venecias ndërsa tjerash për korporatizmin e ligjit të mëparshëm, veçanërisht për përbërjen e KPK-së dhe mungesën e llogaridhënies. Megjithatë, opozita ka njoftuar se do ta dërgojë ligjin në Gjykatën Kushtetuese për ta shqyrtuar kushtetutshmërinë e tij.⁴⁰⁹

⁴⁰⁹Shih PDK, ne do ta dërgojmë në Gjykatë Kushtetuese ligjin për KPK dhe KPM, 2024

V. Rekomandime

Këto janë rekomandimet për veprimet prioritare për të përmirësuar zbatimin e UNCAC në Kosovë:

1. Të finalizohet menjëherë Strategjia Shtetërore kundër Korrupsionit.
2. Të zbatohet në mënyrë adekuate Ligji për Deklarimin, Prejardhjen dhe Kontrollin e Pasurisë dhe Dhuratave.
3. Të promovohet zbatimi i vendimeve të Gjykatës Kushtetuese.
4. Të promovohet transparenca në rastet e miratimit të projektligjeve.
5. Të zbatohet menjëherë legjislacioni dhe fushata vetëdijësuese për rregulloret për financim të fushatës
6. Komisioni Qendror i Zgjedhjeve duhet të sigurojë mbikëqyrje të plotë mbi partitë politike dhe financimin e fushatës.
7. Gjykatat të shqiptojnë sanksione për rastet e mosdeklarimit të pasurisë në pajtim me dispozitat e Kodit Penal të Republikës së Kosovës.
8. Institucionet publike dhe private të miratojnë dhe zbatojnë procedurat e brendshme të sinjalizimit dhe planet e integritetit.
9. Qeveria dhe Kuvendi të miratojnë ligjin e ri për prokurimin publik.
10. Autoritetet kontraktuese duhet të përdorin plotësisht të gjitha modulet e prokurimit elektronik për të maksimizuar efektivitetin e tij.
11. Zyra Kombëtare e Auditimit të Republikës së Kosovës duhet t'i përmbahet rreptësisht kompetencave të caktuara për të shmangur ndërhyrjen në pavarësinë e sistemit të drejtësisë.
12. Institucionet publike të respektojnë detyrimet e tyre që dalin nga legjislacioni për qasje në dokumente publike.
13. Aktorët politikë duhet të ndalojnë përdorimin e gjuhës nxitëse që nxit urrejtje dhe promovon sulme ndaj industrisë së medias dhe organizatave joqeveritare.
14. Të përfshihet publiku në proceset legjislative në përputhje me Rregulloren e Punës të Qeverisë së Republikës së Kosovës.
15. Qeveria duhet t'i kushtojë vëmendjen e duhur rekomandimeve të OJQ-ve gjatë procesit të hartimit të legjislacionit vendas.
16. Aktorët politikë duhet të ndalojnë ndërhyrjen në pavarësinë e sistemit gjyqësor dhe prokurorial.
17. Duhet t'i jepet përparësi akuzave të menjëhershme të zyrtarëve të lartë për vepra të korrupsionit nëse dyshohen, pavarësisht nga statusi i tyre në detyrë për të rritur efektivitetin e ndjekjes penale të rasteve të korrupsionit të profilit të lartë.
18. Gjyqësori duhet të zbatojë në mënyrë të vazhdueshme dënimet plotësuese të përcaktuara me ligj në rastet kur jepen vendime fajuese në vend se t'i trajtojë ato si diskreionale.
19. Qeveria dhe Kuvendi të miratojnë ligjin e ri për shoqëritë tregtare..
20. Të forcohen më tej strukturat e mbikëqyrjes së auditimit për të siguruar ekzekutimin e plotë të mandatit të tyre.
21. Të ndryshohet Ligji për pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit.
22. Të trajnohen prokurorët dhe gjyqtarët në lidhje me rastet e pastrimit të parave.
23. Prokurorët duhet të zbatojnë në mënyrë sistematike Ligjin për Kompetencat e Zgjeruara për Konfiskimin e Pasurisë kur kanë të bëjnë me rastet e korrupsionit.
24. Të rriten kapacitetet e Njesisë së Inteligjencës Financiare për të luftuar në mënyrë efektive pastrimin e parave.

25. Të kryhet një analize financiare përpara miratimit të legjislacionit përkatës, me qëllim ndarjen e buxheteve adekuate për institucionet përkatëse për përmbushjen e detyrave të tyre.
26. Prokurorët që trajtojnë rastet e korrupsionit duhet të kryejnë hetime që i përmbahen më shumë procedurave penale sesa të ngjasojnë me hetimet administrative.

VI. Shtojcë

6.1 Tabela për Kërkesat për Lirinë e Informacionit

Numri i identifikimit	Institucioni	Data e kërkesës	Data e përgjigjes	Informacioni i kërkuar	Informacioni i dhënë
RAPD-1/24	Agjencia për Informim dhe Privatësi	19 prill 2024	26 prill 2024	Të dhëna statistikore për vendimet e AIP-së për kërkesat për qasje në dokumente publike	Përgjigje e Plotë – Informacioni i dhënë përmes emailit
RAPD-2/24	Agjencia për Parandalimin e Korrupsionit	19 prill 2024	25 prill 2024	Të dhëna për deklarimin e pasurisë, rastet e konfliktit të interesit dhe sinjalizimit, dhe trajtimin e këtyre rasteve nga APK	Përgjigje e Plotë – Informacioni i dhënë përmes emailit
RAPD-3/24	Njësia e Inteligjencës Financiare	11 maj 2024	10 qershor 2024	Të dhëna për hetimet e pastrimit të parave.	Përgjigje e Plotë
RAPD-4/24	Agjencia për Administrimin e Pasurisë së Sekuestruar ose të Konfiskuar	11 maj 2024	20 maj 2024	Të dhëna për vlerën e pasurisë së sekuestruar dhe të konfiskuar.	Përgjigje e plotë
RAPD-5/24	Këshilli Prokurorial i Kosovës	11 maj 2024	14 maj 2024	Të dhënat e akuzave penale për pastrim të parave.	Përgjigje e Pjesshme
RAPD-6/24	Këshilli Gjyqësor i Kosovës	11 maj 2024	13 maj 2024	Të dhëna për rastet e pastrimit të parave dhe sanksionet e vendosura.	Përgjigje e Pjesshme

6.2 Bibliografia

AGK, miratimi i ligjit për KPM-në, goditje ndaj lirisë së medias dhe tentim për disiplinim e kontroll të tyre, 2024, <https://www.agk-ks.org/lajmet/agk-miratimi-i-ligjit-per-kpm-ne-goditje-ndaj-lirise-se-medies-dhe-tentim-per-disiplinim-e-kontroll-te-tyre/>.

Njoftimi për Lëndën nr. 55/23, dhjetor 2023, <https://gjk-ks.org/njoftim-per-vendim-ne-rastin-ko-55-23/>.

Raporti Vjetor i APK, 2023, https://apk-rks.net/index.php/ova_doc/raporti-vjetor-2023-agjencia-per-parandalimin-e-korrupsionit/.

Raporti vjetor i punës së OShP-së për vitin 2022, <https://oshp.rks-gov.net/sq/Pages/Details?id=18>.

Agjencia Kundër Korrupsionit, Rregullorja Nr. 01/2013 për organizimin e brendshëm dhe sistematizimin e vendeve të punës në Agjencinë Kundër Korrupsionit, 2013, [https://akk-ks.org/assets/cms/uploads/files/Agjencia/Legjislacioni%20vendas/Rregullore_nr_01-2013_\(1\).pdf](https://akk-ks.org/assets/cms/uploads/files/Agjencia/Legjislacioni%20vendas/Rregullore_nr_01-2013_(1).pdf).

Agjencia Kundër Korrupsionit, Rregullorja nr. 01/2019 për ndryshimin dhe plotësimin e rregullores nr. 01/2013 për organizimin e brendshëm dhe sistematizimin e vendeve të punës në agjencinë kundër korrupsionit, 2019, <https://akk-ks.org/assets/cms/uploads/files/Dokumente/ALB%20Rregullore%20Nr%2001%202019%20per%20ndryshimin%20dhe%20plotesimin%20e%20rregullores%2001....pdf>.

Kuvendi i Republikës së Kosovës, Raport me rekomandime për Projektligjin nr. 08/L-121 për Byronë Shtetërore për Verifikimin dhe Konfiskimin e Pasurisë së Pajustificueshme, 2023, https://www.kuvendikosoves.org/Uploads/Data/Documents/25-Byroja3kolona-Shqip31.1.2023_suaEgCW8zu.pdf?fbclid=IwY2xjawEmu8ZleHRuA2F1bQIxMAABHYZd9AO6a6gann0RRkke086Wy5oKqbyFWFvQxydn7ycObyuR4d7aRFZlhw_aem_1cXA0ByCI3UBUeuOucFYfQ.

Çështja nr. KO79/23, Vlerësim i kushtetutshmërisë së Ligjit Nr. 08/L-196 për Pagat në Sektorin Publik, 2024, https://gjk-ks.org/wp-content/uploads/2024/01/ko_79_23_agj_ang.pdf

Çështjet nr. KO101/22 dhe KO 101/22, 2023, https://gjk-ks.org/wp-content/uploads/2023/04/ko_100_101_22_agj_shq.pdf.

KKPE, Opinioni nr. 9 (2014) mbi Normat dhe Parimet Evropiane në lidhje me Prokurorët, 17 dhjetor 2014, <https://rm.coe.int/168074738b>

Banka Qendrore e Republikës së Kosovës, Rregullore për parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit, nëntor 2016, https://bqk-kos.org/repository/docs/korniza_ligjore/shqip/Rregullorja%20per%20parandalimin%20e%20pastrimit%20te%20parave.pdf.

Kodi Nr. 06/L-074 Kodi Penal i Republikës së Kosovës, 2019, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18413>.

Kushtetuta e Republikës së Kosovës, <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=3702>.

Këshilli i Evropës, Raporti i Vlerësimit për përputhshmërinë e Kosovës me standardet ndërkombëtare kundër pastrimit të parave dhe luftimit të financimit të terrorizmit, qershor 2018, <https://rm.coe.int/assessment-report-on-compliance-of-kosovo-with-international-anti-mone/16809381e1>.

Vendimi nr. 01/02 e Qeverisë së Kosovës, shkurt 2020, <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/05/Vendimet-e-mbledhjes-se-2-te-Qeverise.pdf>.

Vendimi i Gjykatës Themelore të Prishtinës në lëndën PS.nr.8/2023, qershor 2023, https://www.gjyqesori-rks.org/wp-content/uploads/verdicts/PR_2019-088708_SQ.pdf.

Projektligji për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 06/L-56 për Prokurorinë e Kosovës, https://www.kuvendikosoves.org/Uploads/Data/Documents/PLperndrysheligitperKeshillinProkurorialteKosoves_eeT2NHAJce.pdf.

ECOSOC 2006/23, Forcimi i Parimeve Bazë të Sjelljes Gjyqësore, 2006, <https://www.unodc.org/documents/ji/training/bangaloreprinciples.pdf>.

Grupi i Njësive të Inteligjencës Financiare Egmont, Rastet më të mira të Egmont – Rastet e Analizës Financiare 2014-2020, https://egmontgroup.org/wp-content/uploads/2022/01/2021-Financial.Analysis.Cases_2014-2020-3.pdf.

Komisioni Evropian për Demokraci përmes Ligjit (Komisioni i Venecias), Opinioni i Kosovës Nr. 1063/2021 për projekt-amendamentet në ligjin për këshillin prokurorial, dhjetor 2021, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2021\)051-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2021)051-e).

Komisioni Evropian për Demokraci përmes Ligjit (Komisioni i Venecias), Opinioni përcjellës i Kosovës nr. 1149/2023 ndaj opinioneve të mëparshme lidhur me ndryshimet në ligjin për këshillin prokurorial të Kosovës, 15-16 dhjetor 2023, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2023\)043-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2023)043-e).

Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2023, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/760aacca-4e88-4667-8792-3ed08cdd65c3_en?filename=SWD_2023_692%20Kosovo%20report_0.pdf.

Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësi dhe Negociata për Zgjerim, Raporti i Kosovës 2016, <https://dialogue-info.com/wp-content/uploads/2020/11/Kosovo-Report-2016.pdf>.

TFAF, Juridiksionet me rrezik të lartë që i nënshtrohen një Thirrje për Veprim - Shkurt 2024, Njësia e Inteligjencës Financiare, Raporti Vjetor 2021, 2022, https://fiu.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/09/NJIF-K_Raporti_Vjetor_2021.pdf.

Njësia e Inteligjencës Financiare, Raporti Vjetor 2021, Gusht 2022, https://fiu.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/09/NJIF-K_Raporti_Vjetor_2021.pdf.

Njësia e Inteligjencës Financiare, Të dhënat Statistikore 2021, https://fiu.rks-gov.net/wp-content/uploads/2023/02/Statisitkat_2021.pdf.

FOL, Manual për sinjalizimin në sektorin privat, 2020 <https://levizjafol.org/wp-content/uploads/2020/11/Udh%C3%ABzues-p%C3%ABr-sinjalizimin-n%C3%AB-sektorin-privat.pdf>.

Lëvizja FOL, Ligji për mbrojtjen e sinjalizuesve, sfidat e zbatimit në praktikë, 2020, <https://levizjafol.org/wp-content/uploads/2020/06/Raport-Ligji-per-Mbrojtjen-e-Sinjalizuesve-1.pdf>

FOL, Kapacitetet e Agjencisë për Parandalimin e Korrupsionit në Përmbyshjen e Detyrimeve Ligjore, 2023, <https://levizjafol.org/wp-content/uploads/2023/08/Agency-for-the-Prevention-of-Corruption-ENG-1.pdf>.

Strategjia e Qeverisë për Bashkëpunim me Shoqërinë Civile 2019-2023, <https://zqm.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/Strategjia%20ne%20tri%20gjuhe.pdf>.

Gzim Shala dhe Lavdim Makshana “Dështimi i Drejtësisë në luftën kundër korrupsionit”, 2023, <https://kli-ks.org/ndjekja-dhe-gjykimi-i-korrupsionit-2023/>.

Sistemi Informativ i Menaxhimit të Burimeve Njerëzore (SIMBN), <https://konkursi.rks-gov.net/>.

Informata shtesë për Kosovën – Përcjellja e Projektligjit për Byronë Shtetërore për Verifikimin dhe Konfiskimin e Pasurisë së Pajustificueshme, Mars 2023, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI\(2023\)008-bil](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI(2023)008-bil).

INPO, OShP peng i politikës, 2022, <https://inpo-ks.org/wp-content/uploads/2022/02/Raport-OShP-peng-i-politik%C3%ABs-1.pdf>.

INPO, Raporti i monitorimit të punës së OShP-së, 2023, https://inpo-ks.org/wp-content/uploads/2023/12/Raporti-i-monitorimit-te-OShP-se_06.12.2023-INPO.pdf.

INPO, Rishikimi i korrupsionit në prokurimet publike, 2023, https://inpo-ks.org/wp-content/uploads/2023/12/Raporti-i-monitorimit-te-OShP-se_06.12.2023-INPO.pdf.

Aktgjykimi në Çështjen Nr. KO79/23, Parashtrues Avokati i Popullit, Vlerësim i kushtetutshmërisë së Ligjit nr. 08/L-196 për Pagat në Sektorin Publik, Janar 2024, https://gjk-ks.org/wp-content/uploads/2024/01/ko_79_23_agj_ang.pdf

KGJK, Versioni i konsoliduar i kodit të etikës profesionale për gjyqtarët, gusht 2016, <https://w.gjyqesori-rks.org/wp-content/uploads/lqsl/Kodi%20Etikes%20Profesionale%20per%20gjyqtar.pdf>

IKD, Miratimi i Projektligjit për KPMSHCK-në, Qeveria dhe Kuvendi kanë shkëlur Kushtetutën, 2023 <https://kli-ks.org/ikd-miratimi-i-projektligjit-per-kpmschck-qeveria-dhe-kuvendi-shkelen-kushtetuten/>.

IKD, “Konfiskimi i pasurisë së pajustificueshme: Problemet juridike të projektligjit aktual”, [ENGLISH_-JH_Draft-Raporti_Konfiskimi-i-pajustificueshem-004-2-1.pdf](https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2022/01/ENGLISH_-JH_Draft-Raporti_Konfiskimi-i-pajustificueshem-004-2-1.pdf) (kli-ks.org).

IKD, “Ndërhyrjet në sistemin e drejtësisë përmes deklaratave publike”, 2023, <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2023/12/Nderhyrjet-ne-sistemin-e-drejtjesise-permes-deklaratave-publike-1-1.pdf>.

IKD, “Mosdeklarimi i pasurisë, krim në letër, kundërvajtje në praktikë”, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2023/12/Raporti_Mos-deklarimi-i-pasurise-krim-ne-leter-kundervajtje-ne-praktike.pdf.

IKD, “Ndjekja dhe Gjykimi i Korrupsionit 2023”, faqe 18, <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2023/12/Ndjekja-dhe-Gjykimi-i-Korrupsionit-2023-Anglisht-pdf.pdf>.

IKD, “Konfiskimi i pasurisë së pajustificueshme: problemet juridike të projektligjit aktual”, 2022, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2022/01/ENGLISH_-JH_Draft-Raporti_Konfiskimi-i-pajustificueshem-004-2-1.pdf.

IKD, Llogaridhënia e gjyqtarëve dhe prokurorëve, 2020, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2020/10/IKD-Llogaridh%C3%ABnia-e-gjykat%C3%ABsve-dhe-prokuror%C3%ABve-14.10.2020-1.pdf?fbclid=IwAR3k3_YMbBYGqZ_vSl2PQS4MgWw6ITiyIPEanCS903BoSMT9fUdMmOHhAHI.

IKD, mungesa e transparencës minimale, përballë premtimit për transparencë radikale, 2023, [file:///C:/Users/ikd20/Downloads/Mungesa-e-transparences-minimale-perballe-premtimit-per-transparence-radikale%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ikd20/Downloads/Mungesa-e-transparences-minimale-perballe-premtimit-per-transparence-radikale%20(1).pdf) .

IKD, Llogaridhënia pa progres, analiza e moszbatimit të ligjit për përgjegjësi disiplinore të gjyqtarëve dhe prokurorëve, 2021, file:///C:/Users/ikd20/Downloads/IKD_Llogaridhenia-2021_Final.pdf.

IKD, Sfidat në administrimin e gjyqësorit, 2023, <https://kli-ks.org/sfidat-ne-administrimin-e-gjyqesorit/>.

IKD, Konflikti i interesit në avancime dhe përfitime në këshillin gjyqësor dhe prokurorial, 2021, <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2021/04/Raporti-per-shtesat-ne-KGJK-KPK-1.pdf>.

IKD, Ndekja dhe gjykimi i korrupsionit në prokurimin publik, 2021, file:///C:/Users/ikd20/Downloads/Korrupsioni-ne-Prokurimin-Publik_2021_final-1.pdf.

KD, GLPS, FOL, "Integriteti i procesit të përzgjedhjes së kryeprokurorit të shtetit", 2022, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2022/03/IKD-GLPS-FOL_Raporti-Final_Procesi-per-Kryeprokuror-te-Shtetit-1.pdf.

IKD, IKD i ka dorëzuar kërkesë Institucionit të Avokatit të Popullit për të proceduar me Ligjin për Pagat në Sektorin Publik në Gjykatën Kushtetuese, dhjetor 2022, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2022/12/IKD_Projektligjin-per-Pagat-ne-Sektorin-Publik-1.pdf.

IKD, Kosova pa Strategji kundër Korrupsionit, 2024, <https://kli-ks.org/kosova-pa-strategji-kunder-korrupsion/>.

IKD, Ligjshmëria e avancimeve dhe përfitimeve në zyrën e kryeprokurorit të shtetit, 2021, <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2021/02/Ligjshmeria-e-avancimeve-dhe-perfitimeve-ne-ZKPSH-13.02.2021.pdf>

IKD, Iniciativat legjislative për qytetarët, 2023, [DORACAK - NISMAT LEGJISLATIVE PËR QYTETARË - IKD \(kli-ks.org\)](https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2023/02/DORACAK-NISMAT-LEGJISLATIVE-PER-QYTETARE-1.pdf).

IKD, Keqadministrimi i sistemit prokurorial, 2023, <https://kli-ks.org/keqadministrimi-i-sistemit-prokurorial/>.

IKD, Auditimi jofinanciar nga ZKARK, 2023, <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2023/12/Raporti-Auditimi-jofinanciar-nga-ZKA-1.pdf>.

IKD, Prioritetet që vazhdojnë të mos arrihen, 2023, <https://kli-ks.org/prioritetet-qe-vazhdojne-te-mos-arrihen/>.

IKD, Pagat në sektorin publik, 2022, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2022/12/IKD_Projektligjin-per-Pagat-ne-Sektorin-Publik-1.pdf.

IKD, Tendencat për politizim KPMSHCK, tetor 2022, https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2022/10/Draft-Raporti_Tendencat-per-nderhyrje-kunderkushtetuese-ne-KPMSHCK-PDF.pdf.

Kodi i Qeverisjes Korporative të Kosovës, 2021, <https://fondikgk.org/wp-content/uploads/2021/10/Code-of-Good-Corporate-Governance-and-the-Code-of-Ethics.pdf>.

Policia e Kosovës, "Vlerësimi i kërcënimit nga krimi i rëndë dhe i organizuar", 2016, <https://www.kosovopolice.com/wp-content/uploads/2022/11/VLER%C3%8BSIMI-I->

[K%C3%8BRC%C3%8BNIMIT-NGA-KRIMI-I-ORGANIZUAR-DHE-KRIMET-E-R%C3%8BNDA.pdf](#).

Ligji Nr. 03/I-073 për Zgjedhjet e Përgjithshme në Republikën e Kosovës, 2008, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2544&langid=2>.

Ligji Nr. 03/L-159 për Agjencinë Kundër Korrupsionit, 2010, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=60591&langid=2>.

Ligji Nr. 03/L-174 për Financimin e Partive Politike, 2010 <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2705>.

Ligji Nr. 04/-L-025 për Nismat Legjislative, 2010, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2776>).

Ligji Nr. 04/L-042 për Prokurimin Publik në Republikën e Kosovës, 2011, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2772>.

Ligji Nr. 04/L-043 për Mbrojtjen e Informatorëve, 2011, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2763>.

Ligji Nr. 04/L-212 për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr. 03/L-174 për Financimin e Partive Politike, i ndryshuar dhe plotësuar me Ligjin nr. 04/L-058, 2013, https://kqz-ks.org/wp-content/uploads/2017/12/LAW_NO3.pdf

Ligji Nr. 04/L-221 për Institutin e Kosovës për Administratë Publike, 2014, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=9446>

Ligji Nr. 06/L -011 për Parandalimin e Konfliktit të Interesit në Ushtrimin e Funkcionit Publik, 2018, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=16314>

Ligji Nr. 06/L-054 për Gjykatat, 2018 <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18302>.

Ligji Nr. 06/L-087 i Kompetencave të Zgjeruara për Konfiskimin e Pasurisë, Dhjetor 2018, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18337>.

Ligji Nr. 08/L-017 për Agjencinë për Parandalimin e Korrupsionit, 2022, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=60591&langid=2>.

Ligji Nr. 08/L-108 për Deklarimin, Prejardhjen dhe Kontrollin e Pasurisë dhe Dhuratave, 2022, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61304>.

Ligji nr. 08/I-122 për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr. 03/I-174 për financimin e partive politike, i ndryshuar dhe plotësuar me ligjin nr. 04/I-058 dhe ligjit nr. 04/I-122 dhe ligjit nr. 03/I-073 për zgjedhjet e përgjithshme në Republikën e Kosovës, i ndryshuar dhe plotësuar me ligjin nr. 03/I-256, 2022, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2705&langid=2>.

Ligji Nr. 08/L-128 për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr. 06/L-114 për Zyrtarët Publikë, 2022, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=81430>

Ligji Nr. 08/L-167 për Prokurorin e Shtetit, 2023, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2710>.

Ligji Nr. 08/L-168 për Prokurorinë Speciale, maj 2023 <https://md.rks-gov.net/desk/inc/media/8897DAD4-3E5E-460D-A1DC-87A6C9100765.pdf>.

Ligji Nr. 08/L-197 për Zyrtarët Publikë, 2023, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=81430>.

Ligji Nr.03/L-225 për Prokurorin e Shtetit, 2010, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2710>.

Ligji Nr.04/L-213 për Bashkëpunimin Juridik Ndërkombëtar në Çështjet Penale, Shtator 2013, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=57516>.

Ligji Nr.06/L-016 për Shoqëritë Tregtare, 2018, <https://mint.rks-gov.net/desk/inc/media/6A900B99-925A-4E08-A1E7-983D96DA977C.pdf>.

Ligji Nr.06/L-057 për Përgjegjësinë Disiplinore të Gjyqtarëve dhe Prokurorëve, i plotësuar dhe ndryshuar me Ligjin Nr.08/L-003, dhjetor 2018, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=49994&langid=2>.

Ligji Nr.08/L-167 për Prokurorin e Shtetit, 2019, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=16266&langid=2>.

Ligji Nr.08/L-197 për Zyrtarët Publikë, Shtator 2023, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=81430>.

Ministria e Financave, Strategjia Kombëtare e Republikës së Kosovës për parandalimin dhe luftimin e ekonomisë joformale, pastrimit të parave, financimit të terrorizmit dhe krimeve financiare 2019–2023, maj 2019, <https://mf.rks-gov.net/desk/inc/media/0211B611-A5EB-45F5-BE19-45A408D1DFA8.pdf>.

Nr 01/2021, “Udhëzim Administrativ për Pronësinë Përfituese për Subjektet Raportuese”, https://fiu.rks-gov.net/wp-content/uploads/2021/07/UDHEZIM_ADMINISTRATIV_MF_NjIF-K_Nr_01-2021.pdf.

Udhëzimi Administrativ Nr. 02/2018 për Personat e Ekspozuar Politikisht, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/760aacca-4e88-4667-8792-3ed08cdd65c3_en?filename=SWD_2023_692%20Kosovo%20report_0.pdf.

Njoftim vendimi për çështjen KO46/23 të Gjykatës Kushtetuese, 2024,, <https://gjk-ks.org/njoftim-per-vendim-ne-rastin-ko46-23/>.

Betimi për Drejtësi 358: “Kontrabandimi” i rektores në Universitetin e Mitrovicës, 2024, <https://betimiperdrejtesi.com/betimi-per-drejtesi-358-kontrabandimi-i-rektores-ne-universitetin-e-mitrovices/>, qasur për herë të fundit më 10 korrik 2024.

Betimi për Drejtësi, Ambasadori Hovenier kërkon përsëri një proces të drejtë, transparent dhe meritohet në përzgjedhjen e Kryeprokurorit të ri, 2024, <https://betimiperdrejtesi.com/ambasadori-hovenier-serish-kerkon-proces-te-drejte-transparent-dhe-meritor-ne-perzgjedhjen-e-kryeprokurorit-te-ri/>, last accessed on June 28, 2024.

Betimi për Drejtësi, Përfundimisht Klan Kosovës i pezullohet certifikata e biznesit, mund të ankohet në gjykatë, <https://betimiperdrejtesi.com/perfundimisht-klan-kosoves-i-pezullohet-certifikata-e-biznesit-mund-te-ankohet-ne-gjykate/>.

Betimi për Drejtësi, EKSKLUZIVE: PDK dërgon në Gjykatën Kushtetuese Projektligjin për Byronë, shkurt 2023, <https://betimiperdrejtesi.com/ekskluzive-pdk-dergon-projektligjin-per-byrone-ne-gjykatën-kushtetuese/>.

Betimi për Drejtësi, Riciklimi në sistemin prokurorial, shkurt 2022, <https://betimiperdrejtesi.com/betimi-per-drejtesi-268-riciklimi-ne-sistemin-prokurorial/>

Betimi për Drejtësi, Apeli vërteton vendimin e Gjykatës Themelore për anulimin e vendimit të Qeverisë për uljen e pagave të prokurorëve dhe gjyqtarëve, dhjetor 2023, <https://betimiperdrejtesi.com/apeli-verteton-vendimin-e-themelores-per-anulimin-e-vendimit-te-qeverise-per-uljen-e-pagave-te-prokuroreve-dhe-gjyqtareve/>.

Betimi për Drejtësi, Integriteti i kontestuar i procesit të zgjedhjes së Kryeprokurorit të Shtetit, mars 2022, <https://betimiperdrejtesi.com/betimi-per-drejtesi-272-integritetin-e-kontestuar-i-procesit-te-zgjedhjes-se-kryeprokurorit-te-shtetit/>.

Betimi për Drejtësi, PDK e dërgon në Gjykatën Kushtetuese Ligjin për Këshillin e Pavarur Mbikëqyrës të Shërbimit Civil, tetor 2023, <https://betimiperdrejtesi.com/pdk-ja-e-dergon-ne-kushtetuese-ligjin-per-keshillin-e-pavarur-mbikeqyres-te-sherbimit-civil/>.

Betimi për Drejtësi, Prokuroria po e heton ish-prokurorin Biraj për ryshfet, bazuar në paragrafin që parasheh dënim më të ulët. <https://betimiperdrejtesi.com/prokuroria-po-e-heton-ish-prokurorin-biraj-per-ryshfet-bazuar-ne-paragrafin-qe-parasheh-denim-me-te-ulet/>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

Betimi për Drejtësi, Shkalla e dytë e Gjykatës Komerciale refuzon ankesën e MINT, vërtetohet vendimi i shkallës së parë në rastin “Klan Kosova”, 2023 <https://betimiperdrejtesi.com/shkalla-e-dyte-e-komerciales-refuzon-ankesen-e-mint-vertetohet-vendimi-i-shkalles-se-pare-ne-rastin-klan-kosova/>, qasur për herë të fundit më 28 qershor 2024.

Betimi për Drejtësi, Arrestohet i dyshuari së kërcënoi me vrasje gazetarin dhe kameramanin e “Betimi për Drejtësi”, korrik 2023.

<https://betimiperdrejtesi.com/arrestohet-i-dyshuari-se-kercenoi-me-jete-gazetaren-dhe-kameramanin-e-betimit-per-drejtesi/>.

Betimi për Drejtësi, Yll Buleshkaj zgjidhet drejtor i Agjencisë Kundër Korrupsionit, dhjetor 2021. <https://betimiperdrejtesi.com/yll-buleshkaj-zgjidhet-drejtor-i-agjencise-kunder-korrupsionit/>.

Betimi për Drejtësi, 5 vjet e 20 ditë burgim dhe mbi 46,000 euro gjobë ndaj nëntë të akuzuarve për bixhoz të paligjshëm dhe shpërlarje parash, prill 2024, <https://betimiperdrejtesi.com/5-vjet-e-20-dite-burgim-dhe-mbi-46-mije-euro-gjobe-ndaj-nente-te-akuzuarve-per-bixhoz-te-paligjshem-dhe-shpelarje-parash/>.

Betimi për Drejtësi, Blerim Isufaj edhe për një mandat në krye të Prokurorisë Speciale, tetor 2023, <https://betimiperdrejtesi.com/blerim-isufaj-edhe-per-nje-mandat-ne-krye-te-prokurorise-speciale/>.

Betimi për Drejtësi, Institucioni i Avokatit të Popullit dërgon Ligjin për Pagat në Gjykatën Kushtetuese, prill 2023, <https://betimiperdrejtesi.com/avokati-i-popullit-e-dergon-ligjin-e-pagave-ne-gjykatën-kushtetuese/>.

Zyra e Komisionerit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut, "Parimet Themelore për Pavarësinë e Gjyqësorit", miratuar nga Kongresi i Shtatë i Kombeve të Bashkuara për Parandalimin e Krimin dhe Trajtimin e Kriminelëve mbajtur në Milano nga 26 gusht deri më 6 shtator 1985 dhe miratuar me rezolutat 40/32 të Asamblesë së Përgjithshme të 29 nëntorit 1985 dhe 40/146 të 13 dhjetorit 1985, https://www.unodc.org/documents/congress/Previous_Congresses/7th_Congress_1_985/031_ACONF.121.22.Rev.1_Report_Seventh_United_Nations_Congress_on_the_Prevention_of_Crime_and_the_Treatment_of_Offenders.pdf; <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n86/405/43/pdf/n8640543.pdf>; <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n86/414/72/pdf/n8641472.pdf>.

Zyra e Komisionerit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut, "Udhëzues i Kombeve të Bashkuara për Rolin e Prokurorëve", miratuar nga Kongresi i Tetë i Kombeve të Bashkuara për Parandalimin e Krimin dhe Trajtimin e Kriminelëve, Havana, Kubë, nga 27 gusht deri më 7 shtator, 1990, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/guidelines-role-prosecutors>.

PIPS, FOL, Raport përmbledhës për reformën e administratës publike të Kosovës, 2021, <https://pips-ks.org/en/Detail/ArtMID/1446/ArticleID/4197>.

Platforma e Konsultimit Publik, <https://konsultimet.rks-gov.net/>.

Komisioni Rregullativ i Prokurimit Publik, Raporti Vjetor, 2023, <https://e-prokurimi.rks-gov.net/HOME/Documents/Legislation/Raportet%20Vjetore/shq/Raporti%20Vjetor%202023.pdf>.

Komisioni Rregullativ i Prokurimit Publik, Kodi i Etikës së Prokurimit, 2016, <https://e-prokurimi.rks->

gov.net/HOME/Documents/Legislation/SecondaryLegislation/shq/D/D01%20Kodi%20Etik%20i%20Prokurimit.docx.

Radio Evropa e Lirë, Kosova ka ngecur në luftën kundër pastrimit të parave, janar 2024, <https://www.evropaelire.org/a/kosova-ngec-lufta-pastrimi-parave/32783260.html>.

Radio Evropa e lirë, Osmani nuk e emëron Isufajn në detyrën e Kryeprokurorit të Shtetit, 17 tetor 2023, <https://www.evropaelire.org/a/vjosa-osmani-kryeprokurori-i-shtetit-32640852.html>.

Radio Evropa e Lire, dy rrugët e KPK-së për zgjedhjen e Kryeprokurorit të Shtetit, 19 tetor 2023, <https://www.evropaelire.org/a/kpk-zgjedhja-e-kryeprokurorit-shtetit-32644797.html>.

Rekomandim Rec. (2000) 19 i Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare mbi rolin e prokurorisë publike në sistemin e drejtësisë penale, miratuar nga Komiteti i Ministrave më 6 tetor 2000 në mbledhjen e 724 deputetëve ministrorë. <https://www.refworld.org/legal/resolution/coeministers/2000/en/31721>.

Rregullore (QRK) - Nr. 03/2021 për përcaktimin e procedurës për pranimin dhe trajtimin e rasteve të sinjalizimit, miratuar me vendim të Qeverisë së Kosovës, nr. 01/10, 2021, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18303>.

Rregullorja (QRK) Nr. 17/2024 e Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës, 2024, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=15036>.

Rregullorja për ndryshimin e Rregullores nr. 01/2020 për punën e Organit Shqyrtues të Prokurimit, <https://oshp.rks-gov.net/sq/Pages/Details?id=6>.

Scanner Newspaper, Shala për Projektligjin për Zyrtarët Publikë: Qeveria është dashur ta vendosë në konsultim publik, mars 2024, <https://gazetascanner.com/shala-per-projektligjin-per-zyrtaret-publike-qeveria-eshte-dashur-qe-ta-vendose-ne-konsultim-publik/>

Iniciativa StAR: Monitorimi i Rikthimit të Aseteve të StAR, <https://star.worldbank.org/asset-recovery-watch-database>.

Prokurori i Shtetit, Raporti Vjetor i Prokurorit të Shtetit 2022, Shkurt 2023, <https://prokuroria-rks.org/wp-content/uploads/2024/08/Raporti-vjetor-i-punes-se-Prokurorit-te-Shtetit-2022.pdf>.

Prokurori i Shtetit, Raporti Vjetor i Prokurorit të Shtetit 2021, Shkurt 2022, <https://prokuroria-rks.org/wp-content/uploads/2024/02/93.pdf>.

Rrjeti i Drejtësisë Tatimore, Çfarë masim, <https://fsi.taxjustice.net/what-we-measure/#>.

Projekti i Binjakëzimit të BE-së "Forcimi i efikasitetit, llogaridhënies dhe transparencës së sistemit gjyqësor dhe prokurorial në Kosovë", (KS 14 IB JH 05 R), procesverbali i

mbledhjes së Komitetit Drejtues Nr. 9, janar 2019, https://www.gjyqesori-rks.org/wp-content/uploads/jobs/SKGJK_Asistent_Keshilltarit_Projekti_Binjakzimit_ENG.pdf.

Projekti i financuar nga BE-ja, "Mbështetje për Këshillin Gjyqësor të Kosovës dhe Këshillin Prokurorial të Kosovës", kontributet kryesore të projektit në zhvillimin e Këshillit nga viti 2011 deri në vitin 2016. https://www.humandynamics.org/en/project/kosovo-judicial-council-support?fbclid=IwY2xjawEmw-NleHRuA2FibQIxMAABHfht8rr4YYxqBYewhn_7Ho7VkcLBZ5bxYo1I0myYLxybeJEemKPHrY8O5Q_aem_hljYkDi-jLW3qg1RkdA2w.

Departamenti Amerikan i Shtetit, Kontributet me shkrim nga shtetet në Samitin për Demokraci, <https://www.state.gov/written-commitments-the-summit-for-democracy/>.

Njësia për Krime Ekonomike dhe Korrupsion, <https://prokuroria-rks.org/psh/prokurorit-themlore/60/njsiti-pr-krime-ekonomike-dhe-korrupsion>.

Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Krimit të Organizuar, 2000, <https://www.unodc.org/unodc/en/corruption/implementation-review-mechanism.html>.

Direktiva Administrative e UNMIK 2004/01, për zbatimin e Rregullores së UNMIK 2000/16 mbi Regjistrimin dhe Veprimtarinë e Partive Politike në Kosovë, 2000, https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/regulations/03albanian/A2000regs/RA2000_16.htm

Udhëzuesi i përdorimit të Regjistrimit të Bizneseve në Kosovë, dhjetor 2018, <https://rbk.rks-gov.net/manuali-online.pdf>.

Komisioni i Venecias, Projekt-Opinion mbi koncept dokumentin për vettingun e gjyqtarëve dhe prokurorëve dhe projekt-amendamentet e kushtetutës, 2022, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL\(2022\)005](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL(2022)005)

.

Komisioni i Venecias, Opinion përcjellës për Kosovën për Projektligjin për Byronë Shtetërore për Verifikimin dhe Konfiskimin e Pasurisë së Pajustificueshme, dhjetor 2022, <https://venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD%282022%29052-e>.

Komisioni i Venecias, Opinioni i Kosovës për Projektligjin për Byronë Shtetërore për Verifikimin dhe Konfiskimin e Pasurisë së Pajustificueshme, qershor 2022, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2022\)014-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2022)014-e).